

- ۱۳... احکام اجتهاد و تقلید
- ۱۳... اجتهاد و تقلید
- ۱۴... بقاء بر تقلید میت
- ۱۵... راههای شناخت مجتهد و اعلم
- ۱۵... مرجعیت و ولایت فقیه
- ۱۸... احکام نجاسات
- ۱۸... بول و غائط
- ۱۸... خون
- ۱۹... حیوان نجاستخوار
- ۱۹... عرق جنب از حرام
- ۲۰... مسائل متفرقه نجاسات
- ۲۱... احکام مطهرات
- ۲۱... بر طرف شدن عین نجاسات
- ۲۲... آب
- ۲۲... احکام وضو
- ۲۲... کیفیت وضو گرفتن
- ۲۳... شرایط وضو
- ۲۵... مس اسامی محترم
- ۲۶... احکام موجبات غسل
- ۲۶... جنابت
- ۲۶... حیض
- ۲۹... استحاضه
- ۲۹... احکام غسل
- ۳۰... احکام تیمم

- ۳۱... احکام میت
- ۳۳... نماز میت
- ۳۳... تشییع جنازه
- ۳۴... دفن میت
- ۳۶... مستحبات بعد از دفن
- ۳۸... مجلس ترمیم
- ۳۹... نیش قبر
- ۴۱... پول گرفتن برای قبر
- ۴۲... احکام نماز
- ۴۲... آمادگی و حضور قلب
- ۴۳... توشه دنیا و آخرت
- ۴۳... مکان نمازگذار
- ۴۵... ترتیب بین نماز ظهر و عصر
- ۴۵... تکبیره الاحرام
- ۴۷... قیام
- ۴۷... قرائت
- ۴۹... قنوت
- ۵۰... سجود
- ۵۱... چیزهایی که سجده بر آنها صحیح است
- ۵۱... تشهد
- ۵۳... تشهد
- ۵۴... سلام
- ۵۴... تعقیب نماز
- ۵۵... مبطلات نماز

- ۵۷... شکیات نماز
- ۶۲... سجده سهو
- ۶۳... نماز شب
- ۶۴... نماز مسافر
- ۶۸... وطن
- ۶۹... نماز قضاء
- ۷۱... نماز قضای پدر و مادر که بر پسر بزرگتر واجب است
- ۷۲... است
- ۷۳... نماز جماعت
- ۷۵... مصافحه بعد از نماز جماعت
- ۷۵... امام جماعت
- ۷۸... نماز جمعه
- ۷۹... نماز استیجاری
- ۸۱... نماز آیات
- ۸۲... نماز عید فطر و قربان
- ۸۲... احکام روزه
- ۸۲... نیت
- ۸۳... کفاره روزه
- ۸۴... روزه قضاء
- ۸۵... روزه مسافر
- ۸۶... کسانی که روزه بر آنها واجب نیست
- ۸۸... مسائل متفرقه روزه
- ۸۹... راه ثابت شدن اول ماه
- ۹۰... احکام خمس

- ٩٠... ربح و فائده
- ٩٧... سرمايه
- ٩٩... مؤنه
- ١٠١... مصرف خمص
- ١٠٤... مسائل متفرقه خمس
- ١٠٧... احكام زكات
- ١٠٧... نصاب زكات
- ١٠٩... مصرف زكات
- ١١٠... مسائل متفرقه زكات
- ١١١... زكات فطره
- ١١٢... صدقات و كفارات
- ١١٣... احكام حج
- ١١٧... احكام معاملات
- ١١٧... «بيع» (خريد و فروش)
- ١٢٢... معاملات جديد و پورسانت
- ١٢٩... صلح
- ١٣١... مضاربه
- ١٣٤... هبه
- ١٣٤... رهن و اجاره
- ١٣٧... قرض
- ١٣٨... بانك و قرض الحسنه
- ١٤٤... ربا
- ١٥٠... ضمان
- ١٦٠... احكام خيارات

- احکام ازدواج ۱۷۰...
احکام عقد ۱۷۰...
شرایط عقد ۱۷۱...
زن هایی که ازدواج با آنها حرام است ۱۷۳...
مهریه ۱۷۵...
نفقه ۱۷۶...
متعہ (عقد موقت) ۱۷۷...
مسائل متفرقه ازدواج ۱۸۰...
موارد فسخ عقد ۱۸۵...
احکام والدین و اولاد ۱۸۵...
حضانة ۱۹۲...
احکام محرمیت و شیر دادن ۱۹۳...
احکام نامحرم ۱۹۵...
نگاه به نامحرم ۱۹۵...
دست دادن به نامحرم ۱۹۶...
دست زدن به عورت غیر ۱۹۶...
سفارش معنوی به بانوان و دوشیزگان ۱۹۷...
احکام طلاق ۱۹۷...
طلاق خلع ۲۰۰...
عده طلاق ۲۰۱...
احکام بلوغ ۲۰۱...
نشانه بلوغ ۲۰۱...
احکام حجر ۲۰۲...
صغیر و دیوانه ۲۰۲...

- مفلس ۲۰۴...
احکام شکار کردن ۲۰۵...
احکام خوردن و آشامیدن ۲۰۶...
احکام لباس پوشیدن و آرایش کردن ۲۰۸...
کیفیت و مقدار پوشش ۲۰۸...
تشبه مرد به زن و تشبه زن به مرد ۲۱۰...
ناخن بلند کردن ۲۱۱...
ریش تراش ۲۱۲...
احکام لهو و لعب ۲۱۵...
کف زدن ۲۱۶...
غنا و موسیقی ۲۱۷...
احکام فیلم و نمایش ۲۲۱...
فیلم و سینما ۲۲۱...
تلویزیون ۲۲۴...
سی دی ۲۲۵...
احکام بازی ها ۲۲۷...
بازی ورزشی ۲۲۷...
بازی قمار ۲۲۸...
بازی و مسابقات با حیوانات ۲۳۲...
احکام هوا و زمین ۲۳۳...
محیط زیست ۲۳۳...
احکام غصب ۲۳۸...
احکام وقف ۲۴۲...
مسجد ۲۴۷...

- حسینه... ۲۵۲
- احکام نذر... ۲۵۵
- احکام شرط... ۲۵۸
- احکام وصیت... ۲۵۹
- احکام ارث... ۲۶۱
- احکام قضاوت... ۲۶۶
- احکام گناهان... ۲۶۸
- غیبت... ۲۶۸
- اسراف... ۲۷۱
- جادو و طلسم... ۲۷۱
- مسائل متفرقه گناه... ۲۷۷
- توبه... ۲۷۸
- احکام دیات... ۲۸۰
- احکام قصاص... ۲۸۱
- احکام مسائل اجتماعی... ۲۸۴
- دین و سیاست... ۲۸۴
- جهاد... ۲۸۵
- امر به معروف و نهی از منکر... ۲۸۶
- تعدیب دانش آموز در مدرسه... ۲۹۰
- مسائل متفرقه اجتماعی... ۲۹۳
- احکام مسایل جدید(مستحدثه)... ۲۹۵
- عقیم کردن... ۲۹۵
- جنین آزمایشگاهی... ۲۹۶
- سقط جنین... ۲۹۷

- تعمیر جنسیت ۲۹۸...
احکام دخانیات ۲۹۹...
احکام مسائل اخلاقی ۲۹۹...
خودسازی ۲۹۹...
صله رحم ۳۰۰...
نفرین کردن ۳۰۱...
لعن کردن ۳۰۱...
احکام سادات ۳۰۲...
احکام عید ۳۰۴...
عید الزهراء ۳۰۴...
عید میلاد معصومین (ع) ۳۰۵...
احکام مجلس عروسی ۳۰۶...
احکام قرآن ۳۰۷...
قرائت قرآن ۳۰۷...
مسائل متفرقه قرآن ۳۰۸...
احکام استخاره ۳۰۹...
مسائل اعتقادی ۳۱۵...
اصول دین ۳۱۶...
اسلام و ایمان ۳۱۶...
نبوت و امامت ۳۱۷...
شیعه و تشیع ۳۲۰...
تولی و تبری ۳۲۱...
غلو ۳۲۲...
رجعت ۳۲۳...

- ۳۲۴... فشار قبر
- ۳۲۴... حادث یا قدیم بودن عالم
- ۳۲۶... مسائل متفرقه اعتقادی
- ۳۲۹... مسائل تاریخی
- ۳۲۹... تاریخ حضرت زهراء (س)
- ۳۳۱... تمثال و تصویر معصومین (ع)
- ۳۳۱... زیارت عصمین (ع)
- ۳۳۵... عزاداری
- ۳۴۴... شبیه خوانی
- ۳۴۵... نصیحت به عزادار
- ۳۴۶... عباس عموی پیامبر (ص) ابن عباس
- ۳۴۷... مفضل بن عمر و معاویه ثانی
- ۳۴۸... مسائل دعاها
- ۳۵۰... نصیحت معنوی
- ۳۵۱... کیفیت خوابیدن رو به قبله

احکام اجتهاد و تقلید

اجتهاد و تقلید

س ۱: آیا در مستحبات و مکروهات هم تقلید لازم است یا خیر؟

ج: هوالعالم، در مستحبات اگر بخواهید به عنوان مستحب بیاورد بلی. و نیز اگر نداند واجب است یا مستحب بلی باید تقلید کند. و همچنین در مکروهات والا خیر.

س ۲: کسی که قدرت دارد بعضی از احکام را از مدارک آن را استنباط کند و نسبت به بعضی دیگر از احکام چنین قدرتی ندارد و نمی تواند استنباط کند، وظیفه او چیست؟

ج: هوالعالم، چنین شخصی مجتهد متجزی نامیده می شود پس در مسائلی که قدرت بر استنباط حکم شرعی دارد به فتوای خودش عمل کند در صورتی که نخواهد احتیاط کند و اما در غیر آن مسائل یا باید تقلید کند و یا به احتیاط عمل کند.

بقاء بر تقلید میت

س۳: با توجه به اینکه شیخ انصاری (ره) بقاء برت قلید میت مطلقا را اجازه نمیدهد، به چه مدرکی تقلید ابتدایی میت را در مستحبات اجازه میدهد؟

ج: هولاعالم، من فتوای شیخ (ره) را بر جایز بودن تقلید میت ابتداء در مستحبات را ندیدم و گمانم این است که فتوای او به این مطلب همانند فتوای سایر فقهاء است بر اینکه تقلید لازم نیست در مسائلی که علم به وجوب آنها یا حرمت آنها حاصل است و نیز در چیزی که حرمت آن معلوم نیست و آنرا ترک کند و انجام ندهد.

راههای شناخت مجتهد و اعلم

س۴: اگر اعلم بودن مجتهدی ثابت شود آیا به مجتهدین دیگر لازم است اعلمیت او را اعلام کنند؟

ج: هولاعالم، خیر، لازم نیست.

مرجعیت و ولایت فقیه

س۵: آیا از شخص مرجعی که ولایت فقیه را قبول ندارد، می توان تقلید نمود؟

ج: هولاعالم، بلی می توان تقلید نمود.

س۶: اگر مرجع تقلید حکم تخریب مکان یا مقبره ای را صادر کند، دراین مورد وظیفه مردم چیست؟

ج: هوالعالم، به هر عملی که مجتهد عادل واجد شرایط حکم کند بر همه افراد واجب است اطاعت به وجوب کفائی

س۷: منصب و مقامی که فقیه جامع شرایط به کسی بدهد - مثلاً منصب قضاوت، تولیت موقوفه - آیا با فوت آن فقیه از بین می رود یا خیر بلکه به قوت خود باقی است؟

ج: هوالعالم، چنانچه فقیه اجازه و اذن در تصرف در موقوفه را به کسی بدهد با موت فقیه اذن از بین می رود. ولی اگر منصب تولیت به او بدهد، با موت فقیه آن منصب باقی است از بین نمی رود

س۸: در مسئله ای که دو قول مخالف یا بیشتر باشد، آیا همه آنها - ولو بحسب ظاهر - حکم الله ظاهری می باشند، در این صورت اجتماع تنقیضین نیست؟

ج: هوالعالم، یک نفر دو قول متناقض نمی گوید بلکه بعد از نقض و ابرام کثیر، یکی از اختیار می کند.

س۹: آیا تشکیل شورای فقهی بین مراجع نمی تواند حلال مشکل تناقض در مسئله قبل شود؟ و یا اینکه از نظر عقل و شرع تشکیل آن ممکن نیست؟ با وجود اینکه این امر در عصر حاضر به نظر یک ضرورت اجتماعی می رسد؟

ج: هوالعالم، درس های خارج همه اش برای حل مسائل شرعی است و با وجود آن درسها - که فضلاء و مجتهدین شرکت می کنند و همه حق اظهار نظر دارند و تا مسئله حل نشود رد نمی شود، - احتیاجی به شورای فقها نیست. من خودم همانند بقیه مراجع پنجاه و پنج سال است از نجف برگشته ام و از اول درس خارج فقه و اصول گفته، جمعی از اساتید فعلی حوزه و بعضی مراجع، درس من آمده اند. هنوز هم که درس فقه می گویم - چه درس و چه در جلساتی که هر

روز در منزل داریم و فضلاء شرکت می کنند - مسائل فقهی بحث می شود بنابراین چه احتیاجی به شورا می باشد.

احکام نجاسات

بول و غائط

س ۱۰: فله حیواناتی همانند سوسک آیا پاکاست یا خیر؟

ج: هوالعالم بلی، پاک است

خون

س ۱۱: آیا آن خونی که در روز عاشورا از درختی در قزوین بیرون می آید پاک است یا

نجس؟

ج: هوالعالم، پاک است.

حیوان نجاستخوار

س ۱۲: اگر حیوان حلال گوشت نجاستخوار شود آیا گوشت، شیر، بول و غائط آن حیوان نجس است؟

ج: هوالعالم، خصوص بول و غائط جلال نجس است، و گوشت و شیر آن نجس نیست.

عرق جنب از حرام

س ۱۳: کسی که از حرام جنب شده و پس از غسل، بدنش را با آب یا آب و صابون شسته آیا عرق او حکم عرق جنب از حرام است؟

ج: هوالعالم، عرق جنب از حرام نجس نیست، اگر هم نجس باشد در فرض سوال هیچ اشکال ندارد.

مسائل متفرقه نجاسات

س ۱۴: آیا هوا نجس می شود؟ با اینکه هوا نیز جرم دارد؟

ج: هوالعالم، هوا نجس نمی شود.

س ۱۵: اگر آب متنجس را تجزیه کنند، به نحوی که آب صاف در یکطرف قرار گیرد پاک می شود یا نه؟

ج: هوالعالم، خیر پاک نمی شود.

س ۱۶: در صورتی که از چاه دستشویی رطوبت بالا زند و به دیوارهای اطاق و آشپزخانه نفوذ کند آیا این رطوبت نجس است؟

ج: هوالعالم، نجس نیست، ولی احتیاط به اجتناب خوب است

احکام مطهرات

بر طرف شدن عین نجاسات

س ۱۷: اگر نجاستی از خارج به دهان برسد که کما اینکه دست آلوده به خون را به دهانش بزند، چگونه دهانش را تطهیر کند؟

ج: هوالعالم، باطن دهان نجس نمی شود بازوال عین نجاست محکوم به طهارت است.

آب

س ۱۸: اینکه فرمودید «پسر بچه ای که شیرخوار است، اگر لباس یا بدن به بول او نجس شود با یکبار شستن پاک می شود» آیا این حکم نسبت به پسر بچه ای که شیرخشک می خورد نیز جاری است؟

ج: هوالعالم، بعید است چون دلیل در خصوص شیر مادر است.

احکام وضو

کیفیت وضو گرفتن

س ۱۹: اگر در وضو، بخواند از سر انگشت کوچک پا، تا کعبین مسح کند آیا لازم است به شکل مورب باشد؟

ج: هوالعالم، خیر. لازم نیست مورب مسح کند چون کعبه قبه وسط قدم نیست.

س ۲۰: در وضو گرفتن آیا جایز است با دست راست پای چپ را مسح کند؟
ج: هوالالم، خیر جایز نیست.

س ۲۱: مسح کردن سر یا پاها، با پشت دست چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، جایز نیست.

شرایط وضو

س ۲۲: آبی که در رفع خبث استفاده شده و بو و رنگ نجاست به خود نگرفته آیا می شود با آن وضو گرفت یا غسل کرد؟

ج: هوالعالم، آب مسعمل در رفع خبث نجس است، و اگر هم قائل به طهارت آن شویم اما وضو و غسل با آن صحیح نیست.

س ۲۳: در صورتی که دو ظرف آب داریم یکی آب مطلق و یکی دیگر مضاف است و در ضمن حیوانی هم تشنه است و با یک ظرف آب رفع تشنگی از او می شود، وظیفه در وضو گرفتن چیست؟ آیا می شود یکی را به حیوان داد دیگری را وضو گرفت؟

ج: هوالعالم، چنانچه ممکن است در وضو با هر دو آب بگیرد و بقیه را برای رفع عطش بدهد متعین است، والا وضو مقدم است

س ۲۴: اگر در مسجد وضو بگیریم جهت با طهارت بودن برای فعالیت های فرهنگی و غیره، ولی در مسجد نمازخوانیم اشکالی دارد؟

ج: هوالعالم، چنانچه مقید نباشد که موقوفه برای نمازگذاران در مسجد است - گرچه بعید است چنین قیدی - اشکال ندارد.

س ۲۵: آیا طهارت آب برای وضو شرط واقعی است یا ظاهری؟ و ثمره در قول چیست؟

ج: هوالعالم، شرط واقعی است و چنانچه معلوم شود نجس است معلوم می شود وضو باطل است.

مس اسامی محترم

س ۲۶: اگر اسمی از اسامی متبرکه با قلم کشیدن از بین برود و اثری از آن دیده نشود آیا میتوان بدون وضو به آن دست زد؟

ج: هوالعالم، دست زدن بدون وضو با محو اسم اشکال ندارد.

س ۲۷: اسامی متبرکه اگر مجدداً تبدیل به کاغذ شود چه صورت دارد؟ و بفرمایید اگر اسامی متبرکه به زمین افتاده و گل آلوده شده، و چه بسا امکان برداشتن نیست، وظیفه چیست؟

ج: هوالالم، بعد از محو اسم تبدیل به کاغذ و افتاده به زمین و گل آلود شدن هیچ گونه اشکالی ندارد.

احکام موجبات غسل

جنابت

س ۲۸: زنی که جنب بوده و غسل جنابت را فراموش کرده و با این حال مدتی نماز خوانده، و در همین اثناء هم غسل حیض نموده است بفرمایید وظیفه او نسبت به نمازهایی که در این مدت خوانده چیست؟

ج: هوالعالم، آنچه که بعد از غسل حیض خوانده صحیح است.

حیض

س ۲۹: خانمی بعد از پنج روز از ایام عادتش پاک شده و غسل حیض کرده، سپس روز هشتم یک قطره خون می بیند برای این خون چه حکمی دارد؟ و اگر بعد از روز دهم باشد چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، چنانچه قبل از ده روز پاک شود خونی که دیده و ایام قبل از آن حیض است، اگر تجاوز از ده روز شود حیض نیست بلکه استحاضه است

س ۳۰: جماع کردن با زنی که از حیض پاک شده ولی غسل نکرده است چه صورت دارد؟
ج: هوالعالم، با شستن فرج جایز است. ولی بهتر است بعد از غسل باشد.

س ۳۱: حد حیض و نفساء آیا قضای روزه ماه رمضان واجب است یا خیر؟
ج: هوالعالم، بلی واجب است

س ۳۲: جماع کردن در روزهای پایانی عادت ماهیانه چه حکمی دارد؟ با توجه به اینکه موارد بسیاری این عمل واقع شده و تعدا آن فراموش شده؟
ج: هوالعالم، چهار و نخود و نیم طلا کفاره باید بدهند برای هر دفعه جماع.

س ۳۳: هر گاه خون حیض مشتبه به خون بکارت شود شناختن آن به چه طریق است؟
 ج: هوالعالم، باید خود را واریسی کند یعنی مقداری پنبه را داخل فرج کند و کمی صبر نماید و بعد بیرون آورد پس اگر اطراف آن آلوده باشد خون بکارت است، و اگر به همه آن رسیده باشد حیض می باشد.

استحاضه

س ۳۴: جماع کردن با زنی که در حال استحاضه است چه حکمی دارد؟
 ج: هوالعالم، چنانچه به وظائف مستحاضه عمل کند جایز است.

احکام غسل

س ۳۵: کسانی که به علت کمر درد مجبورند مشمع به کمر بچسبانند و برای خوب شدن لازم است چند روزی به این حال بگذرد، با اینکه مشمع مانع رسیدن آب به بدن می شود وظیفه آنها برای غسل چیست؟ آیا اعمالشان با غسل جبیره ای صحیح است یا بعد از برطرف شدن عذر قضا نمایند؟

ج: هوالعالم، چنانچه برداشتن مشمع و غسل کردن بی ضرر باشد باید چنین عمل کنند و الا اگر همان نحو غسل کنند و تیمم نیز نمایند رفع اشکال می شود و قضاء لازم نیست.

س۳۶: آیا در غسل، می شود غسل دیگر را اقدام کرد؟

ج: هوالعالم، بلی، می شود چند غسل را قصد کند با اتیان به غسل واحد

احکام تیمم

س۳۷: مسافری که جنب است اگر بخواهد برای نماز غسل جنابت کند، ماشین یا قطار حرکت می کند آیا می تواند در چنین موردی با وجود آب، تیمم کند؟

ج: هوالعالم، تنها وجود آب کافی نیست بلکه باید مانعی از استعمال هم نباشد و در فرض سوال مانع موجود است، پس تکلیف مبدل می شود به تیمم.

س۳۸: در صورتی که علم اجمالی است بر اینکه یا آب نجس است یا خاک، بفرمایید وظیفه برای نماز چیست؟ وضو و تیمم هر دو را انجام دهد یا به یکی اکتفاء کند؟

ج: هوالعالم، جمع بین وضو و تیمم کند، اول تیمم کند به نحوی که خاک به صورت و دست ها نچسبد بعد وضو بگیرد و مواضع وضو را خشک کند. باین کیفیت عمل به وظیفه طهارت حدیثی نموده است و از حیث نجاست هم بدن (چون) ملاقی شبهه محصوره است پاک است.

احکام میت

س ۳۹: دعا یا قرآن بر کفن نوشتن با اینکه بدن میت در قبر متلاشی می شود چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

س ۴۰: آیا کفن کردن زن بر شوهر واجب است یا تنها کفن دادن واجب است؟

ج: هوالعالم، کفن دادن که واجب است، اگر کسی نباشد قهرا کفن کردن هم واجب است و الا واجب کفایی است.

س ۴۱: اگر زن وصیت کند که با این کفن تهیه شده، شوهرش او را کفن کند آیا وصیت او مقدم است بر کفن دادن شوهر یا خیر؟

ج: هوالعالم، عمل به وصیت مقدم نیست، بل اگر عمل به آن شود قهرا از شوهر ساقط می شود.

نماز میت

س ۴۲: اضافه کردن تصدیق به ولایت حضرت امیرالمومنین (ص) و حضرات اهل بیت معصومین (ع) در دعای تکبیر اول نماز میت به قصد رجاء چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

س ۴۳: اضافه کردن جمله «و الاثمه الهداء المهدیین» بعد از «وصل علی جمیع الانبیاء و المرسلین» در دعای تکبیر دوم نماز میت به صد رجاء چه صورت دارد؟
ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

تشییع جنازه

س ۴۴: شرکت خانم ها در تشییع جنازه و نماز میت چه صورت دارد؟
ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

دفن میت

س ۴۵: اگر کسی وصیت کند جنازه اش را در قبرستان بقیع مدینه منوره دفن کنند و به علت بسته بودن راه، امکان انتقال جنازه به آنجا نباشد چه باید کرد؟

ج: هوالعالم، در صورت امکان جنازه اش را امانت بگذارند بلکه اگر دفن هم بکنند همین حکم را دارد، اگر راه باز شد ببرند مدینه و الا همینجا دفن کنند.

س۴۶: بفرمایید اینکه علماء فرموده اند: دفن نودن دو وصیت در یک قبر مکروه است کدام یک از موارد ذیل را شامل می شود:

الف) دو میت را کنار هم در یک قبر دفن کردن ب) دفن نمودن در قبری که سابقا میت دیگری دفن شده ولکن اکنون به کلی از بین رفته ج) آنچه که امروزه در بعضی قبرستانها معمول است که قبرها دو طبقه یا بیشتر می باشند.

ج: هوالعالم، اگر دو میت را به تدریج در یک قبر دفن نمایند قبل از آنکه اولی از بین رفته باشد جایز نیست چون مستلزم نبش قبر است، ولی بعد از آنکه به کلی از بین رفت جائز است و مکروه هم نیست، ولی دو میت را دفعهٔ دفن کردن مکروه است و در دو طبقه کراهت ندارد.

س۴۷: اگر شخصی وصیت نمود که جنازه مرا به عتبات مقدسه ببرید و آنجا دفن کنید لکن راه بسته باشد آیا می شود جنازه را تکه تکه کرد و بهنحوی منتقل کرد؟
ج: هوالعالم، تکه کردن جایز نیست.

س۴۸: آیا بر شوهر خریدن قبر برای زن فوت شده اشد، واجب است یا نه؟

ج: هوالعالم، ظاهرا واجب نیست، ولی چون فقهاء فتوی به وجوب داده اند احتیاط ترک نشود.

مستحبات بعد از دفن

س ۴۹: بفرمایید آیا تلقین میثت را می شود به هر زبانی گفت در صورتی که میثت زبان عربی نمی فهمد؟

ج: هوالعالم، در روایات چیزی نیافتم، ولی چون تلقین در دو یا سه مورد وارد شده است و اولی در حال احتضار است دعاها باید به عربی باشد ولی تعلیم باید بالسانی باشد که بفهمد، و لذا فقها نوشته اند بهتر این است که تلقین هم عرب یباشد و هم بالسان میت.

س ۵۰: بعد از دفن میت، پاشیدن آب بر قبر مستحب است، آیا این استحباب منحصر به همان دقت دفن است یا اینکه در زمانهای بعد هم استمرار دارد؟

ج: هوالعالم، از بعضی روایات، جعی از فقهاء استفاده استمرار نموده اند ولی قدر متیقن بعد از دفن است.

س ۵۱: در شب اول یکه میت را دفن کرده اند آیا بیتوته کردن بر قبر او و دعا و قرآن برای او خواند، استحباب دارد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی استحباب دارد چون در آن شب میت خیلی متوحش است و تنها امید او به آنهایی است که بر سر قبر قرآن و دعا می خوانند، خیال می کنم اگر تا هفته ادامه دهند بهتر است.

س ۵۲: بفرمایید زیارت اهل قبور در چه اوقاتی فضیلت بیشتری دارد؟

ج: هوالعالم، برای زیارت اهل قبور، دوشنبه و پنجشنبه و جمعه بهترین اوقات است.

مجلس ترمیم

س ۵۳: رسوم است که مراسمی از قبیل هفتم، چهلم، سالگرد و... از طرف اولیای میت واگذار می گردد بفرمایید آیا نفس چنین مراسمی استحباب دارد و آیا روایتی وارد شده است یا خیر؟

ج: هوالعالم، احتیاجی به ورود دلیل خاصی نیست، مطلقاً تشکیل مجلس فاتحه و تعزیه ماموریه است، خصوصیات هم تابع عادات عرف محل است. به علاوه در آن مجالس کارهایی که انجام داده می شود همه اش از مستحبات است.

س ۵۴: در مجالس ترمیم مرسوم است فردی را جهت قرائت قرآن و روضه خوانی دعوت می نمایند که در اصطلاح به آن «عشرخوان» گویند و با توجه به اینکه امرار معاش این افراد از همین طریق عشر خوانی تامین می شود بفرمایید:

الف) این کار عشر خوانی و دعوت عشر خوان فی نفسه چه وجهی دارد؟ آیا شرعاً حلال است؟

ج: هوالعالم، هر دو عمل - عشر خوانی و دعوت عشر خوان - حلال است و هیچ اشکالی ندارد.

س ۵۵: اگر بدون ذکر قیمت، جهت مدیریت این جلسه، خودبانی، مبلغی به عشر خوان بدهد و او نیز راضی شود چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم حلال و طیب است.

س ۵۶: اگر عشرخوان برای کارش مبلغی تعیین کند و به کمتر از آن نپذیرد، این قرارداد و پرداخت پول، شرعا چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، اجیر شدن بر عشر خوانی و تعیین قیمت هر دو جایز است بنابراین دادن پول بعد از تعیین و خواند، لازم است و حلال.

نبش قبر

س ۵۷: در قبرهایی که به صورت طبقاتی هستند آبا می شود از طبقه پایین - مثل طبقه دوم یا سوم - میتی را از قبر بیرون آورند و به عتبات عالیات منتقل کنند؟

ج: بلی، خصوص در مورد وصیت، ولی بیرون آوردن در طبقه زیری باید به نحوی باشد که موجب نبش قبر طبقه فوقانی نگردد.

س ۵۸: طبق وصیت پدرمان، او را بعد از فوت کنار قبر برادرش در یکی از دهات شهرستان... دفن کردیم، اما حالا به جهت اینکه آن ده دور است و نمی توانیم به سر قبر او برویم، تصمیم داریم قبر را نبش کنیم و پدرمان را به قم منتقل کنیم، تقاضا می شود بفرمایید اولاً: با توجه به اینکه ایشان در زمان حیات میل داشتند در قم دفن شوند آیا از نظر شرعی مجاز هستیم قبر پدر و عمویمان را نبش کنیم و آنها را به قم بیاوریم؟

ج: هوالعالم، در صورتی که مطمئن هستید که بوی بد ندارد که موجب هتک حرمت میت بشود مانعی ندارد که نبش کنید و منتقل به قم نمایید.

ثانیا: اگر قبر پدر و عمویمان را نبش کردیم آیا لازم است هر دو را کنار هم

دفن کنیم یا نه؟

ج: هوالعالم، لازم نیست.

س ۵۹: امروزه قبرهای مردگان گذشته را باز می کنند و مرده دیگر در آن دفن می کنند و

چه بسا برای آن قبرها به مدت سی تا چهل سال گذشته است، آیا این نبش قبر جایز است

یا خیر؟

ج: هوالعالم، نبش قبر در سال های اوایل جایز نیست و مکروه است

دفن مرده دیگر در آن قبر.

پول گرفتن برای قبر

س ۶۰: مسئولین بعضی از قبرستان ها می گویند چونکه قبرستان زمینش وقفی است و

نمی توان فروخت پس پولی که دریافت می شود بابت واگذاری قبر، تنها به عنوان حق

اولویت است نه به عنوان فروش، آیا این نظر درست است یا خیر؟

ج: هوالعالم، در قبرستان وقفی نمی شود زمین آن را فروخت ولی

پول به عنوان اجرت عمل مانعی ندارد بگیرند و به عنوان حق اولویت

هم مانعی ندارد.

احکام نماز

آمادگی و حضور قلب

س ۶۱: برای تمرکز فکر و حضور قلب در نماز چه توصیه ای می فرمایید؟

ج: هوالعالم، توجه به خدا و فطرت او.

توشه دنیا و آخرت

س ۶۲: خواهشمند است ما را و خانواده های ما را با نصیحتی که مفید دنیا و آخرت باشد

رهنمون شوید؟

ج: هوالعالم، شخصی از رسول خدا (ص) چنین تقاضایی کرد،

حضرت فرمود: «مقید به نماز اول وقت باشید». وفقم الله تعالی

ارضاته.

مکان نمازگذار

س ۶۳: نمازخواندن در منزل پدر و مادر، برادر و خواهر، عمو و عمه، دایی و خاله و دوست،

بدون اذن جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، اگر بر فرض جایز باشد در صورت جهل به رضایت است
و با علم به عدم رضایت جایز نیست.

س ۶۴: بهترین مکان عبادت و نماز خواندن، برای زنان کجاست؟

ج: هوالعالم، خانه او.

س ۶۵: طبق روایت ((مسجد المراه بیتها)) که نماز زن در منزل افضل از جای دیگر است
بفرمایید آیا این روایت شامل می شود موردی را که زن در حرم باشد نماز جماعت
برقرار شود؟

ج: هوالعالم، بلی، روایت عام است

س ۶۶: از روایات استفاده می شود استحباب زیارت پیامبر اکرم و امامان و امام زادگان
و باتوجه به روایت ((مسجد المراه بیتها)) بفرمایید آیا استحباب زیارت پیامبر و امامان
و امام زادگان برای زنها هم هست یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی هست، ولی نماز در خانه ثوابش بیشتر است از
نماز در مسجد.

ترتیب بین نماز ظهر و عصر

س ۶۷: شخصی که نماز ظهر را خوانده، بعد از شروع در نماز عصر، یقین حاصل کرد که
نماز ظهرش باطل بوده است در این صورت چه وظیفه ای دارد؟ - چه اینکه بین دو نماز
مطلبی بجا آورده باشد و چه مبطل بجا نیاورده باشد؟

ج: هوالعالم، وظیفه او آن است که در نیت عدول کند به نماز ظهر و به آن عنوان تمام کند بعد نماز عصر بخواند... و فرقی بین دو مورد ذکر شده نیست.

تکبیره الاحرام

س ۶۸: بفرمایید در نماز فریضه بعد از گفتن تکبیره الاحرام این کلمات را خواندن کما اینکه شیخ مفید (ره)، شیخ صدوق (ره) و شیخ طوسی (ره) بیان فرموده اند از نظر جناب عالی چه صورت دارد؟ و آن کلمات عبارت است از ((وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا مسلما علی مله ابراهیم و دین محمد و ولایت علی امیر المومنین علیهم السلام و مالنا من المشرکین)).

ج: هوالعالم، ادعیه ای که در نماز بعد از تکبیره الاحرام و قبل از آن، خوانده می شود در کتب فتاوی از جمله عروه الوثقی نقل شده است و چون از حضرات معصومین علیهم السلام است هیچ حرفی نیست. اما زیادی بر آنها که روایتی متضمن آن نباشد به قصد ورود تشریح است، و به قصد مطلق دعا و ذکر قبل از تکبیره الاحرام جائز است، و بعد از تکبیره الاحرام چنانچه صدق ذکر و دعا بکند همین حکم را دارد والا مبطل نماز است.

قیام

س ۶۹: اگر کسی به خاطر عذری همانند پادرد و کمر درد نمی تواند ایستاده نماز بخواند و بر صندلی نشسته نماز می خواند و روی میز سجده می کند آیا بعد از اینکه عذرش برطرف شد و خوب شد لازم است نمازهایش را قضا کند یا نه؟
ج: هوالعالم، قضاء لازم نیست .

قرائت

س ۷۰: اگر تنوین و نون ساکن به کلمه ای که بایکی از حروف (یرملون) شروع می شود برسد آیا به نظر مبارک شما اوغام واجب است یا خیر؟
ج: هوالعالم، واجب نیست

س ۷۱: اگر نمازگزار بعد از خواندن سوره حمد شک کرد که آیا فلان آیه از سوره حمد را قرائت نموده یا نه، بفرمایید قاعده تجاوز جاری می شود یا خیر؟
ج: هوالعالم، بلی، قاعده تجاوز جاری است.

س ۷۲: اگر برای نمازگزار قبل از رسیدن به حد رکوع، ظن قوی به غلط بودن آیه یا کلمه ای از قرائت حمد، حاصل شود آیا حکمش حکم شک است یا اینکه حکم شک نیست و باید در مورد ظن به غلط، دو مرتبه بخواند؟
ج: هوالعالم، حکم شک ندارد بکله باید دو مرتبه خوانده شود .

س ۷۳: در فرض سؤال قبلی، اگر یقین به غلط بودن آیه یا کلمه ای از حمد حاصل شود وظیفه چیست؟

ج: هوالعالم، لازم است آیه تکرار شود.

س ۷۴: در فرض دو سؤال سابق، در دو صورت ظن قوی یا یقین به غلط بودن آیه یا کلمه ای از حمد، اگر آیه تکرار شود بفرمایید برای زیاد شدن مابقی حمد و سوره بعد از آن و احیاناً قنوت، سجده سهو لازم است یا خیر؟

ج: هوالعالم، سجده سهو لازم نیست.

قنوت

س ۷۵: در قنوت نماز واجب آیامی توان به زبان غیر عربی از خداوند متعال حاجت خواست؟

ج: هوالعالم، خلاف احتیاط لزومی است

سجود

س ۷۶: نمازگزاری که میتواند ایستاده نماز بخواند و طبق معمول رکوع نماید لکن نمی توان بنشیند و مواضع سبعة را به زمین بگذارد و سجده نماید بفرمایید برای انجام سجده

وظیفه اش چیست آیا در حال ایستاده برای سجده ایماء نماید یا بر صندلی نشسته و بر روی میز جلوش مهر بگذارد و سجده نماید و دستها رانیز به میز قرار دهد؟

ج: هوالعالم، در حال ایستاده، پس از رکوع، سجده را به نحو ایماء انجام دهد و گذاشتن مهر هم به پیشانی لازم نیست، البته ضرر هم ندارد.

س ۷۷: کسی که بعلت مریضی نمیتواند طبق معمول سجده کند و بر صندلی نشسته، روی میز مقابلش مهر قرار داده سجده میکند آیا بعد از خوب شدن، لازم است نمازهایش را قضا نماید؟

ج: هوالعالم، قضا لازم نیست

چیزهایی که سجده بر آنها صحیح است

س ۷۸: سجده بر انواع کاغذ (سفید، رنگی، روغنی، پوستر، دستمال کاغذی، قوطی کبریت) و نیز بر پوست میوه جات از جمله سیب، پرتقال، هنداونه، گردو، نارگیل و خرزله چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، کاغذی که بدانید متخذ است از ما یصح السجود علیه، جائز است سجده بر آن و لا احوط ترک سجده بر آن است. و سجده بر پوست میوه جات جائز است ولی در خصوص خیار و سیب جائز نیست چون آنها خوراکی است

تشهد

س ۷۹: تربت های فعلی که از کربلا می آورند آیا حکم تربت داخل حایر را دارد؟

ج: هوالعالم، برای خوردن خیر چون موضوع طین قبر الحسین علیه السلام است، ولی برای نماز بلی.

س ۸۰: حدد حایر حسینی از کجا تا کجا است لطفا بیان فرمایید ؟

ج: هوالعالم، روایات مختلف است متیقن روضه مقدسه است که مبداءولی محلی که بعد از در رواق است.

س ۸۱: مهر کربلا به چاه دستشوئی افتاده و بیرون آوردنش امکان پذیر نیست بفرمایید اگر مستهلک شود چه حکمی دارد و اگر مستهلک نشود، تخلیه چاه لازم است یا خیر؟

ج: هوالعالم، در صورت استهلاک هیچ اشکالی ندارد و تخلیه چاه هم مورد ندارد، و در صورت عدم استهلاک چنانچه ممکن است با تخلیه مهر را بیرون آورد، خوب است و الا اثر ندارد.

س ۸۲: در مسافر خانه ها و خانه های کربلا که در حریم حسینی قرار دارند دستشویی و توالت درست کرده اند خاک زمین آنها بامهر چه فرقی دارد؟

ج: هوالعالم، سیره متشرعه و عمل علماء و فقهاء دال است بر جواز، فارق بین آن دو همین است.

تشهد

س ۸۳: گفتن عبارت ((وعجل فرجهم)) بعد از صلوات در تشهد - نماز واجب یا مستحب - به چه قصدی، جائز است، به قصد ورود، به قصد دعا، به قصد رجاء؟
ج: هوالعالم، به قصد دعا.

سلام

س ۸۴: در نماز واجب، در سلام بعد از ((السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته)) خواندن ((السلام على الائمة الهادين المهديين)) چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، السلام على الائمة الهادين المهديين، دليل مخصوص ندارد چنانچه بخواهند اظهار ارادت به ائمه کنند به آن نحوی که در عروۃ الوثقی ذکر شده است - که در السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين قصد تحية حقیقه نکنند بلکه خطور به بال باشد انبیاء وائمه وحفظه - خوب است

تعقیب نماز

س ۸۵: بعضی از هیئت هایی که در مسجد مافعالیت می کنند بعد از ذکر صلوات وعجل فرجهم، می گویند ((یا علی)) بفرمایید چه صورتی دارد؟

ج: هوالعالم، من دراین جمله احتمال خلاف نمی بینم، کلمه ((یا علی)) برای مشکل گشائی بسیار مؤثر است

س ۸۶: در بعضی از هیئت ها بعد از اینکه نام مقدس حضرت علی علیه السلام برده می شود حضار می گویند ((هو)) این عمل چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، کلمه فی نفسه - اگر شعار صوفیگری غیر صالح نباشد - عیب ندارد به شرط رمز شرک هم نباشد.

مبطلات نماز

س ۸۷: اگر نمازگزار در حال نماز به ساعت مچی نگاه کند یا به شخصی اشاره کند و یا پیراهن و شلوارش را از تنش بیرون آورد آیا موجب بطلان نماز می شود یا نه، آیا مکروه است یا نه؟

ج: هوالعالم، چنانچه فعل کثیر نباشد و با صورت نماز عرفا منافی نباشد حرام نیست و موجب بطلان نمی شود، ولی هر فعلی در نماز که موجب عدم توجه کامل باشد مکروه است.

س ۸۸: در حال نماز خواندن دعای ((اللهم انی استلک بحق فاطمه و ابیها و بعلمها و بینها و السر السمیع فیها)) چگونه است؟ و نیز نام بردن انبیاء یا چهارده معصوم در حال نماز

چگونه است؟ وبفرمایید سلام کردن بر انبیاء یا چهارده معصوم در بین نماز با خواندن همانند زیارت عاشورا ودعای توسل چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، اگر ذکر ودعا مانند ((اللهم انی اسئلك...)) باشد اشکال ندارد. واگر اسم انبیاء یا ائمه علیهم السلام را ببرد ودر سلام به آنان قصد دعاءبالسلامة داشته باشد اشکال ندارد، ونیز بردن اسم نیتی که در قرآن است به قصد قرآنیت جایز است، واما غیر اینها جائز نیست.

شکیات نماز

س ۸۹: بفرمایید اگر نمازگزار در حال جلوس شک کند که جلوس بعد از سجده اول است یا جلوس بعد از نماز، چه باید کرد؟

ج: هوالعالم، باید بنا بگذارد که جلوس بعد از سجده اول است

س ۹۰: اگر بعد از نماز عصر شک کند که آیا نماز ظهر را خوانده یا خیر؟ وظیفه چیست واگر در بین نماز عصر شک کند چی؟

ج: هوالعالم، اگر بعد از نماز عصر شک کند در خواندن نماز ظهر، اعتناء به شک نکند اگر در اثناء نماز عصر شک کند باید عدول کند به ظهر وبعد نماز عصر را بخواند

س ۹۱: اگر شخصی در حال قرائت نماز فراموش کند که چه نمازی می خواند و حمد و سوره را به حال شک ادامه می دهد تا اینکه بعد از حمد متوجه می شود که چه نمازی بوده احتیاطاً حمد و سوره را تکرار می کند، لطفاً بفرمایید:

اولاً خواندن حمد باحالت شک در اینکه چه نمازی است چه صورتی دارد؟

ثانیاً تکرار حمد حکمش چیست؟

ج: هوالعالم، خواندن حمد در حال شک اگر به قصد قرآن باشد اشکال ندارد، بنابراین بعد از توجه به آن نماز خاص باید حمد را دو مرتبه بخواند

س ۹۲: اگر نمازگزار شک کند بین رکعت اول و دوم و با حالت شک نمازش را ادامه می دهد و از طرفی هم قصد می کند نمازش را بشکند چون شک بین یک و دو باطل است ولی قبل از شکستن نماز یادش آید که در چه رکعتی است بفرمایید آیا نماز او صحیح است؟ **ج: هوالعالم، چنانچه ادامه نماز به قصد امر جز می باشد نماز باطل است و اگر به قصد احتمال امر باشد ظاهراً نماز صحیح است، ولی مراعات احتیاط اولی است**

س ۹۳: کسی که در نماز چهار رکعتی بین رکعت دو و سه شک دارد و نیز شک دارد که حدوث شک بعد از اكمال سجده یا نه؟ نمازش چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، نمازش باطل نیست و صحیح است چنانچه شک بعد از دخول در فعل دیگر یا رکعت دیگر باشد

س ۹۴: حکم شک بین سه و چهار و پنج در غیر از حال ایستاده - مثلاً در حالی که نشسته، در حال رفتن به سجده، در سجده اول یا دوم، و بعد از سجده - در رساله عملیه نیامده است، تقاضا می شود بیان فرمائید؟

ج: هوالعالم، به نظر من نماز باطل می شود، چون شک ذکر شده مرکب از سه شک است یکی از آنها شک بین سه و پنج است که اگر در حال قیام نباشد نماز را باطل می کند.

س ۹۵: کسی که برایش در نماز شک بین دو و چهار پیدا شد و بعد از نماز مشغول دو رکعت نماز احتیاط شد، در حال نماز احتیاط شک قبلی او منقلب شد به سه و چهار، بفرمایید آیا یک رکعت نماز احتیاط دیگر لازم است یا خیر؟

ج: هوالعالم، ظاهراً لازم نیست چون سک اول از بین رفته و شک دوم شک بعد از فراغ است و مورد قاعده فراغ

س ۹۶: شخصی که برای حفظ عدد رکعات از نشانه ای استفاده می کند ولی نه تنها وجود نشانه شک او را بر طرف نمی کند بلکه گاهی شک می کند که از نشانه درست استفاده کرده یا نه، حکم شک های او چیست، آیا تنها اعتماد به نشانه کند و به شکش اعتناء نکند؟

ج: هوالعالم، چنین شخصی یقیناً کثیر الشک است نباید اعتناء کند به شکش.

س ۹۷: شخصی که در نماز کثیر الشک است و برای حفظ عدد رکعات از نشانه ای استفاده می کند، آیا به نشانه اعتماد کند یا به حکم کثیر الشک عمل کند؟

ج: هوالعالم، باید به حکم کثیر الشک عمل کند.

س ۹۸: کسی که کثیر الشک است آیا به کثیر النسیان در موضوع ویادر حکم فرق دارد؟

ج: هوالعالم، بلی فرق دارند، کثیر النسیان غیر حکم ناسی حکمی ندارد.

س ۹۹: شخصی که وظیفه اش یک رکعت نماز احتیاط است به علت شک بین سه و چهار لکن بعد از نماز، فراموش می کند نماز احتیاط بخواند و بعد از تسبیح حضرت زهرا (سلام الله علیها) یادش می آید و فوراً نماز احتیاط را می خواند آیا کفایت می کند یا نمازش را اعاده کند؟

ج: هوالعالم، کفایت می کند.

سجده سهو

س ۱۰۰: تکبیر گفتن برای سجده سهو چگونه است؟ آیا شرط است و لازم یا مستحب یا جایز؟

ج: هوالعالم، مشروعیت تکبیر بر غیر امام معلوم نیست، واجب یقیناً نیست، بنابراین اگر خواست بگوید به قصد رجاء مطلوبیت بگوید

س ۱۰۱: اگر شخصی سهوا در سجده سهو، ذکر سجده نماز را بگوید و بعد از سر برداشتن از سجده یادش بیاید حکمش چیست؟

ج: هوالعالم، وجوب ذکر در سجده سهو مبنی بر احتیاط است. و لکن بر تقدیر وجوب، ذکر سجده نماز کافی نیست باید ذکر مخصوص بخواند.

نماز شب

س ۱۰۲: نسبت به چهل مؤمن که در نماز وتر دعا می شوند آیا دلیل یا عرفی وجود دارد بر ترجیح و تقدیم مؤمن متدین بر غیر متدین؟ مرد برزن؟

ج: هوالعالم، اینجا مورد مراجعه به دلیل عقلی و عرفی نیست بلکه متعین رجوع به دلیل شرعی است که روایتی است شیخ طوسی در مصباح المتهدج آورده ((ثم ید عولاخوانه المؤمنین ویستحب آن یذکر اربعین نفسا(رجلا) فجازا علیهم)) و به مقتضای اطلاق روایت فرقی بین متدین و غیرمتدین نیست، گرچه صریح روایت اختصاص دعا به امت و غیر مؤمن را شمال نمی شود.

و اما در مورد مرد وزن، نسخه های روایت مختلف است مفاء بعضی از نسخ اختصاص دعا به مرد امت و مفاء بعضی از نسخ دیگر اطلاق و عدم فرق بین مرد وزن است.

نماز مسافر

س ۱۰۳: کسی که به صورت غیر طبیعی طی مسافت کند مثلا زمین زیر پایش بچرخد یا باطنی الارض حرکت کند و به جایی برود که مسافت شرعی است آیا نمازش شکسته می شود؟

ج: هوالعالم، خیر، شکسته نمی شود چون صدق مسافر نمی کند.

س ۱۰۴: حکم نماز و روزه کسانی که هر روز یا هفته ای یک روز و یا ده روز یکبار مسافرت می کنند امثال طلاب، دانشجویان، سربازان، کارمندان، اساتید، خلبانان... چگونه می باشد؟

ج: هوالعالم، هرکسی که در سفر نماز تمام باید بخواند چنانچه در جائی ده روز بماند برای سفر اول باید شکسته بخواند، و اگر کمتر از ده روز بماند خلبان و راننده نمازشان تمام است و روزه آنها صحیح است، اما نسبت به دیگران من احتیاط می کنم مرجع دیگری رجوع شود

س ۱۰۵: کسی که شغلش سفر است همانند راننده کامیون، اگر در سفرش یک روز یا دوازده روز به دیدار فامیل برود و یا مکان زیارتی توقف کند آیا به وظیفه سفر همیشگی اش ضرر می رساند یا خیر؟

ج: هوالعالم، چنانچه در همان سفر کار، چنین می کند مضر نیست.

س ۱۰۶: بفرمایید آیا تحصیل کردن شغل است یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی شغل است.

س ۱۰۷: اشخاصی که شغلشان هم در سفر است و هم در حضر، بفرمایید تکلیف نمازشان در سفر چیست؟ و اگر چنانچه نمازشان در سفر تمام است در بین راه چه وظیفه ای دارند؟

ج: هوالعالم، در سفر نمازشان تمام است و در بین راه هم چون سفر شغلی است تمام باید بخوانند.

س ۱۰۸: اگر صاحب ماشین احتمال بدهد و یا بداند مسافر برای کار حرامی سفر می کند آیا سوار کردنش جایز است؟ و کرایه گرفتن چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، چون سوار کردن علت تامه فعل حرام نیست جائز است و کرایه دریافتی هم حلال است.

س ۱۰۹: مسافری که در محلی به مدت ده روز اقامت کرده آیا می تواند برای یکی، دو ساعت، از آنجا به کمتر از مسافت شرعی بیرون رود؟

ج: هوالعالم، چنانچه از اول صقصد بیرون رفتن نداشته باشد بیرون رفتن حتی شب هم بیرون باشد مضر به قصد اقامت نیست.

س ۱۱۰: مریضی که بیهوش است او را از شهری به شهر دیگر منتقل می کنند. چنانچه مریض به هوش آمد با توجه به اینکه قدص سفر نداشته، حکم نماز و روزه اش چیست؟ قصر است یا تمام؟ و در حال برگشتن از آنجا چطور؟

ج: هوالعالم، چنانچه سفر به حد مسافت باشد بلی، وظیفه اش قصر است، چون شرط سیر موجب قصر، اختیاری بودن نیست.

س ۱۱۱: چنانچه مبدا و مقصد سفر مسافر مسافت شرعی نباشد ولی مسافر در بین راه با نیت قبلی، به سمت راست یا چپ جاده مسافتی را طی کند و بعد برگردد به جاده اصلی و ادامه راه خود بدهد پس مجموع راه اصلی و انحرافی به حد مسافت شرعی گردد ال بفرمایید این سفر با انضمام راه انحرافی مسافت شرعی می شود یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی (نماز شکسته است چون) میزان در قصر بعد از وطن نیست بلکه میزان سیر است.

وطن

س ۱۱۲: آیا انسان می تواند در وطن برای خود اختیار کند یا نه؟

ج: هوالعالم، دو وطن بلی، که بنا داشته باشد در هر کدام از دو محل شش ماه به قصد توطن بماند.

س ۱۱۳: شخصی که از محل زادگاهش به شهر دیگری رفته و زندگی می کند و نمی خواهد دوباره به زادگاهش برگردد لکن در آنجا سهمی از منزل ارثی پدرش را مالک است بفرمایید حکم نماز و روزه اش در محل زادگاه در صورتی که قصد اقامه ده روز نکند چیست؟

ج: هوالعالم، مادامیکه اعراض نکرده است و احتمال می دهد بعدا برای زندگی به آنجا برگردد نماز او تمام است و روزه را هم باید بگیرد و لو قصد اقامه ده روز نکند، و ملک داشتن هم شرط نیست.

نماز قضاء

س ۱۱۴: زنی که جنب بوده و غسل جنابت را فراموش کرده و با این حال مدتی نماز خوانده، و در همین اثناء هم غسل حیض نموده است بفرمایید: وظیفه او نسبت به نمازهایی که در این مدت خوانده چیست؟

ج: هوالعالم، آنچه که بعد از غسل حیض خوانده صحیح است.

س ۱۱۵: دختری هستم که چندین سال بعد از سن تکلیف دست به خودارضائی زده ام و چون مسئله را نمی دانستم در اینچند سال بدون غسل نماز و روزه ام را بجا آوردم تا اینکه چند روز پیش که به مجلس روزه رفتم آخوندی پیرامون همین مطلب مسئله میگفت، یکه خوردم و فهمیدم نماز و روزه های من اشکال داشتند حال از جنابعالی می پرسم با اینکار قبیح و اشتباهی که از روی بی عقلی کرده ام، تکلیف این همه سال از نماز و روزه ام چیست؟ چه مقدار لازم است؟ و آیا کفاره هم دارد؟

ج: هوالعالم، روزه هایتان قضاء و کفاره ندارد، و اما نمازها، اگر با خودارضائی نی خارج شده باشد باید آنها را قضاء کنید. و اگر منی خارج نشده باشد آنها هم قضاء ندارد، و به هر حال اگر غسل حیض کرده باشید آن غسل کفایت از غسل جنابت می کند، بنابراین آن اعمال قبیحی که قبل از غسل حیض کردید از ناحیه روزه و قضاء نماز هیچ اشکالی ندارد.

س ۱۱۶: نمازهایی بسیاری از من ترک شده که حدود و مقدار آن از ذهنم رفته و نمی دانم چه مقدار بوده، بفرمایید تکلیفم چیست؟

و در ضمن حدیثی در کتاب... پیرامون دستوری برای نمازهای قضایی که فراموش شده اند از رسول خدا (ص) نقل شده: هر کس نمازش ترک کند از روی عمد یا جهالت و نداند چه مقدار باید قضا کند پس شب دوشنبه پنجاه رکعت نماز بخواند و بعد در روز دوشنبه روزه بگیرد و در وقت ظهر نیز پنجاه رکعت نماز بخواند و بعد از اتمام نمازها صد مرتبه استغفار کند، این عمل معادل صد سال نماز قضاء، حساب می شود آیا می شود این دستور اکتفا کرد؟

ج: هوالعالم، نمازهای قضا شده همه را باید بخوانید، نهایت امر، آنچه را فعلا می دانید و یقین دارید انجام دهید. و اما روایت مذکور یا هیچ مجتهدی قبول ندارد.

س ۱۱۷: کسی که در وقت مختص نماز عصر، به جای اینکه نماز عصر بخواند، عمدا نماز عصری که به عهده اش است را رها کند و نماز قضا بخواند - قضای نماز عشاء یا غیره - به نحوی که نماز قضاء تمام شد وقت نماز عصر هم تمام شود آیا چنین کاری جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، تکلیف جایز نیست ولی اگر این کار خلاف را انجام داد نماز قضای او جایز است و ضعا - یعنی صحیح است.

نماز قضای پدر و مادر که بر پسر بزرگتر واجب است

س ۱۱۸: با اینکه در روایت است فرزند اکبر قضای نماز و روزه پدر را بجا آورد با اینعبارت یقزی عند اکبر ولده، و کلمه اکبر افعال التفضیل است حال بفرمایید اگر شخصی تنها یک پسر دارد و افعال التفضیل بر او صدق نمی کند آیا نماز و روزه پدر بر این پسر واجب است یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی واجب است.

س ۱۱۹: اگر نماز پدر که به عهده پسر بزرگتر است توسط او بجا آورده نشود آیا پسر کوچکتر می تواند آن را بجا بیاورد؟

ج: هوالعالم، لی میتواند، ولی لازم نیست به آن گونه که بر پسر بزرگ لازم است.

س ۱۲۰: پدری که مقید به اقامه نماز یومیه نمی باشد آیا بعد از مرگش قضای تمام نمازهای مدت عمرش بر پسر بزرگتر واجب است؟

ج: هوالعالم، آنچه ثابت شود فوت آن - ولو عمدی باشد - بر پسر بزرگتر واجب است.

نماز جماعت

س ۱۲۱: هر گاه در نماز جماعت ماموم به گمان اینکه امام تکبیره الاحرام را گفته و یا از روی سهو، پیش از امام جماعت، تکبیره الاحرام را بگوید وظیفه اش چیست؟

ج: هوالعالم، نماز ماموم فرادی می شود، و اگر بخواهد جماعت بخواند عدول کند به نافله و آن را قطع کند یا تمام کند.

س ۱۲۲: اگر شخصی بعد از اتمام نماز جماعت متوجه شود که متصل به امام جماعت نبوده است، نمازش چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، اشکال ندارد، نمازش صحیح است.

س ۱۲۳: طلبه ای هستم که در منزل پدرم زندگی می‌کنم و پدرم نیز طلبه است و رسم منزلمان این است که اعضای خانواده با پدرمان نماز جماعت می‌خوانند و عدالت پدرم محرز است لکن وضو و قرائت او را صحیح نمی‌دانم و محترمانه به او تذکر دادم ولی او نیز قطع دارد که وضو و قرائتش صحیح است، با این حال اگر اتدا نکنم پدر و مادرم متادی و ملول می‌شوند و اگر اقتدا کنم، مشکل می‌بینم لطفاً مرا راهنمایی فرمایید؟

ج: هوالعالم، اگر تالی فاسدی بر نخواند مترتب می‌شود گاهی بخوانید و بعد اعاده کنید احتیاطاً.

س ۱۲۴: بعد از نماز جماعت آیا دست دادن مامومین به همدیگر جایز است؟
ج: هوالعالم، بلی، جایز است.

س ۱۲۵: در جایی که نماز جماعت منعقد است نماز فرادی خواندن چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، چنانچه عنوان تفسیق منطبق نباشد اشکال ندارد.

مصافحه بعد از نماز جماعت

س ۱۲۶: در کتاب بحارالانوار و سفینه البحار - ماده عرج و صفح - حدیثی از کتاب (سعد السعود سید بن طاوس، نقل کرده اند به این مضمون: رسول خدا (ص) در شب معراج با ابراهیم خلیل و ملائکه نماز جماعت اقامه کرد و بعد از نماز با جبرئیل و ابراهیم مصافحه کرد...

آیا حدیث مزبور دلیل استحباب مصافحه بعد از نماز می‌شود؟

ج: هوالعالم، بلی، نقل معصوم (ع این عمل را دلیل بر استحباب آن است.

امام جماعت

س ۱۲۷: صبی ممیز آیا می تواند برای اطفال دیگر اعم از ممیز و غیر ممیز نماز جماعت بخواند؟

ج: هوالعالم، بلی جماعت صحیح است.

س ۱۲۸: در نماز جماعت آیا می شود به صبی ممیز یا شخص معلول اقتداء کرد؟

ج: هوالعالم، اقتداء بالغ به غیر بالغ جایز نیست ولی اقتداء غیر بالغ به غیر بالغ جایز است. و اقتداء معلول به معلول مثل خودش جایز است، ولی اقتداء غیر معلول به معلول جایز نیست مگر در موارد خاصه.

س ۱۲۹: در یک شهرک مسکونی سه مسجد وجود دارد که در یک مسجد توسط شخص روحانی نماز برگزار می شود و در دو مسجد دیگر توسط اشخاص غیر معمم، بفرمایید با وجود نماز جماعت توسط روحانی، می شود بغ غیر معمم اقتداء کرد؟

ج: هوالعالم، در نماز جماعت شرط نیست که امام معمم باشد؟ پس چنانچه دسیسه ای برای اهانت به عمامه در کار نباشد - اقتداء به غیر معمم جایز است.

س ۱۳۰: در مسجدی که امام جماعت روحانی دارد لکن به علت کهولت سن و ناتوانی، فرد غیر معمم را برای امامت معرفی می کند آیا می توانیم بر او اقتداء کنیم؟
ج: هوالعالم، بلی، می توانید اقتداء کنید.

س ۱۳۱: آیا در مسجدی که روحانی نداشته باشد می توان نماز جماعت توسط شخص غیر معمم برگزار کرد؟

ج: هوالعالم، بلی، می توان توسط شخص غیر معمم جماعت برقرار کرد با رعایت شرط جماعت که عادل بوده است.

س ۱۳۲: آیا امام جماعت می تواند برای خواندن نماز جماعت وجهی بگیرد؟
ج: هوالعالم، خیر، جایز نیست. و چنین شخصی نماز پشت سر او نهر شده است.

س ۱۳۳: اگر کسی از روی جهل در غیر مورد تقیه، اقتدا به نماز جماعت اهل سنت کرده، بعد حکم مسئله را فهمیده، آیا نمازهایی که خوانده صحیح است یا اعاده کند؟
ج: هوالعالم، اگر رکنی اضافه نکرده باشد نمازش صحیح است اعاده و قضاء ندارد.

س ۱۳۴: حکم امامت جماعت شخص غیر روحانی را شرعا بفرمایید؟
ج: هوالعالم، بلی جایز است.

نماز جمعه

س ۱۳۵: آیا اقامه نماز جمعه بدون اذن مجتهد جامع شرایط جایز و راجع است یا خیر؟
 ج: هوالعالم، به نظر ما با اذن مجتهد جامع شرایط هم، در زمان غیبت معلوم نیست راجع باشد و لذا گفته ایم که اگر کسی نماز جمعه خواند مقتضای احتیاط لزومی آن است که نماز ظهر هم بخواند و یا اینکه میتواند به مجتهد دیگر رجوع کند.

س ۱۳۶: نماز جمعه در عصر غیبت چه حکمی دارد و جنابعالی چه توصیه ای می فرمایید؟
 ج: هوالعالم، به نظر ما مجزی از نماز ظهر نیست، و اگر خوانده شود باید بنابر احتیاط لزومی نماز ظهر را هم بخواند.

نماز استیجاری

س ۱۳۷: کسب و امرار معاش از طرق اجرت نماز و روزه استیجاری آیا مرغوب است یا مرجوع؟

ج: هوالعالم، هیچ اشکالی ندارد؟

س ۱۳۸: رفع شبهه اکتساب با نماز و روزه استیجاری چگونه می شود؟ آیا قصد اکتساب با قصد قربت تنافی ندارد؟

ج: هوالعالم، خیر، تنافی ندارد چون قصد اکتساب از قبیل داعی بر داعی است.

س ۱۳۹: در صورتی که ماجر در نماز استیجاری شرط کند که با اذان و اقامه خوانده شود آیا اجیر می تواند به اذان و اقامه نماز جماعت اکتفاء کند یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی می تواند، مگر آنکه ماجر تصریح کند به اکتفاء نکردن به اذان و اقامه نماز جماعت.

س ۱۴۰: اینکه زنی نماز استیجاری از میت مرد بخواند به نظر حضرتعالی آیا جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی جایز است، ولی در جهر و اخفات لازم است زن به وظیفه خودش عمل کند یعنی در نماز جهری که بر مرد لازم است جهر بخواند بر او لازم نیست بلکه مخیر در جهر و اخفات است.

نماز آیات

س ۱۴۱: نماز کسوف و خسوف تا چه زمانی اداء است؟

ج: هوالعالم، از اول گرفتن تا تمام باز شدن اداء است.

نماز عید فطر و قربان

س ۱۴۲: بفرمایید شرکت خانم ها در جماعت نماز عید فطر و قربان چگونه است؟

ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

احکام روزه

نیت

س ۱۴۳: آیا نیت یک ماه روزه گرفتن در اول ماه مبارک رمضان کفایت می کند یا خیر؟
ج: هوالعالم، بلی، به شرط بقاء حکم آن، به معنای عدم عدول از قصد و بدون قصد، درخزانه نفس.

کفاره روزه

س ۱۴۴: شخص مریضی که علم وارد روزه ماه رمضان را نمی تواند بگیرد آیا می تواند کفاره را قبل از ماه رمضان پرداخت نماید؟
ج: هوالعالم، ظاهراً می تواند ولی خلاف احتیاط است و چنانچه به عنوان قرض بدهد و بعداً حساب کند بی اشکالتر است.

س ۱۴۵: کسی که به خاطر مریض شدن، روزه اش را نگرفته و توان پرداخت کفاره آن را ندارد، باید چکار کند؟

ج: هوالعالم، به مقدار ممکن كفاره كه يك مد طعام است بدهد، و در صورت عدم امکان استغفار نماید كافی است.

روزه قضاء

س۱۴۶: دختری هستم كه بعد از سن تكلیف نه سالگی از روی كودکی و نادانی خیلی از روزه هایم را خورده ام و الان تعدا آنها را به خاطر ندارم، تكلیفم چیست؟

ج: هوالعالم، چنانچه ضعیف بدید نمی توانستید روزه بگیرید، فقط قضاء بر شما واجب است، آن هم آن تعداد كه یقین دارید نگرفته اید.

س۱۴۷: دختری هستم كه از سن دوازده سالگی عادت مایهانه را شروع کرده ام و اکنون بیست و سه ساله هستم و تعداد روزه های قضای شده ام را فراموش کرده ام بفرمایید وظیفه ام چیست؟

ج: هوالعالم، مقدار یقینی را قضاء کنید.

س۱۴۸: در صورت اتفاق جماع در ماه رمضان بدون قصد این كار - چه به اسرار شوهر و چه به اسرار زن - و فراموش شدن تعداد روزه های باطل شده به سبب جماع، وظیفه در قضا و كفاره چیست؟ با توجه به اینکه دختری هستم كه پنج سال است ازدواج کرده ام.

ج: هوالعالم، اگر جماع به زور و اكراه بوده فقط قضاء بر شما لازم است و اگر به اختیار بوده برای هر روز كفاره بدهید.

س ۱۴۹: من به خاطر حاملگی و استفراغ شدید طبق دستور دکتر معالج یک ماه روزه نگرفته ام تکلیفم چیست؟

ج: هوالعالم، قضاء کنید، کفاره لازم نیست.

س ۱۵۰: خانمی هستم که به علت شیر دادن به بچه، یک ماه به توصیه شوهر و اطرافیان روزه نگرفته ام، برای جبران چه وظیفه ای دارم؟

ج: هوالعالم، قضاء کنید روزه ها را کافی است.

روزه مسافر

س ۱۵۱: بعضی از مقلدین حضرتعالی کارگر هستند و معمولاً بیشتر از هشت فرسخ می روند و بر می گردند و نمی توانند ده روز در محل کار بمانند و روزه بگیرند، و همچنین بعضی از معلمین صبح به دهات می روند و غروب بر می گردند و یا بعضی دیگر شنبه می روند و پنج شنبه بر می گردند و...لهذا برای این مقلدین روزه گرفتن مشکل است آیا اجازه می دهید در این مسئله به مجتهدی که روزه را برای کثیر الاسفر اجازه می دهد رجوع نمایند یا خیر؟

ج: هوالعالم، چون اخیراً احتیاط نموده ام لذا می توانند به متهدی دیگری رجوع کنند.

کسانی که روزه بر آنها واجب نیست

س ۱۵۲: فرد بیماری که قادر به روزه گرفتن نیست و پزشکان او را به طور جدی منع کرده اند، وظیفه اش برای روزه چیست؟ و اگر او پافشاری کند چه باید کرد؟
 ج: هوالعالم، با عدم قدرت و تشخیص دکتر پافشاری مورد ندارد و روزه لازم نیست، و حتی در بعضی مراتب جایز نیست.

س ۱۵۳: چونکه بعضی ناراحتی دارند و می بایست از قرص استفاده کنند آیا می شود از قرص استفاده کنند و روزه نگیرند؟ و یا روزه نگیرند و کفاره بدهند؟
 ج: هوالعالم، استفاده از قرص اگر به طریق تنقیه باشد موجب بطلان روزه نیست و اگر با خورد باشد روزه را باطل می کند و در فرض سوال کفاره ندارد.

س ۱۵۴: دخترانی که به حد بلوغ رسیده اند ولی چون ضعیف هستند و قدرت بدنی ندارند نمی توانند روزه بگیرند بفرمایید تکلیف روزه آنها چیست؟ و آیا باید کفاره بدهند یا خیر؟
 ج: هوالعالم، با عدم قدرت، کفاره لازم نیست، بعدا قضا نمایند.

مسائل متفرقه روزه

س ۱۵۵: افرادی که شرعا از روزه گرفتن در ماه رمضان معذورند همانند زنه‌های حائض، اگر در مکان های عمومی روزه خواری کنند آیا کارشان حرام است و باید نهی از منکر شوند یا تنها حکم استحبابی احترام به ماه رمضان را رعایت نکرده اند؟

ج: هوالعالم، البته کار خوبی نیست، ولی حرمت آن معلوم نیست.

س ۱۵۶: در صورتی که شخصی در چند روز از ماه رمضان مثل دهم، پانزدهم، بیستم غسل کرده و سپس علم اجمالی پیدا کرده که یکی از آنها باطل بوده تکلیفش چیست؟

ج: هوالعالم، چنانچه غسل آخر در آن قاعده فراغ جاری نباشد مانند آنکه وسط غسل است در اغسال قبلی قاعده فراغ جاری است. و اگر در آن هم قاعده فراغ جاری باشد نسبت به صوم که همه صحیح است و اما نسبت به نماز چنانچه آخری که علم اجمالی به بطلان یکی از آنها پیدا شده است در وقت باشد در خصوص آن نماز باید بخواند و در گذشته ها قاعده حیلولة جاری است.

راه ثابت شدن اول ماه

س ۱۵۷: اثبات شب اول یا دوم ماه آیا به بزرگ و کوچک بودن ماه یا به مطوق بودن آن تشخیص داده می شود؟

ج: هوالعالم، میزان شب دوم بودن، مطوق بودن ماه است.

س ۱۵۸: در صورتی که شک کرد آیا امروز عید است یا نه؟ آیا دو اصل - اصل عدم ازای کونه عید و اصل انه عید - تعارض و تساقط می کنند، آیا اصلا اصل جاری می شود؟

ج: هوالعالم، اولاً: اصل عدم کونه عید، اصل عدم ازای نیست بلکه عدم نعتی است ثانیاً: اصل انه عید غیر صحیح است.

احکام خمس

ربح و فائده

س ۱۵۹: جوانان و دانشجویانی که پول پس انداز می کنند برای اینکه در آینده ازدواج کنند، منزل بخرند، کتاب و کامپیوتر خریداری کنند و... بفرمایید آیا برای این پول های پس انداز، خمس تعلق می گیرد یا خیر؟ در حالی که تهیه این پول ها در زمان نیز مشکل است.

ج: هوالعالم، به همه آنها خمس تعلق می گیرد.

س ۱۶۰: اگر کسی برای تهیه منزل، ماشین و یا برای ازدواج، حج و دیگر احتیاجات زندگی، پولی را پس انداز کند و سر سال خمسی اش برسد آیا باید خمس آن را بدهد؟

ج: هوالعالم، بلی باید بدهد.

س ۱۶۱: چنانچه زن مهریه خود را از شوهرش بگیرد آیا خمس دارد؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس دارد.

س ۱۶۲: طلا و جواهراتی که جهت زینت زنانه است آیا خمس و زکات در آنها است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر، نیست.

س ۱۶۳: شخصی که ماشین سواری برایش ضرورت دارد و ناچار است در مدت چند سال پولش راجع کند تا آن را بخرد لطفا بفرمایید پول های جمع شده در سال های قبل خمس دارد؟

ج: هوالعالم، پول های جمع شده در صورت گذشتن سال و زیاد بودن از سال قبل خمس دارد؟

س ۱۶۴: آیا هدیه یا دیه ای که می گیرد خمس دارد؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس تعلق می گیرد.

س ۱۶۵: جهیزیه ای که برای دختران خریداری می شود و چند سال در خانه می ماند آیا خمس تعلق می گیرد یا نه؟

ج: هوالعالم، چنانچه نم ی توانند یک دفعه جهاز بگیرند خمس تعلق نمی گیرد.

س ۱۶۶: شخصی خانه اش را می فروشد تا خانه بهتر بخرد، لکن خریدن خانه چند سالی طول می کشد - مثلا دو سال یا سه سال - آیا پول خانه اول خمس دارد یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس دارد.

س ۱۶۷: اگر شخصی چیزی را خرید و روز بعد سال خمسی او رسید، گرچه این چیز بعدا مؤنه اش می شود آیا خمس آنرا باید بدهد؟

ج: هوالعالم، بلی، باید بدهد.

س ۱۶۸: اگر چند روز قبل از سال خمسی، مال خود را به دیگری ببخشد مشروط به اینکه بعد از یک هفته برگرداند آیا خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس به این گونه حیل نمی شود از بین برود.

س ۱۶۹: کسی که با مبلغ یک میلیون تومان، حج تمتع ثبت نام کرده ولی بعد از چند سال نوبت او می شود آیا به آن مبلغ مس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس تعلق می گیرد چون حکم فائده را دارد.

س ۱۷۰: اگر با مبلغی حج یا عمره مستحبی ثبت نام کند و بیش از یک سال بگذرد تا نوبت او برسد آیا به مبلغ مذکور خمس تعلق میگیرد؟

ج: هوالعالم، در صورتی که شرایط تعلق خمس به فائده را واجد باشد، بلی تعلق می گیرد.

س ۱۷۱: کسی که حج بر او مستقر شده مثل اینکه مستطیع بوده و نرفته و یا حج افسادی داشته، اگر پول حجهش بیش از یک سال بماند تا نوبت او برسد خمس تعلق می گیرد؟

ج: هوالعالم، در این صورت تعلق نمی گیرد.

س ۱۷۲: اگر شخصی حج یا عمره نذری دارد و ثبت نام می کند ولی بعد از یک سال نوبت او می شود آیا به پولش خمس تعلق می گیرد؟

ج: هوالعالم، در صورتی که رفتن حج یا عمره منحصر باشد به ماندن اول، خیر تعلق نمی گیرد.

س ۱۷۳: اگر کسی اجیر شده و ولی گرفت برای انجام حج نیابتی لکن آن پول خرج شد و بعدا با تهیه کردن پول، برای حج نیابتی ثبت نام می کند و بعد از چند سال نوبت او می رسد آیا به این پول خمس تعلق می گیرد؟

ج: هوالعالم، خیر چون مانند اداء دین است.

س ۱۷۴: اگر کسی پولی را برای حج واجب - اعم از حجت الاسلام یا حج نذری یا حج افسادی و یا نیابتی - کنار بگذارد تا بعد از چند سال به حج برود آیا پول مذکور خمس دارد؟

ج: هوالعالم، بلی، واجب است تخمیس شود.

س ۱۷۵: بفرمایید در چه صورتی پول حج خمس دادن آن واجب است و در چه صورتی واجب نیست؟

ج: هوالعالم، چنانچه حج واجب شده باشد و رفتن منحصر باشد که پول را جایی بگذارد تا نوبت او برسد خمس واجب نیست و الا واجب است.

س ۱۷۶: کسی که به جهت فرار از دادن خمس، مالش را نسیه می فروشد و یا قرض می دهد، تا بعد از سال خمسی، آیا بر این شخص، قبل از وصول آن نسیه یا قرض، تخمیس آن واجب است؟

ج: هوالعالم، بلی، چون در ذمه مدیون، پول دارد و زاید از مونه است.

س ۱۷۷: کسی که اهل خمس دادن نبوده و خمس اموالش را نمی داده، از دنیا رفته است و اموال زیادی از خود باقی گذاشته، و وصیت هم نکرده که خمسش را ورثه بدهد، حال بفرمایید: دادن خمس این مال الارث بر ورثه واجب است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی واجب است.

س ۱۷۸: در فرض مسئله قبل، اگر ورثه هم خمس مال الارث را ندهد آیا مالک آن مال می شود یا خیر؟

ج: هوالعالم، به نحو اشتراک همه آنها مدیون آن مقدار مال می باشند
به مقدار حصرشان.

س ۱۷۹: در فرض مسئله قبل، اگر ورثه مالک مال الارث نباشند، بفرمایید آیا معاشرت با
آنها جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، مانعی ندارد.

س ۱۸۰: در فرض سابق آیا تصرف خود ورثه در این مال الارث بدون اداء خمس که از
دیون میت است، جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خر تصرف جایز نیست، و اگر تصرف کنند مقدار خمس
منتقل به ذمه شان می شود.

سرمایه

س ۱۸۱: آیا سرمایه از مؤنه زندگی به حساب می آید؟

ج: هوالعالم، خیر، سرمایه مؤنه زندگی که خمس به آن تعلق نگیرد،
نیست.

س ۱۸۲: شخصی مغازه ای با پول مخمس خریده ولی الان قیمت مغازه ترقی کرده آیا آن
ترقی قیمت خمس دارد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، ترقی قیمت با شرائط وجوب خمس، خمس دارد
البته باید با مجموع درآمد سال حساب شود.

س ۱۸۳: شخصی مغازه ای را به دوازده میلیون تومان خریده و خمس آن را پرداخت کرده لکن بعد از مدتی به علت کوچک بودنش برای کسبش، آنرا فروخته به مبلغ چهل میلیون تومان و مغازه ای بزرگتر خریده به مبلغ شصت میلیون تومان و از این بابت بیست میلیون تومان بدهکار گشته، حال بفرمایید برای آن ترقی قیمت مغازه قبلی خمس هست یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، مغازه فعلی را که به شصت میلیون خریده، دوازده میلیون آن را قبلاً تخمیس نموده و بست میلیون هم بدهکار است، این دو قلم کم شود پس بیست هشت میلیون باید تخمیس شود با رعایت شرایط.

س ۱۸۴: باز و زمین هایی که چند سال پیش خریداری شده و خمس آن را داده در صورتی که الان بر قیمت آن اضافه شده آیا اضافه قیمت خمس دارد؟ اگر بخواهد بفورشد چطور؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس دارد خصوصاً در صورت فروش.

مؤنه

س ۱۸۵: عده ای قنات مشترکی برای آبیاری مزرعه دارند در صورتی که قنات مذکور نیاز به خارجی برای تعمیر و تمیز کردن و... داشته باشد آیا آن خارج را می شود از مؤنه و مخارج سالیانه حساب کرد؟

ج: هوالعالم، خیر، از مؤنه حساب نمی شود چون مؤنه زندگی نیست، مؤنه کسب است.

س ۱۸۶: صدقات و خیراتی که انسان می پردازد و یا هدایایی که برای کسی می برد و یا ضیافتی انجام می دهد آیا از مؤنه حساب می شود؟
ج: هوالعالم، بلی، از مؤنه است.

س ۱۸۷: شخصی مبلغی را برای حرم امام رضا (ع) نذر کرده و آن را قبل از موعد سال خمسی به نیت نذر کنار گذاشته تا موقع تشرف به ضریح حضرت بیندازد آیا به مبلغ مذکور در موعد سال خمسی، خمس تعلق می گیرد؟
ج: هوالعالم، خیر، تعلق نمی گیرد.

س ۱۸۸: چیزی که از مؤنه است همانند منزل، فرش، کتاب، لوازم منزل و غیره که به همین جهت در موعد سال خمسی، آن را استثناء کرده، حال بفرمایید اگر بعد از گذشته سال آن را بفروشد خمس به آن تعلق می گیرد؟
ج: هوالعالم، بلی. تعلق می گیرد.

س ۱۸۹: کسی که خانه مسکونی خود را می فروشد و با پولش خانه دیگری می خرد آیا با پولی که خانه اش را فروخت و به دستش رسید خمس تعلق می گیرد یا خیر؟
ج: هوالعالم، اگر وسط سال است خمس تعلق نمی گیرد.

س ۱۹۰: مقداری سرمایه قالی بافی داریم آیا از اخراجات مؤنه است یا خیر؟
ج: هوالعالم، مؤنه کسب مثل سایر فوائد است آنچه مستثنا است مؤنه زندگی است مثل خوراک و پوشاک و مسکن.

مصرف خمس

س ۱۹۱: لطفا بفرمایید به شخصی که مبعی از وجوهات - سهم مبارک امام (ع) و سهم سادات - بدهکار است آیا جایز است مقداری از این بدهی را به خودش بخشش کنند مثلا بیست میلیون تومان از وجوهات باید بپردازد لکن پنج میلیون تومان آن را به خودش ببخشند و از او بگیرند؟

ج: هوالعالم، بخشیدن وجوهات به کسی که بدهکار است جایز نیست. حضرت رضا و امام جواد (ع) به عده ای که از راه دور خمس آورده بودن و تقاضا کرده بودن که مقداری به ما گذشت کنید، هر دو امام فرمودند که ما نمی توانیم ببخشیم). خدا هدایت کند کسانی که این کارها را می کنند.

س ۱۹۲: از سهم مبارک امام (ع) آیا جایز است به فقرا غیر اهل علم داده شود؟

ج: هوالعالم، چنانچه با مجتهد دستگردان شود و از طرف او به فقیر داده شود اشکال ندارد.

س ۱۹۳: کسی که می تواند کار کند و مخارجش را تامین نماید لکن دنبال کار نمی رود و

مخارج هم ندارد آیا می شود به او خمس یا زکات داد؟

ج: هوالعالم، خیر، نمی شود مگر اینکه طالب علم و خدمتگزار اسلام باشد.

س ۱۹۴: کسی که تنها از طرف مادر سید باشد آیا می تواند خمس بگیرد؟

ج: هوالعالم، در مساله خمس اگر روایت معتبر خاصی نبود می گفتم
خمس می شود به پسر دختر هم داد، ولی روایت به خصوص وارد
شده است و صریح است در اینکه نمی شود به او خمس داد.

س ۱۹۵: آیا به زن علویه برایت امین مخارج خودش و شوهرش و اولادش، می شود سهم
سادات داد یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر نمی شود مگر آن که شوهرش خرجی به او
نمی دهد.

س ۱۹۶: زنی که شوهرش سید است و مفقود گشته، آیا می شود به این زن بابت نفقه اش
که از شوهرش طلبکار می شود سهم سادات پرداخت کرد؟

ج: هوالعالم، خیر، نمی شود مگر آن که شخصی با اجازه مجتهد از
طرف آن سید قبول کند و بدهد به زن او.

س ۱۹۷: مال خمس در دست کسی به امانت بود پس او هم آن را به مستحق رد کرد لکن
بعدا معلوم شد که شخص گیرنده مستحق نبوده، آیا ضامن است یا نه؟
ج: هوالعالم، بلی، ضامن است.

س ۱۹۸: در صورتی که شخص متحق، مقداری از خمس را در معصیت مصرف کند آیا
دادن خمس به او جایز است؟

ج: هوالعالم، خیر، جایز نیست.

س ۱۹۹: شخصی که بدهکار خمس است، فرزندش طلبه می باشد، آیا می تواند از سهم امام (ع) ت به فرزندش بدهد؟

ج: هوالعالم، با اجازه یک مجتهد بلی می تواند.

مسائل متفرقه خمس

س ۲۰۰: در تلویزیون حدیثی پیرامون خمس از حضرت صاحب الزمان (ع) نقل کردند که حضرت فرموده: لعنت خدا و فرشتگان و جن و انس بر کسی باد که یک درهم خمس ما بخورد و نپردازد، با بزرگواری بفرمایید این حدیث در چه کتابی است؟

ج: هوالعالم، توقیع شریف در احتجاج طبرسی صفحه ۴۸۰، و کلمه (من) در حدیث نیست.

س ۲۰۱: خمس و زکات قرض آیا بر قرض گیرنده است یا بر قرض دهند؟

ج: هوالعالم، بر قرض گیرنده نیست.

س ۲۰۲: اگر خمس و زکات، موعد هر دو، در سر سال خمسی فرا برسد، آیا هر دو را حساب کند یا یکی مقدم است؟

ج: هوالعالم، هر دو را باید حساب کند.

س ۲۰۳: غذا خوردن در منزل کسی که خمس نمی دهد چگونه است؟ آیا می شود غذا خورد و مقدار خمس آن را پرداخت کرد؟

ج: هوالعالم، غذا خوردن اشکال ندارد و چنانچه خمس به غذا تعلق گرفته منتقل می شود به قیمت آن در ذمه صاحب غذا.

س ۲۰۴: پرداخت حقوق شرعی - خمس، زکات - به شخصی که مجتهد نیست و وکالت از مجتهد هم ندارد چگونه است؟ آیا جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، حقوق شرعی اگر زکات و یا سهم سادات است و شخص گیرنده مستحق و واجد شرایط مصرف است پرداخت به او جایز است. و اما در خصوص سهم مبارک امام (ع)، چنانچه گیرنده مجتهد مطلق است و علم هم حاصل شود که طریق مصرف او با طریق مصرف مرجع تقلید پرداخت کنند یکی است اینجا نیز پرداخت به او جایز است. و چنانچه گیرنده مجتهد مطلق نباشد و یا علم به یکی بودن طریق مصرف حاصل نشود پرداخت به او جایز نیست. بلی، اگر چنانچه گیرنده فرد موثقی است و دهنده حق شرط کند که آن را به اهلش برساند، می شود به او داد.

س ۲۰۵: منزل هایی که دولت به صورت اقساط می فروشد ولی ملک شخص نمی شود مگر تمام مبلغ را پرداخت کند. بفرمایید اگر یک سال در منزل ساکن نشد - با اینکه منزل هنوز ملک او نشده است - آیا خمس دارد یا نه؟

ج: هوالعالم، تا مادامی که ملک او نشده است خمس ندارد اما اقساطی که پرداخته آنها خمس دارد و باید داده شود.

احکام زکات

نصاب زکات

س ۲۰۶: شخص کشاورزی دارای محصول گندم و جو است، در صورتی که هیچ کدام به تنهایی به حد نصاب نرسند، آیا آن شخص باید گندم و جو را روی هم حساب نماید یا اینکه زکات بر او واجب نیست؟

ج: هوالعالم، باید روی هم حساب نماید.

س ۲۰۷: در صورتی که مال زکوی با آب تلمبه و آب باران آبیاری شود بفرمایید که چه مقدار زکات باید بدهد؟

ج: هوالعالم، چنانچه صدق اشتراک بکند در نصف آن یک دهم، و در نصف دیگر یک بیستم باید بدهد، و چنانچه غلبه با یکی بود همان میزان است.

س ۲۰۸: کسی که زکات بر او واجب است و دارای یک یا چند مال زکوی است که به حد نصاب رسیده اند آیا می تواند مقدار زکات را به پول بپردازد؟

ج: هوالعالم، بلی، می تواند.

مصرف زکات

س ۲۰۹: کسی که می تواند کار کند و مخارج زندگی را به دست آورد لکن دنبال کار نمی رود و مخارج هم ندارد آیا می شود به او خمس یا زکات داد؟

ج: هوالعالم، خیر، نمی شود مگر طالب علم و خدمتگزار اسلام باشد.

س ۲۱۰: دادن زکات به شخص مستحق که مقداری از آن را به مصرف خودش می رساند و مقداری از آن را در معصیت مصرف می کنند جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر، جایز نیست.

مسائل متفرقه زکات

س ۲۱۱: اگر در سالی، موعد حساب خمس و موعد حساب زکات یک زمان شوند آیا مالک هر دو را باید حساب کند یا یکی از آن دو مقدم است؟

ج: هوالعالم، هر دو را باید حساب کند.

س ۲۱۲: همس و زکات قرض آیا بر شخص قرض گیرنده است یا قرض دهند؟

ج: هوالعالم، بر قرض گیرنده نیست.

س ۲۱۳: اگر صاحب مال زکوی، قبل از تعلق زکات، آنرا تبدیل به مال دیگر کند و یا صاحب خمس قبل از سر سال خمسی مال خود را به دیگری ببخشد مشروط بر اینکه بعد از چند روز به او برگرداند، بفرمایید آیا زکات یا خمس واجب است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، خمس و زکات به این گونه حیل نمی شود از بین

برود.

زکات فطره

س ۲۱۴: کسی که در شهری مسافر است اگر روز آخر ماه مبارک رمضان وارد خانه اقوام خود شود و قبل از اذان مغرب از آنجا خارج شود و سپس بعد از اذان به همان خانه برگردد آیا فطره او بر عهده خودش است یا بر عهده صاحب خانه؟

ج: هوالعالم، فطریه او اگر بنا است آنجا بماند ولو یک روز به عهده صاحب خانه است.

س ۲۱۵: آیا به بی نماز و کسی که روزه نمی گیرد می شود زکات فطره داد یا نه؟

ج: هوالعالم، مقتضای احتیاط این است ندهید.

س ۲۱۶: اینکه در رساله نوشته شده: به کسی که آشکارا گناه می کند نمی شود زکات فطره داد، مراد چیست، لطفا توضیح دهید؟

ج: هوالعالم، مراد این است که علنا و در نزد مردم گناه می کند.

س ۲۱۷: اینکه در رساله فرمودید: «اگر مهمان پیش از غروب شب عید فطر بر میزبان وارد شود...» منظور از غروب آیا غروب شمس است یا مغرب شرعی؟

ج: هوالعالم، منظور از غروب شب عید، غروب شمس است.

س ۲۱۸: در صورتیک شب مهمان شدن شخصی بفرمایید آیا فطریه بر عهده مهمان است یا میزبان؟

ج: هوالعالم، فطریه بر عهده میزبان است.

صدقات و کفارات

س ۲۱۹: دادن صدقات مستحبی و کفارات به سادات چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، هیچ اشکالی ندارد.

س ۲۲۰: اگر پولی نزد صندوق صدقات افتاده آیا می تواند آن را بر دارد و به فقیر بدهد؟
ج: هوالعالم، اگر یقین ندارد از پول های صندوق است می تواند بردارد یا به فقیر بدهد.

احکام حج

س ۲۲۱: شخصی که خانه مسکونی خود را می فروشد و با پول آن خانه دیگر می خرد بفرماید آیا با پول فروش خانه اول حج بر او واجب می شود یا نه؟ و آیا خمس به آن پول تعلق می گیرد یا نه؟

ج: هوالعالم، اگر وسط سال است خمس تعلق نمی گیرد و حج هم با این کیفیت واجب نیست.

س ۲۲۲: کسی که با قرض گرفتن به حج می رود و ادای قرض بر او حرجی نیست آیا حجت الاسلام حساب می شود؟

ج: هوالعالم، خیر، حساب نمی شود.

س ۲۲۳: در صورتی که کافری مسلمان شود و ایام حج نزدیک بود و مستطیع هم گردید و لکن نتوانست به حج تمتع برسد آیا حج او مبدل می شود به حج افراد یا اینکه سال بعد به حج برود؟

ج: هوالعالم، خیر، مبدل نمی شود باید سال بعد حج تمتع انجام دهد.

س ۲۲۴: کسی که نذر کرد روز عرفه در کربلا باشد و اتفاقاً در همین سال مستطیع هم شد بفرمایید کدام یک مقدم است؟ حج یا نذر؟

ج: هوالعالم، وجوب حج مقدم است.

س ۲۲۵: شخصی که منکر خمس و زکات است به حج رفته آیا حجت صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، اگر منکر باشد شبهه، حجت صحیح است و همچنین اگر توبه کرده باشد و الا باطل است.

س ۲۲۶: در صورتی که روی جرات از طبقه پایین برای شخص حرجی باشد آیا از طبقه بالا جایز و مجزی است یا نه؟

ج: هوالعالم، اگر از بالا به آن مقدار از جمره که در سابق باشد - ولو نهی شده است - جایز است ولی نباید به بالاتر از آن رمی نماید.

س ۲۲۷: آیا انجام دادن بیش از یک عمره مفرده - چه برای خودش و چه برای نیابت از دیگران - در یک ماه قمری به قصد ورود جایز و صحیح است؟

ج: هوالعالم، ما فاصله بین دو عمره ولو برای خودش لازم نمیدانیم و به قصد ورود بعد از تمام شدن عمره اولی میتواند دو مرتبه عمره ایتان کند.

س ۲۲۸: اگر شخصی قبل از احرام حنا بزند و اثر آن بعد از احرام بماند، حرام است یا نه؟
ج: هوالعالم، استعمال حنا برای مرد و زن حتی در حال احرام و قبل از آن حرام نیست. بلکه مکروه هم نیست، بلی خصوص حنا بستن زن به قصد تزیین برای شوهر خود مکروه است.

س ۲۲۹: آیا بوییدن گل محمدی یا عود یا کافور برای محرم جایز است یا حرام؟
ج: هوالعالم، حرام نیست.

س ۲۳۰: خانم یا آقای که نمی تواند بول خود را کنترل کند و برای رفع آن از پوشاک یا پارچه استفاده می کند، آیا می تواند به زیارت خانه خدا برد یا نه؟
ج: هوالعالم، می تواند برود به شرط رعایت عدم سرایت نجاست به خانه خدا.

س ۲۳۱: کسی که به حج عمره رفته، و به طور ناآگاهانه به گردنش کفاره آمده ولی توان پرداخت آن را ندارد، باید چکار کند؟
ج: هوالعالم،

احکام معاملات

«بیع» (خرید و فروش)

س ۲۳۲: در عرف جامعه پنجاه سال پیش مثلا، عده ای از بزرگان جامعه، سند عقد بیع و سند مالکیت را می نوشتند و این نوشته حتی بدون امضاء بایع و مشتری سند دال بر خرید و فروش به حساب می آمد و تمام افراد آن جاعه، آن را قبول و معتبر می دانستند، حال سوال این است امروزه که طریقه نوشتن سند مالکیت تفاوت اساسی پیدا کرده آیا سند مالکیت نوشته شده در چند سال پیش توسط بزرگان آن جامع، امروز هم درای اعتبار رسمی شرعی است یا خیر؟

ج: هوالعالم، چنانچه به آن گونه که نوشته اید رسم چنین بوده است که بزرگان قوم، اگر می نوشتند رسمیت داشته، بلی فعلا هم رسمیت دارد. علاوه بر این ید - یعنی در تحت تصرف شخصی بودن - اماره ملکیت است و اعتبار رسمی هم دارد.

س ۲۳۳: فروختن چک نقد به چک مدت دار - مثلا چک صد هزار تومان نقد به چک یکصد و بیست هزار تومانی یک ماهه - چگونه است؟
ج: هوالعالم، به نظر من اشکال دارد.

س ۲۳۴: به اطلاع حضرتعالی می رساند که قیمت تعیین شده روی کارت تلفن همگانی توسط شرکت مخابرات، هزار و هشتصد تومان است، آیا خرید و روش این کارتها به قیمت بیشتر از قیمت تعیین شده جایز و صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، اگر به همان قیمت بفروشد و شرط کند در ضمن خرید که مبلغ زیادی به واسطه داده شود آن هم اشکال ندارد.

س ۲۳۵: امروزه در خرید و فروش سیم کارت موبایل چنین رایج است که اگر قیمت آن مثلا هشتصد هزار تومان باشد به این صورت می فروشد که مبلغ صد هزار تومان از قیمت آن را از خریدار فقط می گیرد و پس از اینکه چند درصد - مثلا سه درصد - به مبلغ باقی مانده که هفتصد هزار تومان باشد اضافه می نماید آن باقیمانده را در مدت چند ماه یا در طی چند فقره چک دریافت می کند، البته مبلغ دریافتی در هر ماه یا در هر چک معین است - مثلا صد هزار تومان - بفرمایید آیا معامله به این صورت صحیح است یا خیر؟ و اگر معامله صحیح نباشد راه صحیح شرعی آن چه می باشد؟

ج: هوالعالم، چنانچه به این صورت معامله کند که تلفن را خودش بخرد، بعد به این نحو بفروشد به یک میلیون تومان که یکصد هزار تومان نقد و نهصد هزار تومان نسیه باشد که هر ماه مبلغی معینی بپردازد، صحیح است.

س ۲۳۶: اگر شخصی متاعی را که قیمت آن یک میلیون تومان است به فردی به این صورت بفروشد که مبلغ پانصد هزار تومان از قیمت آن را نقد بگیرد و پس از اضافه نمودن درصدی به مبلغ باقیمانده قیمت، آن را در چند فقره چک مدت دار بگیرد، آیا معامله به این صورت صحیح است یا خیر؟ و اگر معامله صحیح نباشد راه صحیح شرعی چه می باشد؟

ج: هوالعالم، بلی صحیح است به اینگونه که ثمن را مجموع یک میلیون و زیادی قرار دهد.

س ۲۳۷: عده ای چند قطعه زمین با رنج و سختی خریده اند و بهای آن را پرداخته و به عنوان تصرف حدود آن را با علامت معین کرده اند اما حصارى دو زمین نکشیده اند، اکنون فروشنده فوت نموده و ورثه اش از تحویل زمین امتناع می کنند در این خصوص تکلیف شرعی چیست؟

ج: هوالعالم، چنانچه ورثه قبول دارند که بهای زمین کاملاً پرداخت شده موظفند زمین را تحویل دهند. و اگر قبول ندارند قضیه متوقف است بر حضور طرفین در مجلس و بعد از آن حکم شود.

س ۲۳۸: شخصی قطعه زمینی را به اینجانب... طبق قول نامه کتبی واگذار نموده بعد از گذشتن حدود پنج سال ادعا می کند که من اشتباه کرده زمین خودم را به من برگدان، در حال یکه پنج سال پیش جزء طرح بوده و الان طرح عوض شده. حال بفرمایید اینجانب که نسبت به زمین از مالک اصلی مدرک مالکیت گرفته و برای زمین مبلغ زیادی خرج کردم و از شهرداری در حال پروانه گرفتن هستم آیا مالک واگذار کننده حق گرفتن زمین را دارد یا خیر؟ آیا اینجانب در زمین تصرف کنم یا خلع ید کنم؟

ج: هوالعالم، با این خصوصیات که نوشته اید خلع ید شما مشروع نیست و زمین مال شما است.

س ۲۳۹: دو حق امتیاز تلفن همراه (موبایل ۹ توسز زید و عمرو خریداری می شود و دو فیش جداگانه به نام های هر یک به آنها تحویل می گردد ولی یکی به تاریخ تحویل نزدیک و دیگری تحویل چند ماه بعد. سپس زید فیش تلفن خود را نزد عمرو به امانت می گذارد، پس از مدتی عمرو به او خبر می دهد که آن فیشی که تاریخ دیرتری دارد به نام تو می باشد. سپس زید با توجه به این اخبار فیش مذکور را می فروشد. لکن بعد از مدتی عمرو دوباره خبر میدهد که اشتباه شده و آن فیشی که تاریخش نزدیکتر است به نام تو

بوده است، لطفاً با توجه به فرض مذکور بفرمایید: اولاً: آیا حق زید نسبت به فیشی که به نام خودش بوده محفوظ است؟ ثانیاً: تکلیف معامله ای که صورت گرفته چیست؟

ج: هوالعالم، بلی، حق زید به فیض تلفن که به نام او است محفوظ است. معامله واقع شده، نسبت به او مسلماً ملزم نیست، می تواند فسخ کند و می تواند اجازه دهد و می تواند اجازه را مجاناً بدهد و می تواند مقدار تفاوت را بگیرد.

معاملات جدید و پورسانت

س ۲۴۰: اخیر عده ای از مردم پول گرفته و به آنها می گویند بعد از چهل روز یا پول شما را به اضافه حدود چهل درصد به شما برمی گردانیم و یا وسیله ای را به شما تحویل خواهیم داد. مثلاً چهار میلیون و پانصد هزار تومان می گیرند و بعد از گذشت مدت ذکر شده یا شش میلیون تومان و یا یک دستگاه ماشین پیکان تحویل میدهند. ضمناً به آنها می گویند ما هیچ تعهدی نسبت به بازگشتن پول شما و یا تحویل وسیله مورد نظر نداریم و فرض کنید پولتان را در رودخانه انداخته اید. آیا چنین معاملاتی شرعاً جایز می باشد.

ج: هوالعالم، این معامله بیع نیست، و قرض هم نیست، به نظر من اباحه به عوض است و آن معامله مستقلی است. ادله شرعی از قبیل اوفوا بالعقود دلالت می کند بر امضاء آن، و سیره متشرعه بر آن است و لکن در مورد غرر است و چون دلیل مسلم عدم امضاء معامله غررید، «نهی النبى (ص) عن بیع الغر» است لذا مورد را نمی گیرد. بنابراین به نظر من این معامله صحیح است.

س ۲۴۱: شرکت هایی در اهواز وجود دارد که فعالیت های فروش کالا می باشد به نحوی که کالاهای فروشی خود را نازلتر از قیمت بازار، ولی مدت دار به خریداران عرضه می نماید مثلاً قیمت کالایی که در بازار یکصد و پنجاه هزار تومان می باشد را به قیمت صد هزار تومان بعد از مدت پانزده روز به مشتری واگذار می کند و یا اینکه شرکت مشترک مشتری را مخیر می کند بین اینکه کالا را با قیمت آن را که یکصد و پنجاه هزار تومان باشد به مشتری تحویل دهد آیا چنین معامله ای صحیح است؟ و آیا جهل به اینکه شرکت با یان مبلغ های دریافتی چکار می کند که این قدر سود داشته باشد به صحت معامله ضرر می رساند یا خیر؟

ج: هوالعالم، به این گونه که نوشته شده معامله صحیح است و هیچ اشکالی ندارد. و جهل به اینکه شرکت در این معامله چه نظری دارد، هیچ ضرری به معامله نمی رساند.

س ۲۴۲: اخرا شرکتی در ایران تاسیس شده که نحوه فعالیت آن به این صورت است که صنایع دستی ایران و یکسری از لوازمات منزل را به صورت بازاریابی اینترنتی به فروش می رساند و کسی که به این سایت اینترنت مراجعه می کند و خواهان خرید می شود نگاه و پنج هزار تومان پرداخت می کند که بیست و پنج هزار تومان آن برای خرید مشخص پس انداز می شود و سی هزار تومان این پول به حساب شرکت ریخته می شود. سپس به ازای افرادی که به این شرکت معرفی می کند برای خرید، پورسانت میگیرد به طوری که برای معرفی دو نفر اول، بیست هزار تومان، بعد از آن به ازای معرفی هر شش نفر به مبلغ بیست و هفت هزار و پانصد تومان پورسانت می گیرد که بعضی از این پورسانت ها پس انداز می شود که با آن مبلغ بیست و پنج هزار اولیه برای خرید از شرکت در نظر گرفته می شود که شخص می تواند با نظر و میل خود جنسی را خریداری کند. حال بفرمایید پورسانت هایی که شرکت پرداخت می کند چه حکمی دارد؟ و آیا سی هزار تومانی که به حساب شرکت واریزی می شود و سرمایه گذاری می شود حلال می باشد؟

و اگر غیر از این است پس تکلیف پول هایی که به حساب شرکت ریخته ایم و عضو شده ایم چه می شود؟

ج: هوالعالم، به این گونه که نوشته اید به نظر من هم معاملات انجام شده اشکال ندارد و پورسانت ها هم حلال است از باب شرط ضمن عقد یا جعاله.

س ۲۴۳: شرکتی است به نام «کیش وست ویژن انترنشنال» که اصلی ترین اهداف شرکت عبارتند از :

کم کردن فشار از روی دولت در جهت ایجاد اشتغال، کمک به دولت محترم در جهت جلوگیری از خروج بی ضابطه ارز توسط شرکتهای هرمی شکل خارجی، کمک به اقتصاد ملی از طریق ایجاد نمایندگی در کشورهای همسایه. ورود ارز، ایحای صنایع دستی، حمایت از صنعتگران و تولدی کنندگان کشور و ایجاد توازن در قیمت کالاهای مورد نیاز....

این شرکت دارای مجوز رسمی و ثبتی برای فروش کالاهای بازرگانی. اتغال زائی از طریق بازاریابی و مشارکت عمومی و مردمی می باشد که عضو شدن افراد آن به این گونه است :

هر فرد با پرداخت پنجاه و پنج هزار تومان به جهت مشارکت در طرح. به عنوان بازاریاب، نامش در ردیف اول فرم های قرارداد مشارکت ثبت می گردد و با این مبلغ امتیاز خرید سهم و نیز یک کارت تسهیلات برای خرید کالاهای ضروری از فروشگاه های طرف قرارداد شرکت به وی واگذار می شود، و علاوه بر خرید سهم و دریافت کارت تسهیلات، فرد می تواند با جذب و بازاریابی مردمی مبالغی را به عنوان حق الزحمه در حساب شخصی اش دریافت نماید. قلت و کثرت مبلغ دریافتی و زمان آن به سرعت و اندازه فعالیت شخص بستگی دارد و هیچ کس بدون فعالیت مشارکت در طرح نمی تواند از حق الزحمه بهره مند شود.

شرکت به جهت فعالیتی مستمر افراد و نیز به جهت ایجاد انگیزه مثبت و حمایت از اقشار کم در آمد. کالاهای مورد نیاز افراد را با تخفیف ۱۵ الی ۲۰ درصد متناسب با قیمت روز بازار به کسانی که صاحب امتیاز و مشترک این شرکت می باشند در فروشگاه های طرف قرار داد شرکت در معرض فروش قرار میدهند.

حال از محضر مبارک سوال می شود آیا خرید کالاهای اساسی و مورد نیاز مردم از طریق بازاریابی و مشارکت مردمی و نیز دریافت حق الزحمه که شرکت برای افراد در نشر گرفته، از نظر شرعی صحیح می باشد یا خیر؟

ج: هوالعالم، آنچه در فوق نوشته اید دخیل در جواز نیست، آنها مربوط است به راعی و ربطی به معامله ندارد. ولی آنچه سوال شده است - چون معامله است مشروط به شرط ضمن معامله - جایز است به مقتضای ادله شرعیه.

خلاصه: این گونه که نوشته اید اشکال شرعی ندارد.

س ۲۴۴: آیا همکاری و معامله با شرکت هایی از قبیل، گلدکوئیست و گلدمان و نظایر آنها که به طریق بازاریابی باعث سودهای کلان می شوند را جایز می دانید؟ با توجه به دو نکته که: اولاً: سران آن شرکت ها یهودی باشند. و دوماً: معامله مزبور اینترنتی است.

ج: هوالعالم، معامله با شرکت های ذکر شده فی نفسها هیچ اشکال ندارد. سود کلان بردن از موانع صحت معامله نیست و سران آن شرکت ها اگر صهیونیست باشند - که در حال حربند با مسلمانان - تجایز نیست ولی مسلمان آنها نیستند. و یهودی بودن موجب اشکال نیست.

خلاصه: به نظر من هیچ اشکال ندارد.

و دولت هم اگر قانونا منع کرده است به عنوان خلاف شرع بودن، بنابراین چون خلاف شرع نیست قانونا هم بی اشکال است.

صلح

س ۲۴۵: شوهرم در زمان حیات و تحت عنوان صلح، ملکی را به فرزندان نکور خود مصالحه و ضمن عقد شرط نموده است.

الف) منافع مورد مصالحه تا زمان حیات شخص مصالح. متعلق به خودش بوده و حق استیفاء رایگان منافع و یا واگذاری کان به غیر به هر مدت و مبلغ و شرط، به نفع خو را دارا باشد.

ب) شخص مصالح مادام الحیات، حق فسخ صلح ناه را با رد مال الصلح به صورت یک جانبه دارا باشد.

حال با توجه به مطالب فوق، لطفا جواب سوالات را مرقوم فرمایید:

۱- در صورتی که به قراین و امارات ثابت باشد که متعاملین قصد صلح نداشته و مقصود واقعی و پنهانی آنان و وصیت به ثلث بوده است، چنین معامله ای صحیح می باشد یا خیر؟

ج: هوالعالم، در معاملات میزان مقاصد صلیه نیست بلکه میزان آن است که انشاء می شود. در فرض سوال، انشاء صلح نموده بنابراین صلح واقع شده است.

س ۲۴۶: در فرض صلح تلقی کردن عقد - اعم از اینکه مبتنی بر تسامح باشد یا نه - آیا عدم تعیین مدت در اشتراط خیار. مخل صحت عقد می باشد یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر، مخل نیست چون اشتراط امر مجهول، خصوص مادام الحیاء صحیح است

س ۲۴۷: آیا سلب مالکیت منافع برای مدت موهوم به ترتیب فوق، موجب جهل طرین به عوضین. و در نتیجه غرری بودن آن بوده یا خیر؟ معامله صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، در عقد مصالحه جهل به این گونه موجب بطلان نیست. خلاصه مصالحه مذکوره با همه خصوصیاتش صحیح است باید عمل شود.

مضاربه

س ۲۴۸: اگر دو نفر با شغل متفاوت - مثلاً یکی کشاورز و دیگر کاسب - مبلغ معینی را مثلاً دو میلیون تومان به صورت اشتراکی کنار بگذارند و قرارشان بر این باشد که هر یک در مدت معینی با آن مبلغ دو میلیون تومان کار کند و در آخر مدت معین، مبلغ دو میلیون و پانصد هزار تومان برگرداند بفرماید معامله مذکور از نظر شرعی چه صورت دارد.

ج: هوالعالم، در حقیقت معامله مضاربه اشتراکی است، و اشکال ندارد
با رعایت شرایط مضاربه

س ۲۴۹: شخصی مبلغی پول به عنوان مضاربه در بانک گذاشته بدین جهت که گفته می شود در بانک مضاربه انواع تجارت - بساز و بفروش، دامداری، راهسازی صورت می گرد و بانک هیچ موقع ضرر نمی کند اگر در معامله ای ضرر کند، در معامله دیگر سود می کند و جبران می شود.

حال بفرمایید شخصی که در بانک این پو را گذاشته اگر قصدش این باشد که از پولش ربح بگیرد و ضرر قبول نکند آیا این مضاربه جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، اگر در ضمن مضاربه شرط کند، که اگر ضرری متوجه شود خود بانک تقبل کند، اشکال ندارد و مضاربه صحیح است، البته باید رعایت بقیه شرایط مضاربه بشود.

س ۲۵۰: اینجانب مبلغی را به شخصی سپرده ام به این عنوان که با آن کار کند و شرط گردید که هر ماه ۲/۵ درصد ربح به کل مبلغ اضافه نماید - مثلاً اگر اصل مبلغ صد هزار تومان باشد پس ربح ماه اول دو هزار و پانصد تومان می شود که باید اضافه بر مبلغ فوق نماید و در ماه دوم کل مبلغ صد و دو هزار و پانصد تومان می شود که ربح آن باید محاسبه شود و همینطور در مبلغ ماه های بعد - حال بفرمایید: آیا چنین قرارداد و شرطی صحیح می باشد یا خیر؟

ج: هوالعالم، پولی که سپرده اید برای کار کردن، اگر به عنوان قرض است پس با شرط مزبور ربا است و حرام. اگر به عنوان مضاربه است واجد شرط نیست چون شرط مضاربه آن است که ربحی که به صاحب پول داده می شود کسر مشاع باشد. راه تصحیح این معامله این است که: در معامله شرط ربح به نحو کسر مشاع بنمایند و بعد از تمام شدن معامله، طرفین با یکدیگر مصالحه نمایند که آن کسر مشاع مصالحه شود به مبلغ معین. و در ضمن شرط شود که اگر در معامله مضرر شود. به صاحب مال ربطی نداشته باشد بلکه کسی که مال به او داده شده است تدارک ضرر بنماید.

هبه

س ۲۵۱: اگر کسی به زن خود چیزی هبه کند مشروط به اینکه رجوع نکند و از او پس نگیرد آیا بعداً می تواند شرط را نادیده بگیرد و رجوع کند؟

ج: هوالعالم، تکلیفاً نمی تواند

رهن و اجاره

س ۲۵۲: در ورد اجاره خانه ای که بین موجر و مستاجر توافق می گردد به مبلغ دو میلیون تومان رهن و ماهیانه مبلغ پانزده هزار تومان اجاره و طرفین اره قولنامه را در بنگاه امضاء می نمایند و به دلیل نیاز منزل به تعمیرات و موجود نبودن پول کامل رهن، فق به مبلغ دویست هزار تومان به موجر پرداخت می گردد و الباقی مبلغ رهن و کلید منزل بین طرفین قبض و اقباض نمی گردد. سپس به دلی شرط و شروط مستاجر و شرایط خاص موجر، آندو راضی می شوند از خیر این اجاره بگذرند و آن را بهم می زنند، حال بفرمایید در این فرض حق العملی که بنگاه معاملات دریافت نموده آیا باید مسترد نماید یا خیر؟ چنانچه مستمک بنگاه در اخذ حق العمل این بند از قرارداد باشد که فسخ و اقاله تاثیری در میزان حق العمل نخواهد داشت چه می فرمایید؟

ج: هوالعالم، با خصوصیتی که نوشته اید حق العمل بنگاه باید داده

شود به همان گونه که مرسوم است و قید می شود که هر دو طرف

معامله یا یک کدام هر نحو که در قرارداد ذکر می شود.

س ۲۵۳: شخصی کهب رای تعمیر چاه حسینیه ای اجیر گردیده و در حالی که کار می کرده به درون چاه افتاده و مصدوم شده، بفرمایید که در این خصوص چه کسی مسئول است؟ هیئت امناء حسینیه، یا اجیر کننده یا شخص اجیر؟

ج: هوالعالم، به این نحو که سوال شده است هیئت امنا و اجیره کننده مسئولیت ندارند.

س ۲۵۴: اجرت گرفتن طبیب از برای معالجه مریض چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، جایز است.

س ۲۵۵: شخصی قطعه ای زمین به کسی اجاره داده و در قراردادنامه قید نموده که مستاجر فقط بار گندم بکارد. اما مستاجر از مفاد قرارداد تجاوز کرده، پس زمین را دانه روغن بهاری کاشته که مجددا جای آن گندم بکارد.

اینک مرقوم فرمایید آیا مستاجر حق کاشتن گندم را دارد یا خیر؟

و آیا با کاشتن دانه روغنی به اجرة المثل ضامن است یا خیر؟

ج: هوالعالم، مستاجر حق کاشتن دانه گندم مرتبه دوم را ندارد. و

کاشتن دانه روغنی که ربطی به مورد اجاره ندارد جایز نبوده و باید

اجرة المثل بدهد.

قرض

س ۲۵۶: چنانچه شخص طلبکار مدیون را به چیزی متهم کند آیا مدیون می تواند برای رفع تهمت از مالی که قرض گرفته کم کند؟

ج: هوالعالم، خیر، نمی تواند.

س ۲۵۷: چنانچه قرض گیرنده ای اعلان کند که: «هر کس فلان مبلغ به من قرض بدهد در قبال اینقدر - مثلاً ده درصد یا بیست درصد - به او سود داده می شود». حال بفرمایید: اولاً: با توجه به اینکه ربا از ناحیه شرط و شروط پیدا می شود آیا قرض دادن به آن طرف بدون اینکه خود قرض دهنده شرط سود کند جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، جایز نیست. بلی ربا از ناحیه شروط است ولکن فرقی بین ذکر شرط به خصوص و عام و شرط ضمنی نیست.

س ۲۵۸: آیا فرقی در این حکم بین بانک حکومتی و بانک اهلی است یا خیر؟
ج: هوالعالم، خیر، فرقی بین بانک حکومتی و اهلی نیست.

س ۲۵۹: برای حلال شدن سود از آن قرض گیرنده راه حل شرعی چیست؟
ج: هوالعالم، راه حل آن است که به عنوان اباحه به عوض بدهد.

س ۲۶۰: آیا می توان از بدهکاری که حق را نمی پردازد از راه دروغ یا حيله از او گرفت و یا تقاص کرد؟

ج: هوالعالم، از راه دروغ و حيله، خیر. ولی تقاص جایز است.

بانک و قرض الحسنه

س ۲۶۱: با توجه به بعضی از کارهای بانک، بفرمایید حقوقی که کارمندان بانک از بانک می گیرند چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، حلال است.

س ۲۶۲: بانک هایی که وام ازداج می دهند مبلغی در حدود بیست هزار تومان را به عنوان حق الزحمه، برای خودشان بر می دارند، آیا این مبلغ بیست هزار تومان در صورتی که ما راضی نباشیم، برای آنها چگونه است؟ حلال است یا حرام، و در صورتی که راضی باشیم چگونه است؟

ج: هوالعالم، اشکال ندارد و جایز است، خصوصا در صورت رضایت دهنده پول که هیچ اشکال ندارد.

س ۲۶۳: بعضی از موسسه ها و باک ها برایت اخیر در پرداخت قسط وام جریمه یا دیرکرد می گیرند. این جریمه یا دیرکرد چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، چنانچه قرض است اشکال دارد، و اگر به عنوان مضاربه پول بگیرند اشکال ندارد.

س ۲۶۴: پول هایی که به عنوان قرض الحسنه در بانک گذاشته می شود و به آن جایزه تعلق می گیرد چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، حلال است.

س ۲۶۵: پول هایی که به عنوان سپرده در بانک گذاشته می شود و به آن سود تعلق می گیرد چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، حلال است.

س ۲۶۶: نزد مردم خصوصا خانم ها متداول شده است که چند نفری پول جمع می کنند و در آخر هر هفته یا هر ماه قرعه کشی می کنند و قرعه به نام هر که افتاد پول جمع آوری شده به او داده می شود، و سپس آن فرد از قرعه کشی بعدی کنار گذاشته می شود. حال سوال این است:

اولا: آیا چنین کاری شرعا جایز است یا نه؟

ثانیا: در صورت جواز، اگر معلوم شود که بعضی از خانم ها پولی که در این صندوق ها می گذارند بدون اجازه از شوهرشان است و یا چه بسا از بعضی پول های حرام مخلوط شود. بفرمایید که چه حکمی پیدا می کند؟

ج: هوالعالم، چنانچه شرط پول گذاشتن در آن حل، قرعه کشی باشد و به حسب قرارداد لازم باشد عمل به قرعه کشی، این عمل قمار است و حرام، و پول جمع شده را به هر کس بدهند برایش جایز نیست تصرف در آن. مگر آنکه تمام کسانی که پول داده اد بگویند ولو ملزم نیستیم پول بدهیم لکن با رضایت خاطر و با علم به عدم استحقاق راضی هستیم تصرف شما را مجانا، پس در این صورت تصرف جایز است. در صورت جواز و اگر پول حرام هم مخلوط باشد چنانچه صاحبش علوم نباشد با اجازه حاکم شرع بعد از ادای خمس تصرف کنند. و چنانچه صاحبش معلوم باشد به هیچ نحو تصرف جایز نیست.

س ۲۶۷: در منطقه ما صندوقی افتتاح شده به نام «بانک بلاد» که تصمیم دارد با مشارکت مردم و مجموعه ای از سهام کار کند و به مردم فرصت داده است که در آن مشارکت کنند و سهام بخرند و به نحوی مقرر کرده است که به مرور زمان قیمت سهام بالا رود و برای خریدار سود کند حال بفرمایید:

اولا ک آیا جایز است خریدن سهام و مشارکت مردم در تاسیس آن با التزام به اینکه بتوانند این سهام را بعد از سود کردن بفروشند؟

ثانیا: آیا جایز است مشارکت و خرید سهام و سپس فروش آنها در صورتی که صندوق شروع به کار معاملات کرده و ما علم نداشته باشیم به عدم مشروعیت بعضی از معاملاتش، و در صورتی که علم پیدا کنیم بهعدم مشروعیت بعضی از معاملات؟

ج: هوالعالم، مشارکت و سهام گذاری در اسیس بالتزام به فروش آن در زمان سود جایز است و اشکالی ندارد.

اما در صورت علم نداشتن به مشروعیت معاملات بانک، باز هم مشارکت این است چون مقتضای اصاله الصحه نباء گذاشتن بر صحت آن معاملات است. مگر در صورت علم به عدم مشروعیت بعضی معامله، که باید از اخذ سود همان معامله خاص امتناع شود.

س۲۶۸: کسی که برای حل مششکلش از بانک وام بر میدارد و بانک هم روز آن وام سود می کشد آیا برداشتن آن وام جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، وام با سود جایز نیست ولی چنانچه به عنوان مضاربه باشد اشکال ندارد.

س۲۶۹: شخصی پولی به بانک سپرده، و هر ماه که پولی از بانک می گیرد قبل از تصرف، یک پنجم آن پول را بابت خمس - سهم امام (ع) و سهم سادات - می دهد آیا می توان در بقیه پول تصرف کند؟

ج: هوالعالم، بلی می تواند.

س ۲۷۰: شخصی که به عنوان مضاربه، در بانک های تارتی سپرده گذاری می کند، و نمی داند که مسئولین بانک به طریق شرعی عمل می کنند یا نه؟ حال سودی که سپرده گذاری می گیرد آیا حلال است و تصرف در آن جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، همان که احتمال بدهد که به طریق شرعی عمل می کنند حلال است و تصرف در آن بی اشکال است.

س ۲۷۱: کسی که پولی در بانک سپرده به قصد سود گرفتن، در سر ماه که سود از بانک می گیرد اگر قبل از تصرف آن را تخمیس نماید و خمس آن را به مستحقین برساند آیا بقیه پول حلال است یا نه؟

ج: هوالعالم، سود گرفتن از بانک در صورتی خمس آن واجب است که زاید بر مؤنه سال باشد. و به هر حال سود حلال است.

ربا

س ۲۷۲: فروختن چک نقد به چک مدت دار - مثلا چک یکصد هزار تومانی نقد به چک یکصد و بیست هزار تومانی یک ماهه - چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، به نظر من اشکال دارد.

س ۲۷۳: معامله ای به صورت نقد واقع شده، لکن خریدار موقع تحویل ثمن، می خواهد چک مدت دار سه ماهه بدهد و فروشنده نمی پذیرد و می گوید معامله نقد بوده نه نسیه، حال اگر خریدار با رضایت خویش ماوالتفاوت، ثمن نقد و نسیه را به فروشنده بدهد و او را راضی کند، آیا برای فروشنده گرفتن پول مذکور حلال است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی حلال است.

س ۲۷۴: با توجه با احکامی که در مسئله خرید و فروش دو چیزی که همجنس و مکیل و موزون هستند اما در مزایای ذاتی مختلف می باشند، بیان گشته و آن احکام عبارتند از:

الف) جواز فروش به همزون خود

ب) جواز فروش آن به دو معامله مستقل

ج) عدم جواز آن به بیشتر از هموزن خود

حال چند پرسش مطرح می گردد:

۱- آیا جنس برتر مستلزم ربانی ذاتی - هر چند حکمی - نیست؟

ج: هوالعالم، ربای محرم ربای عینی است. اما حکمی به نظر ما حرام

نیست

س ۲۷۵: اگر در ذات مستلزم ربا باشد. آیا با ادله حرمت ربا تعارض ندارد؟ آیا از نظر عقلا صدق ربا نمی کند؟

ج: هوالعالم، تعارض ندارد چون حرمت ربا مختص به عینی اس. و

نظر عقلا میزان نیست.

س ۲۷۶: آیا مصلحت و مفسده فردی و اجتماعی در این فرض با فرض فروختن به بیشتر یا کمتر، فرقی دارند؟

ج: هوالعالم، ما موظف به عمل شرعی هستیم. ملاکات را میزان عمل

نمی دانیم مگر آنکه خود شارع بیان کند.

س ۲۷۷: آیا این مسئله با فروش به دو معامله جدا و مستقل، در مصلحت و مفسده با هم فرقی دارند؟

ج: هوالعالم، از جواب سوال قبلی فرق معلوم شد که ما موظف به عمل شرعی هستیم و ملاکات را میزان عمل نمی دانیم.

س ۲۷۸: آیا جواز بیع در دو عقد مستقل، جعل حکم بر مجرد لفظ خالی از معنا نیست؟

ج: هوالعالم، بسیاری از احکام بالفاظ فرق می کند، مثلاً مرد و زن رضایت کامل به همخوابی دارند اگر کلمه «انکحت و قبلت» گفته نشود به همدیگر حرامند و با گفتن آن کلمه، به همدیگر حلال می شوند.

س ۲۷۹: آیا جعل احکام مختلف در مورد الفاظی که موجد مفهوم و معنای واحدی هستند،

لغو و باطل و مخالف با حکمت نیست؟

ج: هوالعالم، خیر نیست.

س ۲۸۰: آیا جواز فروش به هموزن خود مستلزم اضرار و ظلم به صاحب جنس برتر

نیست؟

ج: هوالعالم، چنانچه با رضایت باشد ظلم نیست.

س ۲۸۱: آیا این گونه معاملات از نظر عرف و عقلا سفهی نیست؟

ج: هوالعالم، عقلائی است.

س ۲۸۲: آیا چنین حکمی مستلزم فساد اموال، که علت حرمت ربا در روایات قرار داده

شده نیست؟

ج: هوالعالم،

س ۲۸۳: آیا موجب تمرکز ثروت - که منهی قرآن است - نیست؟

ج: هوالعالم، خیر نیست.

س ۲۸۴: آیا مخالف با قرآن - که ربا را به طور مطلق حرام و بیع را به طور مطلق در

برابر آن حلال نموده - نیست؟

ج: هوالعالم، با بیان معصومین (ع)، اشکالات مرتفع می شود.

س ۲۸۵: آیا تعبد در این گونه موارد که عقل حکم استقلالی به نفی و یا تعارض آن با ادله

قطعی دیگر می نماید، جایز است؟

ج: هوالعالم، چنانچه تعبدی که شارع می کند منافی با قرآن نیست.

مبین قرآن است.

س ۲۸۶: از آنجا که این پرسش ها در حقیقت مربوط به نحوه استنباط - که در کتب فقهی

ذکر شده نظیر اجماع، و بلا خلاف بین مسلمین یا شعیه، و اطلاق و عموم آیات و روایات.

و قید زدن حلیت بیع به اینکه ربوی نباشد - می باشد نمی تواند دلیل پرسش ها باشد زیرا

معقول نیست چیزی دلیل خود باشد؟

ج: هوالعالم، چنانچه سوال از حکم شرعی باشد دلیل آن باید از طریق

آیا و روایات بررسی شود نه از راه عقل «لان دین الله لایصاب

بالعقول»، «السنة اذا قیست محق الدین».

ضمان

س ۲۸۷: مستدعی است فتوای خود را در خصوص سوالات زیر بیان فرمایید: الف) والدین در مراقبت از کودک خود تقصیر و سهل انگاری می کنند و او موجب ورود خسارت به شخص ثالثی می شود، قرار ضمان بر چه کسی می باشد؟

ج: هوالعالم، در غیر باب دیات و فرض خسارت مالی، چنانچه صبی غیر ممیز باشد او ضامن نیست در صورتی که اتلاف به او مستند نشود و او آلت باشد. و اما والدین اگر تسبیب در جنایت نموده باشند قهرا ضامن هستند و الا آنها هم ضامنی ندارند.

ب) در صورت مراجعه شخص ثالث به مال کودک یا والدین مقصر. آیا آنها حق مراجعه به هم را خواهند داشت؟

ج: هوالعالم، اگر جنایت منتسب به هیچ کدام نباشد که هیچ کدام حق مراجعه به دیگری را ندارند، و اگر به هر دو منتسب باشد پس سبب اقوی از مباشر است.

س ۲۸۸: مربی یا مسول موسسه ای که از کودکان حفاظت و نگهداری می کند در صورت تصیر در نگهداری، آیا ضامن خسارت ناشی از فعل کودک می باشد؟

ج: هوالعالم، چنانچه تقصیر در نگهداری به نحو یاست که عرفا صدق تسبیب در جنایت می کند که او ضامن است و الا وهی بر ضامن نیست.

س ۲۸۹: آیا فرقی بین صغیر ممیز و غیر ممیز در موضع ضمان فوق وجود دارد؟

ج: هوالعالم، فرق بین ممیز و غیر ممیز در صدق تسبیب و عدم آن، موثر است، ولی در ضمان مستقیما دخیل نیست.

س ۲۹۰: امام راحل در رضوان الله تعالى عليه در مسئله ۵۴ کتاب الغصب تحریر الوسیله می فرماید: «للضما سببان آخران: الاتلاف و التسبیب. و بعبارة اخرى سبب آخر و هو الاتلاف سواء كان بالمباشرة او التسبیب».

مستفاد از ماده ۳۲۸ قانون مدنی این است که در ضمان حاصل از اتلاف، عمدی بودن یا غیر عمدی بدن عمل مرتکب تفاوت ندارد، لکن از مواد ۳۳۳ و ۳۳۴ قانون مزبور استظهار شده است که در تسبیب، شرط ضمان تعهد یا تقصیر مرتکب است. حال نظر مبارک را بیان فرمایید آیا از جهت اشتراط عمد و علم و تقصیر بین احکام اتلاف و تسبیب تفاوت وجود دارد یا خیر؟

ج: هوالعالم، اسباب ضمان را می توان سه چیز بر شمرد ۱- تلف ۲- اتلاف ۳- تسبیب

سبب اولی عبارت است از استیلائی بر مال غیر بدون اذن او. و دلیل آن هم حدیث «علی الیه ما اخذت حتی تؤدی» است و اما سبب دوم که اتلاف باشد برای آن دلیل زیادی ذکر کرده اند و از نظر ما همه اش خالی از اشکال نیست، لکن عمده دلیل آن روایات خاصه است که در ابواب مختلف فقه مانند عقود اطمینانیه - مثل وکالت، مضاربه، رهن و غیره که در همه اینها حکم به ضمان شده در صورت تعدی و تفریط، و مانند آنچه که حدیث «القصار یخرق الثوب» دلالت می کند بر ضمان قصار به جهت «ما جنت به یده»، و موید است این سبب دوم به اموری که ایه کریمه «من اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم» و حدیث «علی الید ما اخذت» و روایت «حرمة مال المسلم کحرمة دمه» و روایت «المغصوب مردود» و بسیاری از روایات دیگر، باشد. و اتلاف مباشری عبارت است از فانی کردن خود اسنان مال غیر را بدون واسطه فاعل ارادی یا غیر ارادی دیگر.

و اما سبب سوم که تسبیب باشد - که آن را یک قسم از اتلاف شمره اند - عبارت است از هر فعلی که سبب وقوع تلف گردد ولی علت قامه تلف نیست و یا جزء اخیر از علت قامه است، و لهذا تعریف نموده اند سبب را به اینکه «انه مالا یلزم من وجوده الوجود ولكن یلزم من عدمه العدم» و ظاهر اجماع است بر اینکه آن هم موجب ضمان است فی الجمله.

و ما موارد ضمان را در جلد ۲۶ المصادق ص ۳۱۶ مفصلاً نوشته ایم مراجعه شود.

س ۲۹۱: ماده ۳۲۸ قانون مدنی به تبعیت از نظر مشهور فقهاء مقرر می دارد: «هر کس مال غیر را تلف کند ضامن آن است و باید مثل یا قیمت آن را بدهد اعم از اینکه از روی عمد تلف کرده باشد یا بدون عمد...»

و با توجه به مبانی فقهی این قاعده در تحقق ضمان با اتلاف. فرقی بین عمد و غیر عمد، داشتن تقصیر و عدم آن، و حتی علم و جهل عامل ورود ضرر. قائل نشده اند. و در هر حال عامل ضرر را ضامن دانسته اند، از طرفی فقهاء اتلاف را به اتلاف بالمباشرة و اتلاف بالتسبیب تقسیم کرده و برخی تسبیب را به عنوان قاعده مستقلی مطرح نموده اند. در قانون مدنی نیز بحث تسبیب ذیل بحث اتلاف مطرح شده لکن از مواد ۳۳۳ و ۳۳۴ استظهار شده است که ضمان عامل ضرر در صورت تسبیب منوط به اقدام عمدی یا بی احتیاطی و تقصیر وی می باشد. حال با توجه به این مقدمه استدعا می شود به سوالات زیر که در مسائل قضایی متعددی مبتلا به می باشد پاسخ داده شود:

۱- آیا تسبیب عامل مستقلی برای ضمان می باشد یا یکی از اقسام و فروع اتلاف تلقی می شود؟

ج: هوالعالم، بلی سبب مستقلی است.

س ۲۹۲: آیا بین احکام تسبیب و اتلاف تفاوت وجود دارد؟ «بخصوص از جهت اشتراط عمد و علم و تقصیر».

۳- بنابر فرض تفاوت بین حکم اتلاف و تسبیب از نظر حکم، ضابطه دقیق در تفکیک آن دو چیست؟ زیرا فقها در مواردی اتلاف را به اقدام بالمباشره مرتکب در از بین بردن مال معنا کرده اند لکن ایجاد علت تلف مثل روشن کردن آتش روزدن تیر و امثال آن را نیز از مصادیق اتلاف دانسته اند. در صورتی که برخی موارد مشابه مثل کندن چاه در سر راه و امثال آن را تسبیب تلقی کرده اند؟

۴- در مواردی که فردی از طریق وسایل نقله یا ماشین آلات صنعتی اقدام نموده و با بی مبالاتی در اقدام موجب صدمه می شود مصداق اتلاف است یا تسبیب؟

ج: هوالعالم، جواب این سه سوال (۲ و ۳ و ۴) از آنچه در جواب سوال سابق نسبت به تعریف و ادله اسباب ضمان ذکر شد، به خصوص بعد از مراجعه به فقه الصادق « معلوم می شود.

س ۲۹۳: جزء مسلمات فقه در خصوص و فتاوی این موضوع است که «خطا القاضی علی بیت المال». و اصل ۱۷۱ قانون اساسی جمهور اسلامی نیز بر این اساس مقرر داشته است که:

هرگاه در اثر تقصیر یا اشتباه قاضی در موضوع یا در حکم یا در تطبیق حکم بر مورد خاص ضرر مادی یا معنوی متوجه کسی گردد در صورت تقصیر، مقصر طبق موازین اسلامی ضامن است و در غیر اینصورت خسارت به وسیله دولت جبران می شود»

۱- آیا این کمنحصر به قاضی است یا شامل سایر کارگزاران حکومت نیز می شود، به عبارت دیگر از یکی از مسولین حکومتی - اعم از وزر یا استاندار یا کارمند - مرتکب عملی خلاف قانون و غیره مجاز شد که از آن طریق آسیب و زیان به شخص یا اشخاص وارد شد مسلماً در فرض تعدد و تقصیر فرد عامل زیان وی، طبق عموماً تسبیب ضامن و مسوول پرداخت خسارت شناخته می شود.

لکن اگر کار او بدون عمد و تقصیر بود، تکلف خسارت وارده چه می شود؟ آیا خسارت بدون جبران باقی می ماند یا می شود به استناد به ادله «لا ضرر» یا «تسبیب» یا «تنقیح مناط» از قاعده «خطأ القاضی علی بیت المال» - دولت و حکومت را مسئول پرداخت خسارت تلقی کرد؟

۲- در صورت مسؤل دانست دولت و بیت المال، لطفاً مبنای آن را ذکر فرمایید؟ و در صورت عدم مسؤل دانست دولت، تکلیف جبران خسارت را مشخص فرمایید؟

ج: هوالعالم، در صورتی که بر خلاف قانون عمل کند قطعاً خود او باید جبران کند. اما در صورتی که بر طبق قانون شرعی عمل کرده است و حکومت هم حکومت اسلامی است باید خسارت از بیت المال حساب شود. اما دلیل و مدرک: نه بواسطه «لا ضرر» چون این قاعده نافی حکم است نه مثبت آن، و نه به «تسبیب» چون صدق تسبیب نمی کند، بلکه به واسطه همان دلیلی که دال است بر قاعده «خطأ القاضی علی بیت المال» چون این قاعده تنها در این مورد نیست مثلاً در ازدحام جمعیت در نماز جمعه کسی تلف شود و یا ضرری بر او وارد شود همین حکم را دارد، و نیز در موارد دیگر. حال اسم این دلیل را «تنقیح مناط» بگذارید یا «عموم علت» و یا «استفاده حکم کلی از موارد خاصه».

س ۲۹۴: آیا اجزاء مختلف حکومت، شخصیت حقوقی مستقل محسوب می شود یا کل حکومت و دولت یک شخصیت حقوقی است؟ مثلاً اگر سازمان اب در حفاری خیابان برای کار گذاشتن لوله به تاسیسات منصوبه از سی سازمان دیگری آسیب برساند و یا اگر شهرداری موقع تعریض یک خیابان، ملک مربوط به اداره دیگر را تصرف و تخریب نماید، آیا سازمان اقدام کننده ضامن و مسئول جبران خسارت در مقابل سازمان زیان دیده می باشد یا خیر؟

ج: هوالعالم، چنانچه در ضرر و نفع مؤسسه و سازمان از اجزاء دولت. به دولت مراجعه می شود که ظاهر هم چنین است معلوم می شود شخصیت حقوقی مستقلی ندارد. و الله العالم.

س ۲۹۵: اینجانب در سال ۸۲ از اداره ارشاد اسلامی شهرستان... در خصوص برپایی نمایشگاه و فروشگاه دائمی کتاب در محلی... که مالکیت زمین آن با اداره ارشاد اسلامی بوده است دریافت نمودم.

بلافاصله با موافقت شهرداری اقدام به ساخت نمایشگاه در آن زمین، با هزینه شخصی نمودم. اما اکنون پس از دو سال فعالیت مطلوب و مورد تایید عموم، اداره ارشاد خواستار تخلیه و تخریب ملک شده است، در حالی که مجزو اینجانب دائمی بوده و قید مکان هم در مجوز مشخص شده و مالکیت بناء با اینجانب است.

حال بفرمایید: در صورت تخلیه و تخریب، خسارت و ضرر و زیانی اینجانب متوجه اداره ارشاد است یا خیر

ج: هوالعالم، به این گونه که نوشته اید تمام خسارات متوجه ارشاد است. و تا زمان تعیین تکلیف درآمد حاصله متعلق به شما است.

احکام خیارات

س ۲۹۶: آیا غش در معامله، موجب خیار برای بایع یا مشتری می شود؟

ج: هوالعالم، غش در معامله حرام است و موجب بثوت خیار برای شخص مغشوش می شود، و در خصوص بیع مطلق بماء الذهب، موجب فساد معامله است.

س ۲۹۷: اگر کسی جنسی را برای تعمیر پیش تعمیرکار ببرد و تعمیر کار قیمت بیشتری از سایر تعمیرکاران طی کند آیا در صورت با خبر بودن صاحب جنس از نرخ دیگر تعمیر کاران، پول مذکور به تعمیر کار حلال است؟

ج: هوالعالم، چونخيار غبن را مختص به بيع نمى دانم چنانچه غبن صدق کند - يعنى اختلاف معتنى به باشد - مى تواند فسخ اجاره کند. و اما اگر فسخ نکند زيادى حلال است.

س ۲۹۸: در صورتی که تعمیرکار با صاحب جنس اجرت را به صورت نقدی طی کند لکن صاحب جنس هنگام تحویل گرفتن جنس، بگوید پول شما را بعد از پنج ماه می دهم آیا تعمیر کار برای تاخیر در پرداخت اجرت، می تواند زيادى بگیرد؟

ج: هوالعالم، مى تواند معامله را فسخ کند از باب خيار تاخير ثمن. و معامله ديگرى به مقدار زايد بنمايد و زيادى در اين فرض خالى از اشکال است.

س ۲۹۹: شخصی ملکی را با رعایت جمیع ارکان و شرایط صحت معامله، ابتیاع نموده است. فروشنده مدعی است چون خریدار ثمن معامله را تادیه ننموده پس معامله باطل و خریدار شرعاً مالک بیع شناخته نمی شود. حال مورد سوال در فرضی است که اولاً: عقد بیع با رعایت همه شروط معتبر در صحت عقد واقع شده، ثانیاً: عقد به صورت مطلق و بدون قید و شرط (غیر خیاری) بوده، حال بفرمایید:

آیا فروشنده شرعاً مجاز است با عذر به اینکه چون ثمن تادیه نشده، معامله فسخ و غیر لازم الوفاء است یا اینکه عقد و معامله محکوم به صحت و لزوم بوده و خریدار فقط ملزم به تادیه ثمن است؟

ج: هوالعالم، یکی از مواردی که فروشنده می تواند معامله را بهم بزند و فسخ نماید موردی است که خریدار ثمن معامله را تادیه ننماید، بنابراین در فرض سوال چون خریدار ثمن را نپرداخته فروشنده می تواند معامله را فسخ کند، بلی چنانچه در حین معامله شرط سقوط کافه اختیارات بشود خیار ندارد. و اما اگر خریدار ادعا می کند که ثمن معامله را داده ام پس حکم تغییر می کند.

س ۳۰۰: اینجانبه ساختمانی با وجوه شخصی و وام اعطایی در شهرستان... جهت نگهداری سالمندان تاسیس نمودم و در طی قراردادی با اداره بهزیستی... منعقد نموده که سالمندان معرفی شده از بهزیستی و یا خانواده ها را. با پرداخت شهریه ماهانه نگهداری نمایم. اگر چنانچه شهریه تا ۱۵ روز پرداخت نشود، اینجانبه حق دارم به صورت یکطرفه قرار داد را فسخ نمایم. و حل آنکه به مدت شش ماه و حتی یکسال است شهریه آنها پرداخت نگردیده.

اینجانبه از باب انسان دوستی در دستگاه ساختمان اجاره کرده و سالمندان را به آنجا منتقل نمودم، و لکن اداره بهزیستی به دلیل اینکه سالمندان را به آنجا منتقل نمودم، بر علیه اینجانبه شکایت نموده و اینجانبه را در دادگاه به عنوان کلاهبردار محکوم نموده. اینجانبه با اینکه مالک بالانحصار آن ساختمان هستم و آنها که فقط حق انتفاع داشتند طبق قرارداد. آیا حق اداره بهزیستی شرعا ساقط می گردد یا نه؟

ج: هوالعالم، به این گونه که نوشته اید شما خیار تخلف شرط دارید و می توانید قرارداد را فسخ کنید. بنابراین شما نه کلاهبردارید و نه ظالم به مستمندان و حق انتفاعی که داده بودید با فسخ معامله به خودتان منتقل می شود.

س ۳۰۱: اینجانب آپارتمانی را از شخصی که سند به نام او بود خریداری نمودم به مبلغ بیست میلیون تومان، و قرار شد پنجاه درصد از مبلغ را در بنگاه پرداخت نمایم و پنجاه درصد دیگر را در محضر موقع انتقال سند پرداخت نمایم و در موقع مقرر تمام مبلغ را در دو قسمت پرداخت نمودم و سند نیز به نام اینجانب انتقال یافت. و فروشنده عنوان کرد چون آپارتمان در دست کسی می باشد حدود شش ماه دیگر آن را تخلیه می نماید و من هم قبول نمودم. لکن موقع تحویل منزل با مدارکی که داشتم به نزد ایشان رفته و تقاضای تخلیه آپارتمان را نمودم. ایشان در جواب گفتند: من آپارتمان را به فروشنده شما به طور مدتی فروخته و در قرارداد شرط کرده ام هر کدام از چک ها برگشت شود معامله فسخ است و من در اینجا به طور رایگان می نشینم. در صورتی که فروشنده دوم (خریدار اول) حدود دو ماه قبل از شرط مذکور سند را به نام اینجانب انتقال داد و تمام ثمن را دریافت نموده در حالی که من هیچ عنوان از قرارداد و شرط این دو نفر خبر نداشتم. حال تقاضا می شود حکم شرعی را در خصوص سوالات ذیل بیان فرمایید:

۱- خیار جعل شده میان فروشنده و خریدار اول، خیار شرط است یا خیار تخلف از شرط؟

ج: هوالعالم، شرط مذکور از دو جهت باطل است:

الف) چون شرط فعل نیست شرط حکم است و آن هم مخالف شرع می باشد.

ب) مدت مجهول است.

س ۳۰۲: با جعل خیار مذکور، حکم معامله دوم - که قبل از اعلان فسخ معامله اول صورت گرفته است - چه می باشد؟

ج: هوالعالم، با بطلان شرط، دیگر وجهی بر بطلان بیع دوم نیست.

س ۳۰۳: بر فرض اینکه عامله دوم صحیح باشد، فروشنده اول الباقی طلب خود را از خریدار خودش باید بگیرد یا از اینجانب که تمام ثمن معامله را به فروشنده خود پرداخت نموده ام؟

ج: هوالعالم، بر فرض صحت معامله دوم، فروشنده اول نمی تواند طلب خود را از خریدار دوم مطالبه کند.

س ۳۰۴: آیا فروشنده اول - بعد از معامله دم و انتقال سند به خریدار خود - می تواند از تخلیه و تحویل آپارتمان به خریدار دوم خودداری نماید یا خیر؟

ج: هوالعالم، فروشنده اول نمیتواند از تخلیه و تحویل ملک به خریدار دوم خودداری کند. اساساً این گونه که مسئله عنوان شده است همه حرف های زیادی همچون ادعایی است تا اثبات نشود مورد اعتنای شرع نیست. پس معامله صحیح بوده و آپارتمان مال خریدار دوم است.

س ۳۰۵: اگر عیب حادث بعد از عقد بیع، قبل از رد بیع، زایل شود خیرا و ارزش هم ساقط می شود؟

ج: هوالعالم، به نظر ما عیب حادث بعد از عقد بیع موجب خیار نیست.

س ۳۰۶: عیوبی که بعد از عقد بیع ظاهر می شود اگر معامل در حال عقد آنها را اسقاط کند اسقاط م «مالم یجب» است آیا اسقاط «مالم یجب» به دلیل «المؤمنون عند شروطهم» صحیح می شود؟

ج: هوالعالم، اسقاط مالم یجب در صورتی که معلق بر ثبوت آن عیوب باشد مانعی ندارد، لذا شیخ انصاری (ره) استدلال فرموده بر صحت اسقاط در مورد سوال به عموم «المسلمون عند شروطهم».

س ۳۰۷: در صورتی که مشتری بیع معیوب را به دیگری هبه کند آیا خیار عیب او ساقط می شود یا نه؟

ج: هوالعالم، اگر هبه لازم باشد خیار ساقط می شود در صورتی که هبه بعد از علم به عیب باشد. و به هر تقدیر ارزش ساقط نمی شود. و اگر هبه جایز باشد و شخص موهوب له، تصرف متلف عین نکرده باشد، خیار ساقط نمی شود.

س ۳۰۸: شخصی ملک خود را به بیع مؤجل فروخته و متعاملین ضمن عقد شرط نموده اند چنانچه هر یک از اقساط در سر رسید پرداخت نشود، فروشنده حق فسخ داشته باشد، سپس خریدار، مذکور را به شخص دیگر فروخته و تمام ثمن معامله را دریافت نموده است. پس از وقوع معامله دوم، فروشنده اولی به علت پرداخت نشان اقساط ثمن معامله که سر رسید آن بعد از وقوع معامله دوم بوده است از حق فسخ خود استفاده نموده است. حال تقاضا می شود نظر فقهی را در خصوص پرسش های زیر مرقوم فرمایید:

اولا: خیار جعل شده میان فروشنده و خریدار اول خیار شرط می باشد یا خیار تخلف از شرط؟

ج: هوالعالم، به هر تقدیر خیار فسخ ثابت است و بایع می تواند فسخ کند

س ۳۰۹: ثانیاً: با جعل خیار و مذکور، حکم معامله دوم که قبل از اعلان فسخ معامله اول صورت گرفته است چه می باشد؟

ج: هوالعالم، بعد از فسخ چنانچه بایع اول آن معامله را امضاء کند صحیه است و الا باطل است.

و در فرض صحیت ثمن مال بایع اول می شود چون اگر صحیح باشد معنایش این است که بعد از فسخ، معامله دومی بقاء فضولی است.

س ۳۱۰: ثالثاً: در فرضی که معامله دوم صحیح باشد نحوه جبران خسارت فروشنده اول چه می باشد؟

ج: هوالعالم، لازمه صحت آن این است که مشتری اول باید فقط همان قسط معامله اول را بپردازد.

س ۳۱۱: اگر پاسخ سوال «ثالثاً» بدل بیع باشد قیمت چه روزی باید بدهد؟ قیمت روز فسخ یا روز اداء یا غیر آن؟

ج: هوالعالم، در صورت استحقاق بدل بیع، قیمت یوم اداء را باید بپردازد.

س ۳۱۲: در مورد خیار غبن و خیار عیب چنانچه بعد از اطلاع مخبون از غبن و بعد از اطلاع مشتری از عیب، قیمت بیع بالا رفته و تدارک ضرر نماید آیا خیار مخبون و مشتری ساقط می شود یا خیر؟

ج: هوالعالم، در مورد خیار غبن خیار ساقط می شود. و اما در خیار عیب خیر ساقط نمی شود.

س ۳۱۳: هر گاه بایع بعد از وقوع معامله مفلس شود و ثابت شود که در آن معامله مخبون واقع شده آیا می تواند با اعمال خیار غبن، بیع را به ملک خود برگرداند؟

ج: هوالعالم، اجازه بیع خیاری و فسخ آن - چون تصرفی است که اثر بر سابق بر حجر است - در اختیار است می تواند معامله غبنی رافسخ کند و بیع را به ملک خود برگرداند.

احکام ازدواج

احکام عقد

س ۳۱۴: اگر زن و مرد شخصی را وکیل کنند برای خواندن صیغه عقد ازدواج، لکن وکیل فراموش کند که آیا عقد دائم بخواند یا عقد منقطع. در حالی که دسترسی به موکل هم ندارد وظیفه اش چیست؟

ج: هوالعالم، احتیاط دو عقد اجرا کند، یکی را دائم و دیگری منقطع به آن مدتی که موکل تعیین نموده است در صورت وکالت در ارای صیغه انقطاعی.

س ۳۱۵: آیا خواندن صیغه عقد دایم با عبارت «متعنت» به نظر مبارک شما صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خلاف احتیاط است.

س ۳۱۶: مرد و زنی که هر دو قصد ازدواج داشته اند - بدون جاری کردن صیغه عقد عربی، و بدون جاری کردن ترجمه فارسی آن - تنها با قصد واقع شدن ازدواج، نوشته ای رد و بدل کرده اند و واقعه صورت گرفته است، حکم را بیان فرمایید؟

ج: هوالعالم، ازدواجی که انشاء با ایجاب و قبول نباشد، صحیح نیست.

شرایط عقد

س ۳۱۷: دختری که باکره، بالغه، عاقله رشیده است و حدود سی سال از سن او می گذرد و نیاز به ازدواج دارد آیا می تواند بدون اذن پدر با... با مردی که مؤمن و متدین است ازدواج موقت دراز مدت نماید؟

ج: هوالعالم، من نسبت به ازدواج دختر بالغه باکره رشیده اذن پدر و غیر پدر را شرط نیم دانم حتی در ازدواج دائم و تحقق دخول، بنابراین ازدواج مشارالیه هیچ گونه اشکالی ندارد.

س ۳۱۸: آیا در ضمن عقد دائم جایز است شرط شود که در فاصله زمانی بین عقد تا عروسی. زوج با زوجه آمیزش و دخول نکند یا خیر؟
و عقد دائمی که چنین شرطی در ضمن آن شده است صحیح است یا باطل؟
(خواه این شرط از طرف زوجه یا زوج یا هر دو باشد).
ج: هوالعالم، شرط جایز است و عقد هم صحیح است.

س ۳۱۹: آیا زوجه می تواند در ضمن عقد ازدواج شرط کند که تمامی کارهای منزل را شوهر انجام دهد و او هیچ کاری انجام ندهد؟
ج: هوالعالم، بلی می تواند.

زن هایی که ازدواج با آنها حرام است

س ۳۲۰: مردی که زنش فوت کرده یا طلاق داده، پس فوراً با خواهرزنش ازدواج کرده بفرمایید حکم چیست؟

ج: هوالعالم، در صورت فوت زن جایز است ازدواج خواهر او. و در طلاق اگر رجعی باشد جایز نیست و اگر بائن باشد جایز است.

س ۳۲۱: شخصی که زنش را طلاق بائن داده و یا مدت متعه اش تمام شده آیا جایز است خواهر آن زن را بگیرد؟

ج: هوالعالم، بلی، جایز است.

س ۳۲۲: زنی که در عده است - چه عده وفات و چه عده طلاق - کسی با او ازدواج کرده، بفرمایید با علم به مسئله و یا جهل به مسئله این ازدواج چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، ازدواج در عده مطلقاً جایز نیست. و چنانچه ازدواج نمایند زن محرم ابدی می‌وشد به شرط یکی از دو امر ۱- یا یکی از آنها یا هر دو عالم به حکم و موضوع باشند ۲- یا دخول محقق شده باشد و الا محرم ابدی نیست.

س ۳۲۳: در صورتی که زن در حال عده باشد و نداند که ازدواج در حال عده حرام است. پس شخصی او را برای خودش عقد می‌کند، حال زن علم پیدا کرده آیا حرام ابدی می‌شود؟

ج: هوالعالم، مزویج در عده با علم یا دخول موجب حرمت ابدی است.

س ۳۲۴: کسی که علم اجمالی دارد به اینکه در بین این چند زن، یکی در حال عده است و یکی از آنها را برای خود عقد کند، آیا عقد صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، در صورت علم اجمالی واجب است ترک تزویج همه. و اگر تزویج یکی از آنها را بنماید باطل است ولی موجب حرمت ابدی نمی شود.

مهریه

س ۳۲۵: اگر زن مهریه اش به شوهرش ببخشد آیا می تواند برگردد یا خیر؟ و آیا قصد قربت مدخلیت دارد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، می تواند برگردد، و فرقی بین قصد قربت و عدم آن ندارد.

نفقه

س ۳۲۶: نفقه ای که مرد به زنش می دهد آیا به شأن و حال زن و حال مرد لحاظ می گردد؟

ج: هوالعالم، به حسب عرف و شأن زن به شأن مرد مقیاس گرفته می شود، در کلمات فقها به اینگونه عنوان شده است.

س ۳۲۷: در صورتی که مرد از زنش جدا شده آیا خرج سه ماه و ده روز را باید به آن زن بدهد؟

ج: هوالعالم، خیر، لازم نیست خرج سه ماه و ده روز را بدهد.

س ۳۲۸: زنی که شوهرش سید است و مفقود گشته آیا می شود به اینزن بابت نفقه که از شوهرش طلبکار می شود سهم سادات داد یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر، نمی شود مگر آنکه سختی با اجازه مجتهد از طرف آنسید قبول کند و بدهد به زن او.

متعہ (عقد موقت)

س ۳۲۹: چنانچه کسی زنی را متعه کرد ولی مدت را معین نکرد آیا عقد باطل است؟

ج: هوالعالم، مدت باید معین باشد.

س ۳۳۰: کسی که زنی را صیغه غیردائم نموده ولی به وقت طولانی نود و نه ساله، حال تصمیم گرفته اند از هم جدا شوند آیا صیغه طلاق لازم است یا آن وقت طولانی را ببخشد کافی است؟

ج: هوالعالم، صیغه طلاق لازم نیست چون آن زن متعه است و وقت طولانی را ببخشد کافی است.

س ۳۳۱: زنی که متعه شده، مدت عقد را فراموش کرده، لکن مرد مدت را میداند، با این حال زن که از باقی بودن یا نبودن مدت از مرد می پرسد، مرد جواب نمی دهد و میخواهد زن را اذیت کند. بفرمایید حکم مسئله چیست؟

ج: هوالعالم، نباید اذیت مؤمن نمود، ولی تا زمانی که احتمال می دهد مدت باقی است نمی تواند بنا بگذارد بر اینکه شوهر ندارد.

س ۳۳۲: یک شخص چه تعداد زن متعه میت واند اختیار کند؟

ج: هوالعالم، عدد خاصی برای متعه نیست.

س ۳۳۳: آیا ملا عبد با زن متعه در فراش همسر دائم جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی جایز است در صورتی که هبوها به عورت همدیگر نگاه نکنند.

س ۳۳۴: آیا ملا بعد با زن متعه در فراش همسر دائم حدود و شرایطی دارد؟

ج: هوالعالم، برای آن غیر از شرط فوق - که هبوها به عورت یکدیگر نگاه نکنند - شرط دیگری نیست.

س ۳۳۵: آیا عقد متعه در مورد زن های ادیان دیگر - غیر از شیعه - جایز و صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، متعه در مورد زن های سنی صحیح است و در زنهاى کافر چنانچه مسیحی یا یهودی و یا مجهوسی باشند نیز جایز و صحیح است و لا در غیر اینها جایز نیست.

س ۳۳۶: لطفا توضیح دهید ازدواج متعه چه احکامی دارد؟

- ج: هوالعالم، برای ازدواج متعه احکام بسیاری است که به چند موردش اشاره می شود
- ۱- ذکر مهر در عقد لازم است و بدون ذکر آن عقد باطل است.
  - ۲- زوجه از زوج ارث نمی برد مگر در صورتی که ارث بردن زوجه در ضمن عقد متعد شرط شود.
  - ۳- در غیر مورد وفات، عده زن متعه کمتر از عده زن دائم است.
  - ۴- نسبت به زوجه متعه، ظهار، لعان و طلاق وجود ندارد.
  - ۵- نسبت به فسخ عقد متعه، حضور دو شاهد عادل شرط نیست که چنانچه در عقد دائم شرط است.

مسائل متفرقه ازدواج

- س ۳۳۷: چنانچه کسی با زنی که برای او مسجل نیست شوهر دارد یا نه. با رضایت زن در قبال مبلغی به ملا عبد و بازی بپردازد تا حدی که جنب شود:
- ۱- آیا با توجه به رضایت طرفین می تواند صیغه را حالا بخواند؟
  - ۲- در غیر این صورت حکم شرعی این فعل چیست؟ و آیا می تواند کفاره پرداخت کند؟
- ج: هوالعالم، عمل ملا عبد - ولو با رضایت بوده، ولو بعدا صیغه بخوانند - حرام بوده، کفاره ندارد لکن باید توبه کند.
- و اما بعد بخوانند صیغه بخوانند جایز است و زن و شوهر می شوند و تمام اعمال زناشویی از ملاعبه و جماع حلال می شود.

س ۳۳۸: شخصی به زن شوهردار تجاوز کرده و شوهرش او را طلاق داده پس همان مرد متجاوز او را عقد کرده حالا از او چندین اولاد دارد آیا این اولاد حلال زاده هستند؟

ج: هوالعالم، فتوای فعلی من این است که حلال زاده می باشند چون زنا به ذات بعمل موجب حرمت ابدی نمی شود.

س ۳۳۹: شخصی با پسری لواط کرده. سپس با خواهر آن پسر ازدواج کرده آیا اولادشان حلال زاده هستند؟

ج: هوالعالم، چنانچه آن شخص حین لواط بالغ بوده و آن پسر غیر بالغ بوده. آن ازدواج باطل بوده و اولادشان حلال زاده نیستند.

س ۳۴۰: پسر بچه صغیر و نابالغی - با رضایت ولی یا حاکم و طبق مصلحت - به عقد زنی در می آید برای اینکه دختر آن زن به این پسر محرم شود زیرا آن پسر تحت تکفل دختر آن زن است و چونکه بدون دخول، اهمیت نسبت به دختر آن زن حاصل نمی شود آیا دخول قهری به پسر نابالغ - مثلاً در حال خواب یا بدون اختیار پسر بچه - مجزی است یا نه؟

و آیا سایر احکام وضعیه بر این دخول قهری مترتب می شود مثل وجوب تمام مهر، حصول جنابت، حرام شدن ربیبه، حرمت ابدی در صورتی که زن در عده باشد و لزوم عده بعد از فراق؟ و آیا اگر زن شوهر داشته باشد صدق زنا می کند؟ و آیا حد و رحیم مترتب می شود یا خیر؟

ج: هوالعالم، در احکام مصاهره که دخول معتبر است فرقی بین اختیاری و غیر اختیاری، محرم و غیر محرم نمی کند و همچنین در لزوم عده بعد از فراق. و اما در حد، رجم با زنای صغیر نیست بلکه حد زده می شود.

س ۳۴۱: آیا این روایت منقول در رسائل الشیعه «قال مسئل امیر المومنین (ع) أتوتیانساء فی ادبارهن فقال (ع) -سفلت، سفل الله، اما سمعت بقول الله عزوجل - تتأتون الفاحشه ما سبقکم بها من احد من العالمین» دلالت بر حرمت وطی دبر خوددارد یا خیر؟
ج: هوالعالم، بلی. اگر همین یک روایت بود حکم می شد به حرمت، ولی معارض دارد.

س ۳۴۲: اگر در فاصله زمانی بین عقد تا عروسی، شهور با آمیزش نکردن با زن شرعی خود به حرام دچار شد، آیا واجب است که زن خودش را برای آمیزش در اختیار شوهر قرار دهد؟ با عنایت به اینکه زن در فاصله مذکور در منزل پدرش زندگی می کند.
ج: هوالعالم، اگر شرط ضمنی نکرده باشند که زن مادامی که در منزل پدر است می تواند تمکین نکند. و شوهر هم درخواست آمیزش کند. بلی واجب است.

س ۳۴۳: آیا ازدواج اجباری صحیح است یا خیر؟ و در صورت تحقق چنین ازداجی آیا فرزندان متولد شده ولد زنا محسوب می شوند؟ و آیا ارث می برند یا خیر؟
ج: هوالعالم، ازدواج اجباری صحیح نیست و اگر زوین خیال می کردند صحیح است اولاد آنها ولد زنا محسوب نمی شود و ارث می برند.

س ۳۴۴: حدود اطاعت زوجه از زوج، خصوصا در مسئله خروج از منزل را بفرمایید؟
ج: هوالعالم، خروج زن از منزل بدون اجازه زوج جایز نیست.

موارد فسخ عقد

س ۳۴۵: در صورتی که زن بگوید آلت شوهرش کوتاه است و او را ارضاء نمی کند، آیا این عیب از موارد فسخ ازداج شمرده می شود به حکم ثانوی؟

ج: هوالعالم، خیر، مورد فسخ نیست چون ارضاء آن به حسب روایات به نحو دیگر ممکن است و جایز.

احکام والدین و اولاد

س ۳۴۶: در صورتی که فرزند به سن تکلیف رسیده و حلال و حرام را تشخیص می دهد آیا باز هم بر در لازم است همه وقت، تکالیف شرعی را بر فرزندش یادآوری نماید؟

ج: هوالعالم، بلی لازم است.

س ۳۴۷: با فرض مسئله قبلی آیا بر پدر لازم است فرزندش را برای انجام نماز صبح از خواب بیدار کند؟

ج: هوالعالم، بلی، بیدار کردن او و افراد دیگر لازم است.

س ۳۴۸: در صورتی که فرزند نماز نخواند پدرش می تواند با او قطع رابطه کند؟

ج: هوالعالم، به هر کیفیت که ممکن است او را وادارد به نماز خواندن، بر پدر از باب امر به معروف لازم است.

س ۳۴۹: طلبه ای که برای تحصیل علوم دینی از پدر و مادرش جدا شده و به شهر دیگر رفته، احساس می کند - از جهت اینکه تنها فرزند آنها است - آنها میل و رغبتی به هجرت و جدایی او ندارند آیا بر او واجب است پیش آنها بماند؟

ج: هوالعالم، بلی واجب است، خصوصا در صورتی که از هجرت او اذیت شوند.

س ۳۵۰: با فرض این مسئله که، چنانچه زنی حامله باشد به دختری و دختر در شکم مادر نیز حمل داشته باشد آیا این حمل دختر نسبت به شوهر آن زن دختر حساب می شود یا نه او؟

ج: هوالعالم، نمی دانم آیا فرض مسئله ممکن است؟ بر فرض امکان آن دختر او می شود.

س ۳۵۱: اینجانب به استحضار حضرتعالی می رسانم که: پسر من که در خارج از کشور همسری اختیار کرده که دین بودایی (بت پرست) دارد لذا به عنوان یک فرد مسلمان بارها به او متذکر شده ام که همسرت را در جهت دینمبین اسلام راهنمایی کن و مسلمان نما، ولی پسر من از این امر خودداری می ورزد که جای چند سوال است.

۱- آیا بنده به عنوان یک مادر وظیفه ام را انجام داده ام؟

ج: هوالعالم، شما به عنوان یک مسلمان و مادر وظیفه امر به معروف انجام داده اید.

س ۳۵۲: آیا فرزندان که از او به دنیا می آیند دارای اشکال شرعی هستند؟

ج: هوالعالم، فرزند در صورتی که یکی از پدر و مادر مسلمان باشند محکوم به مسلمان بودنند. بنابراین اشکال ندارد چون پدرشان مسلمان است، ولی چون عقد باطل است حلال زاده نیستند.

س ۳۵۳: آیا اصلاً جایز است که فرزندم با زن مذکور ازواج کند؟

ج: هوالعالم، ازدواج مسلمان با مشرکت باطل است.

س ۳۵۴: آیا پسر من با این وصلت از اسلام خارج شده است.

ج: هوالعالم، خود پسر من از اسلام خارج نشده است.

س ۳۵۵: وقتی که آنها به منزل من می آیند می توانم راه بدهم؟

ج: هوالعالم، راه بدهید، ولی راهنمایی کنید اقلاً از حال به بعد زن مسلمان شود تا بچه های بعدی حرام زاده نشوند، و پسر من هم مبتلا به زنا نباشد.

س ۳۵۶: دختر چهارده ساله که به بلوغ شرعی و رشد عقلی رسیده است و نسبت به رشد

عقلی دارای گواهی از دادگاه حقوقی اسلامی می باشد.

این دختر به علت رفتار تبعیض آمیز والدین قصد زندگی با برادر خویش که دارای صلاحیت عقلی و علمی است را دارد.

آیا در این مورد اذن والدین یا شخص پدر شرط است یا اینکه دختر با توجه به ثبوت رشد عقلی، آزاد در انتخاب است؟

ج: هوالعالم، اطاعت پدر و مادر بر فرزند واجب است، خصوص اگر اطاعت نکردن سبب اذیت آنها بشود. بلی در صورتی که اطاعت آنان موجب مشقت بشود و حرجی باشد، و یا موب ضرر بشود به ضرر معتنی به. وجوب اطاعت ساقط می شود.

س ۳۵۷: حدود اطاعت از والدین در موردی که آنان با ایجاد مزاحمت و تهمت و عدم توجه به فرزند باعث به وجود آمدن ناراحتی های جسمی و روحی فرزند گردند چیست؟

ج: هوالعالم، اطاعت والدین واجب است خصوصا در صورتی که عدم اطاعت موجب ناراحتی آنان می شود، ولی اینکه اجازه آنان در هر کاری لازم باشد ثابت نیست، و نسبت به موردی که ذکر فرمودید اطاعت آنان لازم نیست.

س ۳۵۸: مردی زن خود را طلاق رجعی داده و زن در حال عده بوده که مرد دیگر او را وطی به شبه کرده، و سپس از این زن فرزندی به وجود آمده که معلوم نیست آیا از شوهرش می باشد و یا از مرد دوم؟ با وجود دلیل «المطلقه رجعیه زوجه - و الولد للفراش» آیا می توان از طریق آزمایش خون. پدر بچه را تشخیص داد؟

ج: هوالعالم، با امکان الحاق به زوج، ملحق است به او

س ۳۵۹: در بخشش و احسان کردن آیا والدین انسان مقدمند یا همسر و بچه ها؟

ج: هوالعالم، در غیر نفقه واجبه خیال می کنم والدین مقدم باشند.

س ۳۶۰: در کتاب منتهی الامال، پیرامون ولادت امام حسن مجتبی (ع) حدیثی نقل شده که اما رضا (ع) فرمود:

بعد از تولد امام سن و امام حسین (ع) رسول خدا (ص) به امر جبرئیل، گوش راست و چپ آن دو بزرگوار را سوراخ کردند
 حال با توجه به این حدیث بفرمایید: آیا سوراخ کردن گوش نوزاد از مستحبات و از آداب مولود است به حسب عمل معصوم؟

ج: هوالعالم، در کتاب «وسائل الشیعه» باب ۵۱ از ابواب احکام اولاد - روایات زیادی دال بر استحباب سوراخ کردن گوش نقل کرده است، و در متون فقیه هم این فتوی موجود است. و صاحب ریاض ادعای اجماع بر آن فتوی نموده، و من هم در کتاب فقه الصادق ج ۲۲ مفصلاً نوشته و استدلال مفصل هم نموده ام .

حضانة

س ۳۶۱: خانمی که عقد متعه مردی بوده است ولی با پایان یافتن زمان متعه از همدیگر جدا شده اند، این خانم از شوهرش پسر بچه چهار ماهه دارد؟ آیا مرد می تواند بچه را از مادر بگیرد یا اینکه لازم است دو سال صبر کند؟ با توجه به اینکه مادر از شیر خودش به بچه نمی دهد بلکه شیر خشک می دهد.

ج: هوالعالم، مرد نمی تواند بچه را از مادر جدا کند خصوصاً اگر از شیر خودش به او بدهد و به هر تقدیر به نظر ما مادر احق است به حضانة بچه تا هفت سال مطلقاً.

احکام محرمیت و شیر دادن

س ۳۶۲: زنی که دختر شیرخوار دارد از شیر این دختر به پسر بچه ای شیر می دهد آیا این دختر و پسر می توانند بعد با هم ازدواج کنند؟ و آیا پسر می تواند با خواهر این دختر ازدواج کند؟

ج: هوالعالم، خیر نمی توانند، چون محرم به الرضاع مایحرم من النسب.

س ۳۶۳: شخصی که مادرزنش به بچه اش مرتب شیر داده و مسئله را نمی دانسته آیا این شخص باید زنش را رها کند؟

ج: هوالعالم، چنانچه رضاع محقق شده است باید زن را رها کند.

س ۳۶۴: خانواده ای از پرورشگاه سری گرفته اند و برای او شناسنامه صادر کرده اند و این پسر الان از ده سال بیشتر سن دارد، بفرمایید: گرفتن شناسنامه برای او و بودنش در منزل آن خانواده و محرمیت با زن آن خانواده چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، شناسنامه گرفتن اشکال ندارد، ولی به آن زن محرم نمی شود و حکم اجنبی را دارد.

س ۳۶۵: در صورتی که خود مادرزن اعتراف دارد که سه روز پی در پی نوه دختریش را شیر داده. دختر و دامادش از هم جدا که نشده اند بلکه تازه دارای پسر دیگری هم شده اند. حکم این پسر دوم چیست؟

ج: هوالعالم، در صورتی که می دانستند حرام شده اند به یک دیگر، پس بچه حرام زاده است و الا چون با وطی به شبهه متولد شه است بچه حلال زاده است و ملحق به آنان می باشد.

س۳۶۶: اگر مردی بخواهد خواهر زنش به او محرم شود، راه محرم شدن چه می باشد؟
ج: هوالعالم، چنانچه خواهر زن دختری را شیر دهد به لبن شوهرش و مرد دختر را عقد موقت - یکساعته مثلا - کند، قهره خواهر زنش مادر زن، شوهر خواهر می شود و مادر زن محرم است.

احکام نامحرم

نگاه به نامحرم

س۳۶۷: دیدن تصاور عریان - چه زن و چه مرد - در تلویزیون یا کامپیوتر و دیدن عکس عریان - چه زن و چه مرد - حکمش چیست؟
ج: هوالعالم، دیدن بدن عریان جنس مخالف و دیدن عورت همجنس در تلویزیون حرام است.

دست دادن به نامحرم

س ۳۶۸: دست دادن با زنان فامیل که در بین ما به عنوان یک رسم می باشد چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، دست دادن به نامحرمان، با دست برهنه جایز نیست.

دست زدن به عورت غیر

س ۳۶۹: در صورتی که دستکش در دست باشد آیا می توانیم به عورت مرد یا زن چه محرم و چه نامحرم دست بزنیم؟

ج: هوالعالم، چنانچه دستکش خیلی نازک نباشد و موجب تهییج قوه شهویه هیچ کدام نشود جایز است.

سفارش معنوی به بانوان و دوشیزگان

س ۳۷۰: خواهشمند است از باب «ان للذکری تنفع المؤمنی» نصیحت و سفارش که سفید دنیا و آخرت بانوان و دوشیزگان باشد رهنمون شوید؟

ج: هوالعالم، در زمان حاضر که رسائل فساد زیاد است بانوان و دوشیزگان مهمترین چیزی که موجب سعادت دنیا و آخرت است عفت است.

احکام طلاق

س ۳۷۱: در صورتی که زن، پدر و مادر را اذیت کند و پدر و مادر شوهر - هر دو یا یکی از آنها - به پسر دستور لاق زنش را بدهند آیا بر پسر لازم است او را طلاق بدهد یا نه؟
ج: هوالعالم، در صورتی که پدر و مادر اذیت بشند بلی لازم است طلاق بدهد به شرط آنکه طلاق موجب ضرر نشود و الا واجب نیست.

س ۳۷۲: شوهرم به جرم کلاهبرداری و خوردن مال مردم به مدت هفت سال است در زندان شهرستان... است و چون طلبکاران درخواست یوم الاداء کرده اند تا بدکاری ها را ندهد بیرون نمی آید و او هم اگر مالی داشته به نام دیگران نموده و حاضر به ادای دین خود نمی باشد، شاید سال های طولانی در زندان باشد از زمان محکومیت به زندان تاکنون به اینجانب و دختر دوازده ساله ام علی رغم مراجعات مکرر به او و برادران و فامی هایش، دیناری خرج ندادند و نمی دهند اینجانب در سن چهل سالگی و مستأجری و هزینه های کمرشکن زندگی و نداشتن هنر و توان کاری. هیچ گونه درآمد ندارم و به مارکز امدادی هم مراجعه نخواهم کرد و تنها از راه فروش وسایل زندگی به صورت بخور و نمیر زندگی کردم اگر چه مبالغی هم مقروض شده ام که توان پرداخت ندارم. خلاصه در عصرت و فقر مطلق و حرج کامل قرار گرفتم.

علی رغم مراجعات مکرر برای طلاق، نامبرده به دلیل لجباری، نه خرجی می دهد و نه حاضر به طلاق می باشد و از طرفی او در زندان شهرستان... می باشد و اینجانب در تهران زندگی می کنم پس مراجعه به محاکم تهران کردم برای طلاق طبق شرط ضمن عقد که وی نیز امضاء کرده، اما محاکم تهران می گویند دادخواست باید در شهرستان

مربوطه انجام شود. به آنجا مراجعه کردم متاسفانه او حاضر به طلاق نگردید. حال بنده نه توان وکیل گرفتن دارم و نه هزینه ایاب و ذهاب.

آیا با شرح فوق و عسرت کاملی که دارم آیا شرعا مجازم که با مراجعه به طالق شرعا به اختیار طلاق در شرط ضمن عقد، خود را مطلقه نمایم یا نه؟

ج: هوالعالم، شما از دو جهت می توانید بدون موافقت شوهرتان مطلقه شوید:

۱- آنکه از راه شرط ضمن العقد که می گویند بوده.

۲- اینکه او نفقه نمی دهد و کسی هم نیست نفقه شما را بدهد.

و لذا به شما اجازه می دهم که یک نفر را وکیل بگیرد که با اجازه من شما را مطلقه نماید.

طلاق خلع

س ۳۷۳: در طلاق خلعی آیا زن می تواند بعد از طلاق از بذل خود برگردد و طلاق لغو شود و رجوع کند؟

ج: هوالعالم، بلی می تواند، ولی طلاق لغو نمی شود بلکه زوج می تواند رجوع کند با تحقق شرایط.

س ۳۷۴: در صورتی که زن مهریه خود را در ذمه زوج ابراء کند تا او را طلاق دهد و بعد از طلاق از ابراء برگردد آیا در این صرت به طلاق رعی بر می گردد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی چنانچه در اثناء عده باشد.

عده طلاق

س ۳۷۵: زنی که در حال عده طلاق است ار با خوردن قرص، عده خود را از مدت سه ماه تقلیل دهد و به دو حیض و یک طهر تمام کند آیا مجزی است یا نه؟
ج: هوالعالم، بلی مجزی است.

احکام بلوغ

نشانه بلوغ

س ۳۷۶: اگر صبی قبل از مراحل بلوغ، جماع نماید یا با خود استمناء کند آیا این دو نشانه بلوغ او می شود؟
ج: هوالعالم، با جماع خیر، ولی با استمناء چنانچه انزال بشود. بلی.

احکام حجر

صغیر و دیوانه

س ۳۷۷: آیا وصی شرعی صبی و یا مجنون در حالی که اموال این دو با اموال دیگر وراثت غیرمحمجور به صورت اشاعه مخلوط می باشد، می تواند قبل از تقسیم، از این اموال به کسی هدیه بدهد و ببخشد یا نه؟

ج: هوالعالم، بدون اجازه ورثه دیگر خیر.

س ۳۷۸: با توجه به فرض قبل، آیا دیگران می توانند به منزل این افراد که با هم زندگی می کنند به مهمانی بروند و از غذا و سایر امکانات آنها استفاده نمایند یا اینکه باید اول اموالشان را تقسیم نمایند تا بعد مهمان ها بتوانند استفاده نمایند؟

ج: هوالعالم، با اجازه حاکم شرعی و رعایت غبطه صغار بلی.

س ۳۷۹: با توجه به فرض قبل که اشتراک اموال به صورت اشاعه باشد، اگر وصی صبی یا مجنون مادر آنها باشد و او چون زن است ناچار باشد با پسر بزرگترش که متاهل است و دارای دو فرزند می باشد و جمعا چهار نفر می باشند در یک ساختمان زندگی کند و در قبال بچه های مهجور دو نفرند، حال بفرمایید:

چون نسبت محجورین با غیر محجورین نسبت دو نفر به چهار نفر است آیا اجاره منزل و پول آب و برق و گاز و غذا و سایر مایحتاج زندگی را به نسبت دو به چهار تقسیم نمایند و بپردازند ای اینکه این مقدار سداقه و دقت لازم نیست؟

ج: هوالعالم، دقت مزبور لازم است.

مفلس

س ۳۸۰: چنانچه بایع بعد از وقوع معامله مفلس شود و ثابت شود که در آن معامله مجنون واقع شده، آیا می تواند با اعمال خیار و غبن. بیع را به ملک خود برگرداند؟

ج: هوالعالم، اجازه بیع خیاری و فسخ آن چون تصرفی است که اثر امر سابق بر حجر است در اختیار او است می تواند معامله غبنی را فسخ کند و بیع را به ملک خود برگرداند.

س ۳۸۱: با توجه به فرض سابق در صورت استمرداد بیع، آیا مفلس حق تصرف در آن را دارد یا اینکه متعلق حق طلبکاران قرار می گیرد؟

ج: هوالعالم، متعلق حق طلبکاران نمی شود.

س ۳۸۲: آیا اقرار مفلس به دینی در زمه اش یا به مال معینی از اموالش صحی و نافذ است یا خیر؟

ج: هوالعالم، اقرار نافذ است و اگر مقر ثقه باشد - علاوه بر اینکه اقرار او صحیح است - مقرله با خرماء شریک می شود و الا شریک نمی شود.

س ۳۸۳: لطفا بفرمایید که: چنانچه شخصی مفلس شد آیا دین مؤجل او مبدل به حال می شود یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر، دین مؤجل او حال نمی شود.

احکام شکار کردن

س ۳۸۴: در ایام قدیم با تیر و کمان شکار می زدند اما امروز با اسلحه هایی که گلوله آنها از سرب و امثلا آن است مثلا کبک را در هوا می زنند وقتی که به زمین می رسد مرده است آیا با این کیفیت، حیوان شکار شده حلال است یا حرام؟

ج: هوالعالم، چنانچه گلوله تیز باشد و در بدن حیوان فرو رود و آن را پاره کند، و یا با فشار در بدن حیوان فرو رود حیوان پاک و حلال است البته با رعایت شرایط دیگر.

احکام خوردن و آشامیدن

س ۳۸۵: کشمش را در آش ریختن و یا در روغن سرخ کردن و یا لابلائی پلو گذاشتن. چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، حلال است.

س ۳۸۶: برای قطع خون دماغ معمولا افراد سر خود را بالا می گیرند پس در این حالت خون بدون ورود به دهان از راه حلق به معده می رود آیا این عمل خوردن خون است که حرام می باشد یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر خوردن خون حرام نیست.

س ۳۸۷: خوردن گوشت خرگوش - نر یا ماده - چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، حرام است.

س ۳۸۸: با فشار دادن جگر گوسفند خونی که از آن می آید آیا خوردنش جایز است یا نه؟
 ج: هوالعالم، آن خون پاک است و اگر مستهلک نشده است خوردن آن جایز است و اگر در غذا مستهلک شده است خوردن آن هم جایز است.

س ۳۸۹: اگر از آمیزش سگ با گوسفند یا برعکس، حیوانی متولد شد که شبیه هیچکدام نباشد آیا طاهر و خوردن آن جایز است یا خیر؟
 ج: هوالعالم، بلی طاهر و جایز است مگر اینکه صدق یک حیوان محرمی بر آن بشود.

س ۳۹۰: اگر کسی در دریا یا در نهر آب، آلتش را در دهان ماهی بگذارد آیا آن ماهی حرام می شود؟
 ج: هوالعالم، خیر، حرام نمی شود.

احکام لباس پوشیدن و آرایش کردن

کیفیت و مقدار پوشش

س ۳۹۱: اینجانب دختری هستم که دستکش در دست می کنم و به صورت خود نقاب می زنم و تا به حال کوچکترین ارتباطی با نامحرم نداشته ام حتی صدای مرا نامحرم نشنیده است و در این عمل حضرت زهرا (س) را الگوی خود قرار داده ام، در حالی که بسیاری از افراد در این رفتار بر من ایراد می گیرند، اکنون سوالات من این است که :

اولا: آیا رفتار و عمل من صحیح است؟

ج: هوالعالم، کار شما خوب است و شما چنانچه زیبا باشید و یا زینت کنید که اگر با صورت باز بیرون بروید و رو را از نامحرم نپوشانید موجب تهیج قوای شهویه نامحرمان گردد پوشاندن صورت واجب است و الا واجب نیست.

ثانیا: آیا وجه و کفین مبارک حضرت زهرا (س) را نامحرم دیده بود یا نه؟ و آیا افرادی مانند جناب مسلمان و ابوذر که نزدیکترین صحابی پیغمبر اکرم (ص) بودند وجه و کفین مبارک آنحضرت را دیدند یا نه؟

ج: هوالعالم، قطعها ندیده بودند، من حتی احتمال نمیدهم بعضی از روایاتی که در این مورد ذکر شده است صحیح است.

ثالثا: اگر حضرت زهرا (س) وجه و کفین مبارکش را از نامحرم می پوشاند آیا عمل را به عنوان واجب انجام می داده یا مستحب؟

ج: هوالعالم، پوشاندن وجه و کفین حضرت زهرا (س) معلوم نیست که به عنوان واجب بوده یا مستحب.

س ۳۹۲: نمایان بودن پا - روی پا، کف پا، پاشنه آن - برای زن ها چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، نسبت به مستر در حال نماز جایز است مکتشوف بودن قدمین تا ساق و اما نسبت به ستر از نامحرم لازم است پوشاندن.

س ۳۹۳: بانوانی که از زیارت عتبات عالیات می آیند اطرافیان آنها دور گردنشان گل می اندازند که رنگ های مختلفی دارد. حکم این کار در صورتی که جذب نظر نامحرم نکند و در صورتی که جذب نظر نامحرم نکند چیست؟

ج: هوالعالم، هر عمل يکه موجب تهيج قوه شهويه نامحرم بشود در جايي که نامحرم نيست اشکال ندارد، ولي در جايي که نامحرمان هستند نبايد انجام داده شود.

تشبه مرد به زن و تشبه زن به مرد

س ۳۹۴: اينکه مرد موی خود را بلند کند به طور يکه شبیه زن شود و بر عکس زن موی خود را کوتاه کند به طوری که شبیه مرد شود حکمش چيست؟
ج: هوالعالم، بی اشکال است.

س ۳۹۵: پسرانی که موی بلند می گذارند و چه بسا بعضی از آنها با کش یا چیز ديگر می بندند حکمش چيست؟ در حالی که بعضی استناد می کنند به عمل پیامبر (ص) که موی بلند می گذاشت و فرق باز می کرد آیا این استناد درست است یا خير؟

ج: هوالعالم، بلند گذاشتن مو به نحوی که شبیه شوند به جنس مخالف حرام نيست ولي کار خوبی نيست. و پیغمبر (ص) هم بعد از رسالت چنین نمی کرد يا موی بلند نداشتند. ولي اگر شبیه به جنس مخالف نشوند هيچ اشکالی ندارد.

ناخن بلند کردن

س ۳۹۶: بلند گذاشتن ناخن توسط مردان یا زنان. حکمش چیست؟

ج: هوالعالم، ناخن بلند، اگر در وضو رعایت کنند هیچ اشکالی ندارد.

ریش تراش

س ۳۹۷: تراشیدن ریش چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، حرام است.

س ۳۹۸: ماشین کردن ریش. به نحوی که از ته می تراشد چگونه است؟

ج: هوالعالم، حرام است.

س ۳۹۹: مالیدن پماد برای ازاله ریش چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، جایز نیست.

س ۴۰۰: عمل جراحی پلاستیک برای از بین بردن ریش برای همیشه چگونه است؟

ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

س ۴۰۱: تیغ زدن بر گردن و گونه صورت چگونه است؟

ج: هوالعالم، اشکال ندارد.

س ۴۰۲: دادن اجرت برای ریش تراشی چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، جایز نیست.

س ۴۰۳: دستمز گرفتن برای ریش تراشی چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، جایز نیست.

س ۴۰۴: خرید و فروش آلات ریش تراشی چه صورتی دارد؟

ج: هوالعالم، اگر استفاده دیگری از آن ممکن است اشکال ندارد و جایز است.

س ۴۰۵: اطلاق ریش از جهت بلندی و کوتاهی چقدر می باشد؟

ج: هوالعالم، از یک مشت بلندتر بودن ظاهرا مکروه است و از حیث کوتاهی به مقداری که صدق ریش بکند کافی است.

س ۴۰۶: با توه به روایت «المقنع»: و لذا حلق رجل لهیة رجل فان لم تنبت فعليه دید کامله و

آن نبتت فعليه ثلث الدیه» بفرمایید: دیه تراشیدن ریش چقدر است؟

ج: هوالعالم، در صورتی که عدوانا بتراشد چنانچه نرود تا یکسال بلکه تا ابد، پس دی کامله است. و چنانچه بروید ثلث دید است. و اما اگر با رضایت خود آن شخص باشد دیه ندارد.

س ۴۰۷: اگر فاعل، ریش خود را بتراشد دیه را باید به چه شخصی بدهد؟

ج: هوالعالم، دیه ندارد.

احکام لهو و لعب

س ۴۰۸: شنیدیه شده است که بعضی از فقها، اشتغال به «لهو» و «لعب» را از گناهان کبیره می دانند، حضرتعالی در این خصوص نظرتان را بیان فرمایید؟

ج: هوالعالم، در بیان مراد از لهو در کلمات فقها اختلاف است و چند معنا بر آن ذکر می کنند، و در حکم آن هم خلاقی است عظیم. اما به نظر ما حرام نیست. و اما لعب، بعضی از قدماء فرموده اند حرام است، و شیخ انصاری، اختیار کراهت آن نموده است. لکن به نظر ما نه حرام است و نه مکروه.

س ۴۰۹: آیا هر لهوی حرام است؟

ج: هوالعالم، خیر حرام نیست.

س ۴۱۰: آیا خواند ترانه ها و تصنیفات و اصوات لهوی حرام است؟

ج: هوالعالم، ترانه های لهوی حرام است.

کف زدن

س ۴۱۱: کف زدن به نحو لهوی چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، کف زدن غیر مهیج شهوت جایز است.

س ۴۱۲: چه می فرمایید در مورد مجالسی که مردم در حال خواندن ماح، ف و دست می زنند؟

ج: هوالعالم، کف زدن در اعیاد مذهبی هیچ اشکالی ندارد.

س ۴۱۳: دست زدن به صورت بلند و طرب آور در روز میلاد ائمه (ع) در مسجد یا حسینیه چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، دست زدن فی نفسه تا مادام که عنوان محرم دیگری بر آن منطبق نشود، جایز است.

غنا و موسیقی

س ۴۱۴: مدیحه سرایی برای حضرات معصومین به سبک خوانندگان زن و مرد غربی و طاغوتی - که در مالس لهو و لعب استفاده می شوند - در مجالس اهل بیت چه حکمی دارد؟ و وظیفه ما در این قبال چیست؟

ج: هوالعالم، چنانچه به نحو غنا و موسیقی باشد حرام است. و وظیفه همه نهی از منکر است و اگر قدرت ندارند باید در آن مجلس ننشینند.

س ۴۱۵: در مورد موسیقی که انسان را در خود فرو می برد و به یاد گذشته یا آینده می افتد و حالت خاصی به انسان نمی دهد، چه حکمی می فرمایید؟

ج: هوالعالم، موسیقی مطلقاً حرام است.

س ۴۱۶: گوش دادن به موسیقی در صورتی که انسان تحریک نشود و تنها برای سرگرمی باشد چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، گوش دادن به موسیقی مطلقاً حرام است ولو برای سرگرمی.

س ۴۱۷: غنا چیست و چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، غنا صوت لهوی است که موجب رقص و خفت می شود و محرک قوه شهویه است و مناسب با بعضی آلات لهواست. و حکمش حرام است.

س ۴۱۸: آیا غنای حرام مستثنیاتی هم دارد یا خیر؟

ج: هوالعالم، مستثنیات آن یکی غنای شب زفاف است. و چند مورد دیگر ذکر شده است که به نظر ما تمام نیست.

س ۴۱۹: آیا گوش دادن به غنا، تعلیم و تعلم آن، اخذ ارت بر خواندن آن، حرام است؟

ج: هوالعالم، همه سه مورد حرام است.

س ۴۲۰: آیا غنا در مرثی. در قرائت قرآن، در عروسی، مجلس ختان، اعیاد و مجالس سرور، در حکم حلیت و حرمت فرقی دارند؟

ج: هوالعالم، در تمام موارد - غیر از مورد زفاف - همه اش حرام است بدن اینکه فرقی بین آنها باشد.

س ۴۲۱: آیا غنا در عروسی حلال است یا حرام. و اگر حرام نیست آیا حکم، اختصاص به هنگام زفاف دارد یا کل شب و روز عروسی بلا اشکال است. و یا مجموعه مجالس عقد و ازدواج را شامل است؟

ج: هوالعالم، حکم حلّیت غنا مختص به شب زفاف است و شامل بقیه مجالس نیست.

س ۴۲۲: نسبت به حکم حلّیت غنا در شب زفاف، بفرمایید، آیا این حکم مخصوص زنان است و یا مردان را نیز شامل می شود؟ و آیا مردان محرم و یا نامحرم در این خصوص فرقی دارند؟

ج: هوالعالم، مختص به زنان است و مشروط به اینکه مرد نامحرم حتی داماد در مجلس نباشد.

س ۴۲۳: آیا مقارنات غنا - از قبیل استعمال آلات موسیقی و دست زدن و رقص - در مجلس شب زفاف حلال است یا خیر؟

ج: هوالعالم، استعمال آلات موسیقی جایز نیست و اما دست زدن و رقص زن برای زن مطلقاً جایز است.

س ۴۲۴: آیا خواند ترانه ها و تصنیفات و اصوات لهوی حرام است؟ اصوات غیر لهوی از قبیل هلله چطور؟

ج: هوالعالم، ترانه های لهوی حرام و غیر لهوی جایز است.

احکام فیلم و نمایش

فیلم و سینما

س ۴۲۵: تحصیل در رشته سینما و حوزه علمیه به صورت همزمان برای آشنایی با معارف دین و تبلیغ آن از طریق سینما آیا از لحاظ شرعی اشکال دارد؟

ج: هوالعالم، خیر، اشکال ندارد.

س ۴۲۶: آیا می توان برای تحصیل در رشته سینما به خارج از کشور رفت؟

ج: هوالعالم، مانعی ندارد.

س ۴۲۷: آیا می توان در خارج از کشور فیلم ساخت؟ و کسب درآمد از طریق فیلم سازی در کشورهای غربی چگونه است.

ج: هوالعالم، فیلم غیر منافی با موازین شری، ساختن آن در خارج از کشور بی اشکال است. و همچنین کسب در آمد از آن بلا مانع است.

س ۴۲۸: آیا می توان رسالت خویش را در تبلیغ اسلام، قرآن، ائمه معصومین، شهداء و... از طریق فیلم به گوش جهانیان رساند؟

ج: هوالعالم، بلی بسیار کار خوبی است با رعایت موازین شرعیه.

س ۴۲۹: آیا با تبلیغ دین از طریق فیلم میتوان خشنودی خداوند و امام زمان را کسب کرد؟

ج: هوالعالم، بلی.

س ۴۳۰: آیا این کار (تبلیغ دین در فیلم) جهاد اکبر است؟ چرا که امروزه دشمنان اسلام به جای نگ از طریق فرهنگ اقدام می کنند.

ج: هوالعالم، کار خوبی است ولی جهاد اکبر بودن معلوم نیست.

س ۴۳۱: نظر حضرتعالی درباره کتاب یا فیلم هایی که در بر دارنده مضامین تخیلی هستند شخصیت های اصلی آن، کارهای خارق العاده مشابه سحر و جادو و شعبده و... انجام می دهند - مثل هری پاتر، دو قلوها، افسانه مرلین، دیوید کاپر فیلد و... - چیست؟ ساخت، نوشتن، پخش، خواندن، دیدن و ترجمه این قبیل کتاب ها و فیلم ها شرعا چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، چنانچه معلوم است که واقعی نیست و تخیلی است

اشکال ندارد.

س ۴۳۲: فیلمی که مستهجن است و در آن موسیقی حرام و منظره غیر شرعی وجود دارد نظیر اختلاط زنها و مردهای نامحرم، بوسیدن همدیگر، ظاهرشان با لباس بدن نما و... چنانچه ترجمه و تبدیل به سی دی شود تا در دسترس مردم قرار گیرد، بفرمایید که: اولاً: شخصی که مترجم و مبدل این فیلم ها است تا آنها در دسترس مردم قرار گیرد کارش حرام است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی کار مبدل حرام است چون تسبیب به حرام است و

نهی از منکر که واجب است قهرا به طریق اولی تسبیب به فعل منکر

حرام است.

س ۴۳۳: چنانچه تبدیل فیلم به سی دی برای کسی انجام شود که علم داریم از مواضع حرام اجتناب می کند، در این صورت کار مبدل چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، با علم به اجتناب شخص از حرام، تبدیل برای او جایز

است.

تلویزیون

س ۴۳۴: دیدن تصاویر عریان - چه زن و چه مرد - در تلویزیون یا کامپیوتر چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، دیدن بدن عریان جنس مخالف، و دیدن عورت همجنس در تلویزیون حرام است.

سی دی

س ۴۳۵: حکم رایت کردن سی دی های یکه هنگام خرید آنها، فروشنده گفته است راضی نیستم از آن تکثیر کنید، چیست؟ در حالی که الان در جامعه رایج است که از سی دی مادر تکثیر می کنند.

ج: هوالعالم، تکثیر اولی ها جایز نیست، ولی بعد از رواج و افتادن از مالیت، تکثیر اشکال ندارد.

س ۴۳۶: سیستم عامل کامپیوتر (ویندوز) محصول یک شرکت آمریکایی است که نوع اصلی آن گفته می شود حدود سیصد دلار قیمت دارد اما معمولاً با شکستن قفل سی دی حاوی ویندوز بدون پرداخت وجهی از آن استفاده می شود حال بفرمایید:
اولاً: آیا اینگونه استفاده از این محصول جایز است؟ و آیا اینک ار تصرف در حق دیگران بدون رضای ذی حق نیست؟

ج: هوالعالم، تا قفل شکسته نشده حق استفاده متعلق به صاحب آن است ولی بعد از شکستن قف، این حق به حسب خارج از مالیت می افتد بنابراین استفاده از آن اشکال ندارد چون حقی بر کسی نیست.

س ۴۳۷: آیا فرقی بین محصولات ایرانی و خارجی به خصوص محصولات کفار در این جهت می باشد؟

ج: هوالعالم، و اما اینکه محصولات کفار است، سبب جواز تصرف نیست چون فقط مال کافر حربی حلال است.

احکام بازی ها

بازی ورزشی

س ۴۳۸: با توجه به فقدان بودجه کافی برای برگزاری مسابقات ورزشی جهت جوایز و امور دیگر، مبالغی از تیم های شرکت کننده دریافت می شود تقاضا می شود بفرمایید: اولاً: آیا دریافت این مبالغ از تیم های شرکت کننده و خرج آن برای مراسم اشکال دارد یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر. اشکال ندارد.

س ۴۳۹: با توجه به اینکه ممکن است از آن مبالغ، مقداری اضافه بماند، با عنایت به رضایت دهندگان آیا صرف مقدار مازاد در امور فرنگی و عقیدتی اشکال دارد؟
ج: هوالعالم، خیر اشکال ندارد.

بازی قمار

س ۴۴۰: نظر حضرت تعالی در مورد شطرنج چیست؟
ج: هوالعالم، حرام است مطلقاً.

س ۴۴۱: بازی کردن با شطرنج در مواقع بیکاری تنها به عنوان تفریح و سرگرمی چگونه است؟

ج: هوالعالم، از محرّمات اکیده مسلمة است

س ۴۴۲: قمار از نظر فنی چگونه تعریف می شود

ج: هوالعالم، قمار، بازی کردن با آلات است در آن برد و باخت باشد

س ۴۴۳: در قمار آیا بازی کردن با آلات به خصوصی شرط است یا اینکه بابازی کردن به هر چیزی واقع می شود و آلات به خصوص شرط نیست؟

ج: هوالعالم، آلات به خصوصی شرط نیست

س ۴۴۴: اگر شخصی به تنهایی با آلات قمار بازی کند قمار صدق می کند یا خیر بلکه قمار متقوم است به اینکه از دو نفر باشد؟

ج: هوالعالم، خیر، به تنهایی قمار نیست بلکه متقوم است به دو طرف

س ۴۴۵: آیا قصد و نیت قمار در تحقق قمار مدخلیت دارد پس هر اگر هر دو آنها یا یکی از آنها قصد قمار نداشته باشند قمار محقق نشود و یا اینکه قصد مدخلیت ندارد؟

ج: هوالعالم، قمار بدون قصد و نیت محقق می شود و قصد مدخلیت ندارد .

س ۴۴۶: آیا در تحقق قمار شرط است که مبلغ برد و باخت از فرد بازنده باشد یا خیر، اگر مبلغ توسط شخص دیگری غیر بازی کنندگان هم هبه شود قمار محقق می شود؟

ج: هوالعالم، خیر، شرط نیست که مبلغ از فرد بازنده باشد.

س ۴۴۷: لطفا بفرمایید: بازی کردن با آلات قمار از طریق کامپیوتر چه حکمی دارد؟ اولاً: با شخص دیگری که در همانجا حضور دارد و یا باشخص دیگری که در جای دیگر است بوسیله ارتباط اینترنتی؟

ج: هوالعالم، در این صورت برد و باخت جایز نیست ولی بدون برد و باخت مانعی ندارد

ثانیا: بازی کردن با برنامه کامپیوتری نه باشخص دیگری؟

ج: هوالعالم، جایز است

س ۴۴۸: نظر حضرت تعالی در مورد نرد و شطرنج چیست؟ و بفرمایید اگر نرد و شطرنج از آلات قمار بودن خارج شوند آیا بازی با آنها در چنین صورتی جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بازی کردن با نرد و شطرنج حرام است، و این حرمت ثابت است حتی در صورت نبودن برد و باخت.

س ۴۴۹: اینکه چه بازی قمار بر او صدق می کند و چه بازی از قمار خارج است ملاک تعیین آن چیست؟ آیا عرف است؟ و بر فرض معیار بودن عرف، نسبت به خروج یک بازی از قمار، آیا نظر همه ملاک کاست یا اکثر آنها؟

ج: هوالعالم، ملاک تعیین، روایات است مبنی بر اینکه هر بازی که برد و باخت در آن باشد مطلقاً حرام است چه از آلات معده قمار باشد و چه از آلات غیر معده. و چنانچه برد و باخت در آن نباشد جایز است مگر نرد و شطرنج که بازی کردن به این حتی در صورت نبودن برد و باخت نیز حرام است.

س ۴۵۰: آیا جایز است رفاقت و سیاحت با کسی که اهل شطرنج است؟ و آیا سلام کردن بر او در حال بازی کردن جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، جایز نیست و در روایت نهی شده است از سلام بر او در حال بازی

بازی و مسابقات با حیوانات

س ۴۵۱: بعضی افراد بین حیوانات دعوا و مسابقه می اندازند - مثلاً بین دو خروس یا دو گاو - وعده‌های سرگرم میشوند آیا چنین کارهایی شرعاً جایز است؟

ج: هوالعالم، روایتی است در بحار النوار از عبدالله بن نافع از پیغمبر اکرم

صلی الله علیه وآله - که آن حضرت در ضمن حدیثی پیرامون اذیت خروس و خصی کردن آن حیوانات دیگر می فرماید: حرام است که خروس ها را به جان هم بیندازید.

س ۴۵۲: اگر باری تماشا کردن دو خروس را به جنگ هم اندازند و یکی از آن دو یا هر دو زخمی شوند آیا با شرط یا بدون شرط جایز است؟

ج: هوالعالم، بدون شرط جایز است و با شرط جایز نیست.

احکام هوا و زمین

محیط زیست

س ۴۵۳: با توجه به اینکه حفظ و نگهداری محیط زیست که شامل آب و خاک و هوا و دریا و جنگل می باشد، آیا حفظ و نگهداری آن و پرهیز و جلوگیری و پیشگیری از تخریب محیط زیست بر آحاد مردم واجب است یا خیر؟

ج: هوالعالم، از احکام اسلام حرمت ضرر زدن به غیر است و در صورت ضرر به جامعه اسلامی نه فرد، این حرمت اکیدتر می شود، بنابراین تخریب محیط زیست که موجب ضرر به جامعه باشد، مسلمانان جایز نیست (و) پس حفظ محیط زیست هم مطلوب شارع است

س ۴۵۴: در صورت وجوب حفظ محیط زیست آیا این وجوب عینی است یا کفایی؟

ج: هوالعالم، موارد و افراد مختلف است در جایی که جلوگیری از تخریب متوقف باشد بر اقدام عده ای نه همه مردم، قهرا وجوب کفایی است. و چنانچه متوقف باشد بر اقدام شخص حقیقی یا حقوقی خاصی. قهرا بر آنها واجب عینی است.

س ۴۵۵: آیا این وجوب حفظ محیط زیست ارشادی است یا مولوی؟

ج: هوالعالم، مولوی است در صورت ثبوت.

س ۴۵۶: آیا اگر تاسیس کارخانه و توسعه آن باعث آلودگی هوا یا آب شود، از نظر شرعی حرام است؟

ج: هوالعالم، اگر به نحوی باشد که موجب ضرر به جامعه یا افرادی باشد قهرا حرام است.

س ۴۵۷: با توجه به اینکه مادران و فرزندان بی شماری در جهان در اثر وضعیت بد بهداشتی و ناسالم بودن محسط زیست و عوارض آن جان می دهند آیا سالم سازی محیط زیست بر دولت واجب است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی. بر دولت واجب است.

س ۴۵۸: آیا رعایت اخلاق زیست محیطی که عبارت است از کلید اقداماتی که باعث بهره برداری مفید از فناوری محیط زیست و دانش علوم زیست محیطی و مضرات و خطرات احتمالی آن، واجب است؟

ج: هوالعالم، مطلوب است نه واجب.

س ۴۵۹: توسعه و رشد محیط زیست از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، آنچه موجب عزت و عظمت و شرافت و سلامت جامعه اسلامی است مطلوب شارع است.

س ۶۰: با توجه به نقش سازنده محیز زیست مطلوب در بهداشت روح و روان آیا بر دولت اسلامی واجب است که به تاسیس و توسعه و ترمیم عوامل زیست محیطی مانند پارک ها، بهینه سازی اب ها و دریا و جنگل و هوا و خاک پردازد؟
ج: هوالعالم، بلی واجب است.

س ۶۱: ترمیم محیط زیست و جلوگیری از تخریب آن چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، حکم آن از جواب مسائل قبل معلوم می شود، و آن لزوم است

س ۶۲: آیا دست یابی به دانش فنی تولید و توسعه محیط زیست واجب است؟
ج: هوالعالم، در اخبار به طلب علم و فن زیاد توصیه شده است و در بعضی از روایات لازم شمرده است.

س ۶۳: دستیابی و بکارگیری فناوری زیستی در زمینه گیاهان و حفظ تنوع زیستی چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، هر دانشی که موجب استفاده جامعه اسلامی باشد امر به آن شده است.

س ۶۴: همکاری با جامعه جهانی برای توسعه محیط زیست و تحقیقات و فناوری عوامل زیست محیطی و استفاده صلح آمیز از این فناوری نوین و راهبردی روز، چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، روایت «اطلبوا العلم ولو من سین (چین)» مراد علم دین نیست چون در چین آن زمان علم دین مورد نداشته است.

س ۶۵: ارتقاء سطح علمی و دانش فنی زیست فناوری کشور و کسب سهم علمی شایسته در عرصه جهانی در توسعه بخش کشاورزی، بهداشت و درمان، صنعت، معدن، دریا، نگل و دیگر عوامل زیست محیطی. لطفا بفرمایید چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، همه اینها مامور به است و زیاد سفارش شده است، قهرا برای یک عدد هم لازم است.

س ۶۶: بفرمایید که بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی اعم از گیاه، دام، طیور و آبزیان برای تامین امنیت غذایی کشور با استفاده از زیست فناوری، چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، واجب کفائی است بر کسانی که تمکن دارند. و در راس آنها دولت است.

س ۶۷: آیا بکارگیری اصول اخلاقی اسلام و رعایت حقوق پذیرفته شده بین المللی در توسعه محیط زیست در کلیه مراحل تحقیق، تولید و عرضه محصولات مرتبط با زیست فناوری. واجب است؟

ج: هوالعالم، بلی، واجب است.

احکام غضب

س ۶۸: با توجه به اینکه شخصی بدون اجازه مالک، زمینی را تصاحب کرده و در آن زمین خانه سکونی ساخته است. لطفاً جواب سوالات زیر را مرقوم فرمایید: شخص دیگری که به آن خانه دعوت شده است خواند نماز و انجام سایر فرایض دینی این شخص در آن خانه چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، در صورتی که می داند زمین غصبی است در آن زمین نمی تواند نماز بخواند.

س ۶۹: شخصی که زمین را غصب کرده و در آن ملک مسکونی ساخته است. اگر آن ملک را بهاین شرط بفروشد که فقط آجر و آهن آن را می فروشم نه زمین را. پول آن ملک برای مالک غاصب چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، اگر خریدار بداند زمین غصبی است پول آن مالک برای مالکغاصب حلال است. و اگر نداند معامله صحیح است ولی بعد از فهمیدن، خیار دارد که معامله را فسخ کند.

س ۷۰: در صورتی که مالک اصلی زمین از طریق قانونی ثابت کند که زمین غصب شده از آن او است و خریدار آن ملک را بیرون کند و بگوید که آجر و آهن را از زمین بیرون ببر، بفرمایید آیا صحیح است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی صحیح است.

س ۷۱: در صورتی که بیرون کردن خریدار ملک صحیح باشد، ضرر و زیان و خرج و مخارج بدون آن آجر و آهن به عهده چه کسی می باشد؟

ج: هوالعالم، به عهده غاصب است چون در روایت است که «الغاصب یؤخذ با شق الاحوال». بلی اگر خریدار راضی شده بود به عامله

باعلم داشتن به غصبی بودن زمین. پس مخارج و ضرر به عهده خود او است.

س ۴۷۲: منافع غیر مستوفا را آیا غاصب ضامن است یا نه؟ مثلاً ماشین یا منزلی را غصب کرده است و استفاده هم نکرده است آیا بعد از باز گرداندن به مالک باید اجاره مدت مزبور را بدهد یا نه؟

ج: هوالعالم، بلی. منافع غیر مستوفاه را غاصب ضامن است.

س ۴۷۳: بر فرض ضامن بودن غاصب نسبت به منافع غیر مستوفا بفرمایید که در صورت تعدد منافع و عدم امکان جمع آن در زمان واحد و تفاوت قیمت منافع، کدامیک را ضامن است؟

ج: هوالعالم، اعلی القیم را ضامن است.

س ۴۷۴: مالک قطعه زمین قصد داشته با استقراض از دیگران و فروش مایملک خود. در زمین مزبور برای عائله اش سرپناهی احداث نماید، لکن بدون رضایت مالک زمین، وسیله احراز ادارات دولتی تملک شده است، آیا از نظر شرعی چنین تملکی مشروع است یا غصب و حرام؟

ج: هوالعالم، چنانچه زمین را تملک نموده بوده است و تعطیل اختمان از روی اهمال نبوده، کسی نمی تواند آن را تملک بدون رضات مالکش بنماید.

س ۴۷۵: غاصب مال در صورت تلف آن مال و یا اتلاف آن، آیا آن رادر کدام زمان یوم التلف یا یوم الدفع و یا اعلی القیم. ضامن است؟

ج: هوالعالم، میزان قیمت یوم الاداء و الدفع است.

احکام وقف

س ۴۷۶: زمین موقوفه ای در بیرون از هر، در دوران قدیم آباد و قابل استفاده بوده است اما الان بخاطر شرایط نبود امکانات کشاورزی، هیچگونه استفاده عملی از آن برده نمی شود و در جهت وقف کاربرد ندارد لکن در حال حاضر در نزدیکی این زمین پالایشگاه... بهوجود آمده است کهفقط می توان آن زمین را فروخت و در عوض آن در شهر اقدام به ساخت حسینیه نمود، آیا فروختن آن با این کیفیت جایز است؟

ج: هوالعالم، با خصوصیاتی که نوشته اید زمین موقوفه را میتوانید بفروشید و پول آن را در مصرفی که تعیین شده است مصرفی نمایید. و چنانچه مصرف معینی ندارد، و یا معلوم نیست، پس صرف در ساخته حسینیه می تواند نمود.

س ۴۷۷: مدرسه ای است در کاشان از بناهای فتحعلیشاه، که در متن وقف نامه چنین است:

«امر تولیت درحال با اعلم العلماء العظام. افضل الفضلاء المجتهدين الفحام، جامع المعقول و المنقول، حاوی الفروع و الاصول آخوند ملا احمد رزاقی، و بعد از وفات او متعلق است به اعدل و ارشد اولاد و اعقاب او بطنا بعد بطن، و در صورت نبود اعدل و ارشد با اعلم علمای بلد»

بفرمایید آیا اعقاب و اولاد دختری اگر در آن اعدل وارد شده باشد می تواند امر تولیت را به عهده بگیرد و متولی باشد؟

ج: هوالعالم، بلی می تواند متولی باشد زیرا ولد بر او صدق می کند.

س ۴۷۸: در صورتی که در مسأله قبلی فرزند دختر بتواند متولی وقف شود. و ولد شمرده شود پس شخصی که ولد دختری هاشم جد رسول خدا(ص) باشد نیز باید بتواند خمس بگیرد، آیا چنین است یا فرقی بین مسئله خمس و مسئله قبل وجود دارد؟ لطفاً بیان فرمایید؟

ج: هوالعالم، در مسئله خمس اگر روایت معتبر خاصی نبود می گفتم خمس می شود به پسر دختر هم داد، ولی روایت به خصوص وارد شده است و صریح است در این که نمی شود به او خمس داد، بنابراین فرق واضح است.

س ۴۷۹: منصب و مقامی که فقیه جامع شرایط به کسی بدهد همانند تلایت موقوفه ای، آیا آن منصب به فوت آن فقیه باطل می شود یا خیر بلکه بعد از فوت او نیز به قوت خود باقی است؟

ج: هوالعالم، چنانچه فقیه اجازه و اذن در تصرف در موقوفه را به کسی بدهد با موت فقیه اذن از بین می رود، ولی اگر منصب تولیت به او بدهد با موت فقیه آن منصب باقی است و از بین نمی رود.

س ۴۸۰: اینجانب دارای دو برادر و چهار خواهر هستم که در مجموع هفت نفریم و پدرمان در زمان حیاتش یکباب دکان ملکی خود را - بدون اینکه نشوته ای تنظیم کند - به صورت شفاهی وقف نمود برای حضرت عباس (ع) و دو سال هم در حال حیاتش در جهت وقف اعام نمود و سال سوم با اینکه برنج و روغن اطعام را خریداری کرده قبل از ایام محرم فوت کرد و لکن در وصیت عمل به اطعام را متذکر شده است و نیز دو دفعه این وقف مذکور را در حضور عده ای بیان کرد

۱- در مغازه خود بین عده ای دوستان و رفایش ۲- در منزل با حضور خویشاوندان، زن و فرزندان و در خطاب به پسران چنین گفت:

«این مغازه وقف حضرت عباس است و هیچ کس حق فروش آن را ندارد و سه کار خیر انجام می دادم که شما نیز باید انجام دهید و متولی این کار خیر فرزندان من هستند بدین ترتیب اول: اولاد من به ترتیب من، دوم: با فوت اولاد من، نوه ها به ترتیب سن، سه کار عبارتند از ۱- اطعام روز تاسوعا ۲- اداره سقاخانه جلو مغازه ۳- پختن آش.»

حالا بعد از فوت او بین ورثه اختلاف شده و دو پسر در دادگاه اقرار کردند و چهار سهم خود را به عنوان وقف پذیرفتند اما یک پسر و چهار دختر نمی پذیرند و قسم خوردند، دامادها هم کتمان مطلب می کنند و شهود هم بوده اند که یکبار در دادگاه حاضر شدند و قاری پرونده با آنها درگیری ایجاد نمود و قهر کردند و رفتند و الان هم آنها جز یک نفر فوت کرده اند.

آن بچه هایی که وقف را قبول ندارند و نیز دامادها می گویند: پدر پیر مرد بوده باید با اجازه زن. امر خیری مقرر می کرد یا فلا دخترش محتاج است باید به فکر او می بود و... این مسئله را قبلا از سه مرجع استفتاء نمودم که چنین فرمودند:

۱- حضرت آیت الله العظمی گلپایگانی: «اگر کسی ملکی را وقف کند و در حیات خود عمل به وقف نماید وقف تمام است و ورثه از آن ارث نمی برند.»

۲- حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی: «در صورت ثبوت وقفیت، مغازه وصیت نبوده بلکه از تصرفات منجز آن مرحوم بوده است و مربوط به ثلث نیست.»

۳- حضرت آیت الله العظمی آقای سید روح الله خمینی: «اگر پدر و در زمان حیات وقف کرده و طبق آن عمل نموده باید بر طبق وقف عمل شود. و در صورتی که وقفیت در زمان حیات او ثابت نباشد حکم وصیت را دارد.»

لطفا با توجه به مطالب فوق، حکم و وظیفه را بیان فرمایید.

ج: هوالعالم، آنچه آیات ثلاث نوشته اند حکم الله است. و دعوی -

اینکه پدر پیر بوده، یا آنکه حرفی زد، و یا دخترش احتیاج دارد - همه

بیهوده است. در صورت ثبوت وقفیت - ولو نوشته نباشد - باید به آن عمل شود. و خورد مال موقوفه عواقب سختی در دنیا و آخرت دارد.

مسجد

س ۴۸۱: مسجدی مخروبه شده و چون حیوانات به داخل آن می روند و باعث هتک حرمت آن می شود تصمیم گرفتیم آن را تجدید بنا کنیم ولی شهرداری می گوید باید برای تجدید بنا عقب نشینی شود بفرمایید آیا عقب نشینی جایز است؟

ج: هوالعالم، اگر مختار باشید جایز نیست. ولی در صورت اجبار اشکال ندارد.

س ۴۸۲: مسجدی بر اثر تعریض کوچه، از بین رفته و فقط به مترای ۰.۷۵×۵ / از آن باقیمانده، که با آن نمی شود مسجد ساخت و از طرفی شهرداری پول زمین خیابان شده را به عنوان خسارت می پردازد آیا می شود مبلغ خسارتی شهرداری را برای بنای مسجد سوال قبلی مصرف کرد؟

ج: هوالعالم، بلی می شود.

س ۴۸۳: با توجه به اینکه بسیاری از مساجد مخروبه در شهرستان ها هست که بر اثر تعریض خیابان یا کوچه، قابلیت احداث مسجد را ندارند و از طرفی چه بسا مورد هتک حرمت حیوانات قرار میگیرند. بفرمایید نسبت به مقدار باقیمانده آنها. تکلیف چیست؟

ج: هوالعالم، موقوفات دیگر غیر از مسجد را می توان فروخت اما مسجد قابل بیع نیست، ولی می توان اجاره داد برای زراعت یا بنای خانه و دکان و غیر ذلک، و پول آن را در مسجد دیگر مصرف نمود.

س ۴۸۴: اهالی روستایی کمک کردند و مسجد قدیمی روستا را بازسازی نموده اند سفت کاری مسجد انجام گرفت و یک مقدار آهن و آجر و سیمان برای ساخت وضو خانه باقی مانده بود بفرمایید:

اولا: آیا می توان این مصالح باقیمانده را برای ساختمان شخصی مصف کرد؟

ج: هوالعالم، خیر نمی شود. بلی چنانچه مسجد حتی برای وضو خانه احتیاج به آنها ندارد. می شود با نظر مجتهد برداشت و پول آن را برای مصارف دیگر مسجد بپردازند.

س ۴۸۵: ثانيا: این مصالح باقیمانده را شخصی برای ساختمان خود استفاده کرده. آیا آن شخص مالک ساختمان می شود؟

ج: هوالعالم، البته خلاف شرع نموده و آن ساختمان مشترک می شود بین او و مسجد، پس با نظر مجتهد پول آن باقیمانده را بپردازد برای مصارف مسجد.

س ۴۸۶: در صورتی که مسجد در طرح توسعه خیابان قرار بگیرد به چه علتی تخریب آن حرام است ولی در عوض تخریب مدرسه، مغازه و منازل مردم جایز است؟

ج: هوالعالم، در مواردی که جایز است تخریب، فرقی بین مسجد و غیر مسجد نیست. کما اینکه در موارد حرام فرق بین آن دو نیست.

س ۴۸۷: اینجانب... در یکی از مساجد منطقه محرم در شهرستان... به اقامه جماعت و تبلیغ مشغول می باشم و چون شبستان این مسجد کوچک بود به همت خیرین و مؤمنین چند خانه اطراف را خریدیم و به مسد اضافه کردیم و آن را توسعه دادیم و الان قرار بر این شده که قسمت جيد دارای سه طبقه باشد:

۱- طبقه همکف، شبستان مسجد است که وقفیت و مسجدیت آن تا ارتفاع هفت متر قرار داده شده است.

۲- طبقه اول، دارای یک سالن می باشد که جهت اطعام در مراسم های مذهبی و ختم و... مورد استفاده قرار می گیرد.

۳- طبقه دوم، بنابراین شد که چند واحد مسکونی جهت احتیاجات مسجد احداث شود لکن چون مسجد بودجه ای برای احداث این واحدها در اختیار ندارد. اینجانب تصمیم گرفتم که از بودجه مدرسه علمیه امام صادق (علیه افضل الصلوٰه و السلام) که در مجاورت مسجد قرار دارد و بنده آن را تاسیس نمودم، این واحدها را تکمیل نمایم و در اختیار اساتید و طلاب مدرسه قرار دهم. تا هر گاه که بودجه ای برای مسجد تامین شد و مه هزینه احداث این واحدها را به مدرسه برگردانند پس این واحدها را در اختیار مسجد قرار دهم، حال سوالم این است که آیا انجام چنین کاری جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، با خصوصیاتی که مرقوم فرموده اید: که با اموالی که وقف برای مصرف خاصی نشده است و بنا دارید بعد از تامین بودجه مسجد، وقف برای مسجد شود همه اعمالتان صحیح و موافق شرع است و مورد رضایت ولی عصر - ارواحنا فداه - که لابد مقداری از پول ها از سهم آن سرور است.

س ۴۸۸: اینکه در روایت امام صادق (ع) آمده: «یکره النوم فی المساجد و لا یجوز فی المسجدین الذین کانا علی عهد النبی (ص) آیا آن مقداری که اضافه به دو مسجد الحرام و مسجد النبی شده حکم همان بناء سابق دارد؟

ج: هوالعالم، در مسجدین اگر نهی هم باشد محمول برکراهت است پس حرام نیست نوم در مسجدین ثانيا: و علی التقديرین حکم مختص است به مسجد زمان النبی (ص) و شامل زیادی نیست.

حسینه

س ۴۸۹: شخصی در کتابش نوشته: شیعیان یک محل به نام «حسینیه» به نام حضرت عباس، به نام حضرت زینب، به نام حضرت صاحب الزمان (عج) و... درست می کنند و نامش در زبان اردو «امام بارگاه» می نهند و در این محل مجالس عزاداری برگزار می کنند و پول زیادی بر ساختمان خرج می نمایند و برای آن محل احترام قائلند ولو احکام مسجد جاری نمی دانند اما احترام فوق العاده قائلند و خیال می کنند که در مجالس عزاداری و یا مجالس اعیاد ائمه اطهار (ع) ارواح آنها در مجالس حاضر می شوند و نیز در ایام عزاء آن محل ها را سیاهپوش می کنند.

این شخص صحبت را به درازا کشید تا اینکه گفته: غیر از مجسد هیچ جا مقدس و احترام ندارد و همه اینها از بدعاتاست و مصرف کردن برای این طور جاها جایز نیست.

لطفا بیان فرمایید جای مخصوصی را به نام حسینیه بنا کردن، موجب تقدس و احترام آن می شود؟ و مصرف کردن پول برای این محل ها شرعا چگونه است آیا ثواب دارد؟ آیا این محل ها که در آنها ذکر مصائب اهل بیت (ع) و عزای آنها می شود از شعائر الله به حساب می آید؟

ج: هوالعالم، احترام این اماکن یک امر عرفی عقلایی است شما ببینید در تاریخ تمام ادیان و عقلاء بر محلی که امر مهمی انجام شده است و یا شخصیت مهمی در آنجا زندگی کرده چقدر اهمیت قائلند.

س ۴۹۰: شخصی در کویت منزلش را به نام حسینیة وقف مؤبد کرده و حدود هفده سال به صورت حسینیة بوده و در آن عزاداری و ذکر امام حسین (ع) برقرار شده اما بعد از هفده سال. خود واقف در زمان حیاتش، وقف حسینیة را تغییر داده و آن جا را تبدیل به منزل اجاره ای کرده که در آمدش به مصرف حسینیة دیگری به نام حسینیة جعفریة شود پس بعد از مدتی آن منزل را فروخته و عوض آن عمارتی خریده که اجاره داده می شود و در آمدش صرف حسینیة جعفریة می شود و این تغییر وقف باذن مرجع دینی کویت آقای... صورت گرفته و با اشرف او بوده است. حال بفرمایید.

اولا: آیا تغییر وقف حسینیة به منزل یا عمارت توسط مرجع دینی جایز است؟

ج: هوالعالم، طبق فتوای من جایز نیست ولکن کسی که خودش را مرجع می داند - همانگونه که نوشتید - به فتوای خودش عمل می کند و فتوای غیر برای او اثری ندارد بلی تنها در صورتی که حسینیة خراب شده باشد و بدون هیچ فائده ای رها شده باشد جایز است با اذن مجتهد جامع شرایط فروختن و تبدیل آن به حسینیة دیگری.

س ۴۹۱: ثانيا: آیا لازم است عمارت خریداری شده فروخته شود و تبدیل به حسینیة دیگر گردد؟

ج: هوالعالم، از جواب سال اول، جواب این سوال هم معلوم می شود.

س ۴۹۲: شخصی اجیر شده برای تعمیر کردن چاه حسینیة ای، پس اجیر به درون چاه افتاده و مصدوق گردیده، لطفا بفرمایید که در این بین چه کسی مسئول است آیا هیئت امنای حسینیة یا اجیر کنند و یا شخص اجیر؟

ج: هوالعالم، به این نحو که سوال شده است هیئت امنا و اجیر کننده مسوولیت ندارند.

احکام نذر

س ۴۹۳: اگر شخصی نذر کند چیزی به شخصی بدهد و قبل از پرداخت، آن شخص بمیرد و ورثه او مستحق نباشند آیا می توان مورد نذر را به فقیر داد؟

ج: هوالعالم، استحقاق ورثه شرط نیست اگر قبل از مردن عمل به نذر واجب شده باشد و تاخیر در اداء بنماید آن شخص مالک می شود و بعد از مردم او به ورثه اش می رسد.

س ۴۹۴: آیا زوجه بدون اذن زوج و ولد بدون اذن پدر می تواند نذر کند و یا اعمال مستحبی انجام دهند؟

و آیا زوج و پدر می توانند نذر زوجه را حل کنند و یا نهی از اعمال مستحبی نمایند؟

ج: هوالعالم، نذر زوجه بدون اذن زوج منعقد نمی شود. نذر ولد منعقد می شود ولی پدر می تواند منحل کند نذر را.

اما نسبت به اعمال مستحبی چنانچه عمل مستحب لازمه اش خرج از خانه است نسبت به زن مشروط است به اذن زوج و همچنین اگر منافعی حق استمتاع باشد و الا بدون اذن صیح است ولی زوج و پدر می توانند نهی کنند.

س ۴۹۵: کسی که نذر کرده با غسل وارد حرم امام رضا(ع) شود و با آن نماز بخواند، اگر بعد از غسل حدث اکبر یا حدث اصغر از او صادر شود آیا می تواند وارد حرم شود، و اگر وضو بگیرد می تواند نماز بخواند؟

ج: هوالعالم، نذر دخول حرم اگر تنها بود می گفتم غسل اول روز تا آخر آن و اول شب تا آخر شب کافی است و لازم نیست اگر محدث شد دو مرتبه غسل کند ولی چون نذر کرده است که با آن نماز بخواند، وارد حرم می تواند بشود ولی برای نماز باید وضو بگیرد و اگر جنب شد غسل کند.

س ۴۹۶: کسی که یقین دارد نذری کرده است ولی جنس و نوع نذر را فراموش کرده است تکلیف او چیست؟

ج: هوالعالم، به مقدار متیقن خرج مطلق وجوه بر بنماید.

س ۴۹۷: کسی که برای حرم امام رضا (ع) مبلغی نذر کرده و قبل از رسیدن سال خمسی مبلغ مذکور را به نیت نذر جدا کرده است تاموقع تشرف به ضرحی شریف بیندازد آیا موقع رسیدن سال خمسی به مبلغ مذکور خمس تعلق می گیرد؟

ج: هوالعالم، خیر تعلق نمی گیرد.

احکام شرط

س ۴۹۸: آیا شرط بندی حرام است یا نه؟ مثلاً معلم به شاگردش می گوید اگر سوال مرا جواب بدهی پس چیزی به شما می دهم. بفرمایید که این عمل چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، خود عمل کار خلافی نیست ولی معلم (شرط کننده) مدیون نمی شود حتی در صورتی که شاگرد جواب درست بدهد و

چنانچه پول را از روی رضا و رغبت بدهد حلال است بر شاگرد، و اگر رضایت نباشد بر شاگرد جایز نیست گرفتن آن پول.
خلاصه: شرط بندی حرام نیست ولی ملزم هم نیست.

احکام وصیت

س ۴۹۹: در صورتی که شخصی وصیت کرده که ثلث زمین مرا بفروشید و به نیابت از من به زیارت امام رضا (ع) یا عمره بروید آیا خود وصی این عمل را انجام دهد جایز است؟

ج: هوالعالم، بلی جایز است مگر اینکه قرینه ای در وصیت باشد که خود وصی عمل نکند.

س ۵۰۰: کسی که وصیت کرده به اینکه ثلث مال مرا به مصرف خیرات برسانید آیا می توان بدن او را به اعتاب مقدسه معصومین (ع) انقال داد و این جزء خیرات است؟
ج: هوالعالم، بلی جز خیرات است.

س ۵۰۱: شخصی در وصیت نامه خود چنین مرقوم داشته است که: «منافع زمین موسوم به نام... مختص روضه خوانی سالیانه است و ورثه حقی در آنندارند» آیا عبارت مزبور منصرف به وقف است یا وصیت؟ با توجه به اینکه آن شخص در زمان حیاتش در آمد زمین مذکور را صرف عزاداری سید الشهداء (ع) می کرده است و در بین فامیل معروف است به زمین روضه،

ج: هوالعالم، ظاهر حال وصیت است و اگر مراد او وقف بوده وقف منفعت باطل است و علی التقدیرین منفعت آن زمین تا ابد باید صرف روضه خوانی شود.

س ۵۰۲: زمین مذکور در سوال قبل، حالا در مسیر رفت و آمد عموم قرار گرفته است و توسط شهرداری خیابان شده است و شهرداری مبلغی بابت قیمت زمین به ورثه داده است بفرمایید که آن مبلغ که عوض زمین است به چه مصرفی برسد؟

ج: هوالعالم، باید صرف عزاداری شود.

س ۵۰۳: لطفاً با توجه به دو سوال قبلی بفرمایید که: مسوولیت مباشرت بر در آمد زمین و اقامه مجالس با فرض موت وصی، به عهده کیست؟

ج: هوالعالم، با مجتهد جامع الشرائط است.

احکام ارث

س ۵۰۴: اینجانب دو برادر و سه خواهر مادری دارم و پدرم از آنها جدا است. پدر و مادرمان قبلاً فوت کرده اند. و یکی از برادر مادری من هم نه سال پیش فوت کرده است و اولاد هم ندارد، آقای... مال این برادر را بین برادر و خواهرهای دیگر تقسیم کرده و به من سهمی نداده است. از حضرتعالی تقاضا می شود بفرمایید آیا از مال او سهمی به من ارث می رسد یا خیر؟

ج: هوالعالم، چنانچه میت پدر و مادر و اولاد ندارد - مانند برادر شما

- اگر بعد از پدر و مادرش فوق تکرده است پس وارث او برادر و

خواهر پدر و مادری باشند و یک برادر مادری - که ظاهراً وضع شما چنین است - در نتیجه یک ششم مال او به شما تعلق می‌گیرد و بقیه به باقی ورثه. به هر حال شما ارث می‌برید.

س ۵۰۵: زن و شوهری که اگر یکی از آنها قبل از نزدیکی زفاف بمیرد آیا دیگری ارث می‌برد یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی، چون در ارث بردن دخول شرط نیست.

س ۵۰۶: شخصی فوت کرده و از او یک باب ساختمان مسکونی باقی مانده و متوفقی دارای فرزندان پسر و دختر و یک زوجه می‌باشد و با توجه به اینکه فرزندان آن مرحوم همگی کبیر و رسید می‌باشند از بابت قیمت یک هشتم ماع اعیانی سهم الارث زوجه با توافق زوجه از عین اعیانی به وی انتقال داده اند و بر همین اساس سند مالکیت یک هشتم مشاع اعیانی به نام زوجه تنظیم و اخذ شده است و پس از مدتی در اثر حوادث طبیعی از قبیل سید و زلزله و... کل اعیانی از بین رفته است و در واقع تمامش تلف شده است و فرزندان عرصه زمین را دارند، حال بفرمایید آیا زوجه می‌تواند ادعای حقی از قبیل حق اختصاص یا هر حق دیگری نسبت به دیگر وارث و یا زمین داشته باشد؟

ج: هوالعالم، با خصوصیاتى که نوشته اید زوجه هیچ گونه حقی ندارد.

س ۵۰۷: قطعه زمینی به مساحت پنجهزار متر مربع به صورت مزرعه است که صاحبش به عنوان ثلث از اموالش، برای خودش نزد سیدی در حدود هشتاد سال قبل قرار داده - که به صورت ثبتي گویا بوده - که در آمد آن برای صاحبش بعد از فوت او خرج گردد ولی مدتی بعد از فوتش پسرش که وارث او بوده تنگدست شده و چون استعانت مالی نداشته

آن قطعه زمین را در معرض فروش می گذارد و از پدرم تقاضای خرید آن را می کند پس پدرم در قبال مبلغی در حدود سی سال پیش آن قطعه زمین را از سید می خرد و تحویل آن وارث تنگدست می گذارد تا با زراعت امرار معاش خود و خانواده اش بنماید حال تمام افراد یاد شده از فروشنده و خریدار فوت کرده اند و تنها سه دختر از واقف و صاحب اصل زمین باقی ماندند و پدرمان و ما وارثین او هیچ احتیاجی به آن زمین نداشته و نداریم. حال بفرمایید:

اولاً: با توجه به فعل خریدن و واگذاری آن قطعه زمین به فرزندش و احتیاج مبرم این سه دختر که وارث صاحب زمینی می باشند آیا می توانند آن قطعه زمین را بفروشند یا خیر؟
ج: هوالعالم، چنانچه ثلث را صاحبش برای خودش قرار داده به وراثت

نمی رسد

س ۵۰۸: ثانیاً: بعد از فوت آن فرزند - فرزند صاحب اصلی زمین - زمین به صورت اجاره، منبع درآمد همسرش بوده و چیزی هم برای شوهر و پدر شوهرش خرج می کرده، آیا این عمل مشروع است؟

ج: هوالعالم، منافع زمین باید خرج آن صاحب زمین - که ثلث را برای خودش قرار داده - بشود.

س ۵۰۹: ثالثاً: حال آن همسر نیز فوت کرده و تنها سه دختر فوق الذکر به جا مانده اند آیا آنها حق استفاده و برداشت از زمین دارند؟

ج: هوالعالم، سه دختر حقی در زمین ندارند.

س ۵۱۰: ملکی در محلی پس از فوت مورث بین وراثت به صورت شرعی و قانونی تقسیم گردیده و سهم هر یک به استناد سند مالکیت و علائم اهری تفکیک شده، توضیح اینکه ملک مزبور به صورت باغ و ساختمان مسکونی هم اکنون در تصرف هر یک از مالکین

می باشد - حال بفرمایید آیا یکی از وراث بدون توافق و رضایت دیگران می تواند قسمتی از این ملک را که در تصرف او نیست به عنوان معدن سنگ، پروانه استخراج را با تبانی صادر کرده و بهره برداری را کلا بدون لحاظ منافع دیگران به خود اختصاص دهد؟

ج: هوالعالم، بدون رضایت دیگران عملی است غیر ممضی شرعا، بلی چنانچه بقیه ورثه بعدا رضایت بدهند و شریک در بهره برداری بشوند معامله ای که کرده است فضولی است و با اجازه بقیه شرکاء کامل می شود و ممضی، شرعا.

احکام قضاوت

س ۵۱۱: در باب قضاوت آیا مجتهدی متجزی می تواند قاضی شود و یا اینکه معتبر است که قاضی مجتهد مطلق باشد؟

ج: هوالعالم، معتبر است مجتهد مطلق باشد.

س ۵۱۲: آیا اعلیت در قاضی شرط است و یا اینکه غیر اعلم هم میتواند قاضی شود؟

ج: هوالعالم، اعلیت در قاضی شرط نیست.

س ۵۱۳: اینکه حاکم می تواند به علم خود قضاوت کند آیا علم حاکم ملحق است به عنوان اقرار یا به بیند و یا اینکه عنوان مستقلی است؟

ج: هوالعالم، یکی از اسبابی که قاضی می تواند بر طبق آن قضاوت کند علم قاضی است و لکن اظهر این است که عنوان مستقلی است و مشهور فقهاء هم به همین قائلند.

س ۵۱۴: لطفاً بفرمایید چرا در باب قضاوت بیند بر قاعده ید مقدم است؟

ج: هوالعالم، چون اصل قضاوت متوقف بر آن است و روایات هم تواتر دلالت می کند بر آن.

س ۵۱۵: آیا شهادت وسواس در باب شهادت صحیح است و بر آن ترتیب اثر داده می شود؟

ج: هوالعالم، عنوان وسواس مانع از قبیل شهادت نیست.

س ۵۱۶: آیا قاضی تحکیم در زمان غیبت کبری داریم؟ و چه شرایطی دارد؟

ج: هوالعالم، قاضی تحکیم مختص به زمان حضور است.

س ۵۱۷: فرق خبر و شهادت چه می باشد؟ و آیا خبر نیز حجت است؟

ج: هوالعالم، شهادت مربوط به باب قضاوت است در آن تعدد شرط است. خبر در غیر آن باب است و به نظر ما خبر ثقه در موضوعات حجت است.

س ۵۱۸: آیا اجازه قضاوت برای زنان می فرمایید یا خیر؟

ج: هوالعالم، زن حق قضاوت ندارد.

احکام گناهان

غیبت

س ۵۱۹: اگر شخصی بگوید هر کس غیبت مرا بنماید من راضی هستم آیا غیبت او جایز است یا نه؟

ج: هوالعالم، در حرمت غیبت معتبر است آنکه چیزی که شخص از ذکر آن کراهت دارد گفته شود، بنابراین اگر بگوید در هر موردی من به ذر این عیب راضیم و ناراحت نمی شوم جایز است آن غیبت، ولی باز در مورد عیب دیگر حرام است.

س ۵۲۰: اینجانب در موارد بسیاری مرتکب گناه غیبت می شوم، غیبت می کنم و یا غیبت می شنوم. و اگر بخواهم وجدانم را تسکین دهم و به سراغ کسانی برم که غیبت آنها کرده ام و یا شنیده ام و از آنها حلالیت بطلبم کار به قهر و درگیری می کشد و راضب هم نمی شوند لطفا مرا راهنمایی فرمایید؟

ج: هوالعالم، توبه کنید و استغفار نمایید، انشاء الله خدای تعالی شما را می بخشد.

س ۵۲۱: در صورتی که پدر یا مادر غیبت دیگران می کنند و ما می شنویم اگر بخواهیم اعتراض کنیم و مخالف غیبت کردن باشیم، شدیداً دل آزده و ناراحت می شند، تقاضا می شود ما را راهنمایی فرمایید؟

ج: هوالعالم، شما با زبان ملایم آنها را نهی کنید و گوش به حرف های آنها ندهید و در مجلسی که غیبت می کنند ننشینید.

س ۵۲۲: شوهرم بسیار انسان متدین و پاک است ولی این عیب را دارد که بسیار اهل غیبت کردن و شوخی کردن و مسخره کردن دیگران است به طریقی که از بدن یا قیافه دوست و آشنا می گوید و مسخره می کند و هیچ منظور بدی هم ندارد فقط به قصد خنداندن و عصبانی کردن من است هر چه نصیحت می کنم و نهی از منکر می کنم باز هم دست از این کار بر نمی دارد، بفرمایید وظیفه من چیست؟

ج: هوالعالم، شما بیش از نهی از منکر وظیفه ندارید.

اسراف

س ۵۲۳: اسراف در چه مواردی حرام است و در چه مواردی حرام نیست؟

ج: هوالعالم، اسراف در جمیع موارد حرام است و روایات در مورد طیب وضوء و یا حج و عمره و یا مأكول و مشروب وارد شده است که دلالت بر جواز اسراف در این موارد دارند ولی مراد آن روایات آن است که اسراف نیست و الا اگر صدق اسراف کند حرام است.

جادو و طلسم

س ۵۲۴: اینجانب اطلاع یافتم که برای یکی از دختران فامیل ما جادو کرده ادن و بخت او را بسته اند و به این دلیل به هر خواستگاری که می آید جواب منفی می دهد لذا

خواهشمندم اگر در احادیث معصمین (ع) برای باطل شدن چنین جادویی، دستور العملی بیان شده است مرقوم نمایید تا به وسیله آن دستور که توسط دخر و خانواده اش انجام می گیرد از آن رفع مشکل گردد؟

ج: هوالعالم، برای هر حاجتی باید مراجعه به اخبار وارده از حضرات معصومین (ع) نمود. آنچه که بر هر کاری دوا است نماز حضرت پیغمبر اکرم (ص) و حضرت امیر المومنین (ع) ۹ و حضرت فاطمه زهرا (س) و جعفر طیار و زیارت عاشورا خصوصا چهل روز متوالی خواند است.

و قطع نظر از همه اینها یک ختمی که در روایت است و جمعی ادعای تجربه کرده اند و گفته اند بسیار سریع التأثير است و آن ختم به این نحو است که: روز پنجشنبه را روزه گرفته و با غسل صد مرتبه صلوات بفرستد و دو رکعت نماز حاجت بخواند و در هر رکعت بعد از حمد پانزده مرتبه آیه الكرسي و بیست و پنج مرتبه «قل هو الله احد» بخواند و بعد از سلام بلافاصله چهل و یک هزار بار بگوید «یا وهاب»

س ۵۲۵: متاسفانه در عصر حاضر گستره خراکه و خرافه پرستی به حدی رسیده است که در هر کوی و برزن شاهد هستیم که افرادی به عنوان فال گیر، رمال، جادوگر، طالع بین، کف بین، با انواع و اقسامش - همچون فال هندی، فال چینی، فال قهوه، فال پرنده. طالع زنان در بروج، فال حافظ - احضار اراج، جن گیری، انتقال انرژی، تجویز طلسمات و برخی موارد خاص. ادعای گره گشایی. معالجه امراض. خبر از گذشته و آینده و مغیبات می دهند که در بخری م وارد آیات و اسماء الهی را نیز مورد استفاد قرار می دهند و به کارشان رنگ و بوی دینی می دهند و از آن راهی نیز برای کاسبی خود پیدا می کنند مثلا می گویند چیزی از تو خواهند دزدید. مال و ثروت به تو می رسد. صاحب فرزند پسر

می شود. یک خانم بلند قد یا کوتاه قد دشمن و بدخواه تو است و به تو حسودی می کند و.. حال اگر می خواهی از شرش خلاص شوی باید فلان مبلغ پول بدهی تا دعا و طلسم به تو بدهم. بنابراین نظر حضرتعالی را در خصوص سوالات ذیل مرقوم بفرمایید:

۱- فال گیری، رمالی، سحر و جادو، هیپنوتیزم، جفر، انتقال انرژی، دراسلام دارای چه حکمی است. نظر شارع مقدس در مورد پرداختن به این امور چیست؟

ج: هوالعالم، سوال خیلی مجمل است چون بر سحر هشت معنا کرده اند به هر حال سحر فی نفسه حرام مؤکد است در رایت نبوی است: «السحر و الشرك تعرونان» و در رایت علوی است: «من تعلم شیئاً من السحر فقد كفر». و جادو نیز حرام است، ولی جفر نمی دانم که حرام باشد.

و اما دف سحر به سحر، فقها گفته اند که جایز است و ما هم در صورت انحصار. فتوی به جواز داده ایم.

و اما شعبده. کهان همه اینها حرام است و نیز رجوع به ساحر و کاهن و... جایز نیست و اما جن گیری و احضار ارواح اگر اهانت به کسی که جایز نیست اهانتش نباشد جایز است.

س ۵۲۶: آیا رجوع به افراد مذکور برایگره گشایی و معالجه جایز است؟

ج: هوالعالم، رجوع به افراد مذکور جایز نیست خصوصاً که اغلب آنان بازیگر و در دروغگو می باشند.

س ۵۲۷: تعلیم و تعلم این امور چه حکمی دارد؟ نگهداری و مطالعه کتبی که در این زمینه نگاشته شده است دارای چه حکمی است؟

ج: هوالعالم، تعلیم و تعلم سحر در صورت احتیاج به دفع سحر ساحرین جایز است در غیر این صورت جایز نیست.

نگهداری کتب اشکال ندارد خصوصا ممکن است برای رد آنان مورد حاجت قرار گیرد.

س ۵۲۸: بعضی از فال گیران به درخواست مراجعین به قران مجید تفأل زده و بدون داشتن علم کافی به تفسیر آن می پردازند و در جواب تفأل نظر خود را می گویند نه نظر قرآن را، آیا این عمل جایز است؟

ج: هوالعالم، تفتل به قران به خصوص روایاتی - غیر از آیات نهی از تفسیر به رای - وارد شده است که دلالت بر حرمت آن دارد.

س ۵۲۹: آیا افراد مذکور - همانند دکتر معالج انسان - محرم هستند؟ آیا می توانند جهت معالجه به وسیله طلسمات و انتقال انرژی دست به اعضای بدن نامحرم بکشند.

ج: هوالعالم، ابا محرم نیستند.

س ۵۳۰: توصیه حضرتعالی به افرادی که به جای پیدا کردن راه حل مناسب برای رفع مشکلاتشان - به این گونه افراد متوسل شده و نه تنها مال خود را از دست می دهند بلکه در برخی موارد عرض خود را نیز از دست می دهند چیست؟

ج: هوالعالم، توصیه ما به این افراد این است که تابع دستورات اسلامی باشند. که در آن دستورات شدیداً نهی شده از مراجعه به این گونه افراد.

از مصائب شدید این ایام اینکه جماعتی ادعای تشریف به حضور انور حضرت بقیه الله فی الرضین - ارواح من سواه فداه - می نمایند و از آن بزرگوار چیزهایی نقل می کنند و این ها روز به روز زیاد می شوند سوالات زیادی از ممالک اسلامی - مانند عراق، حجاز، امارات و پاکستان - از ما می شود که اگر اجازه می دهید ما به

آنهارجوع کنیم و می گویند جوانان ما زیاد دور آنها را گرفته اند و قضیه بالاتر از این حرف ها است که نمی توانم بنویسم.

مسائل متفرقه گناه

س ۵۳۱: تقلب در امتحال چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، تقلب مطلقا کار بدی است.

س ۵۳۲: آیا شرط بندی حرام است یا نه؟ مثلا معلم به شاگردش بگوید اگر سوال مرا جواب بدهی چیزی به شما می دهم؟

ج: هوالعالم، خود عمل کار خلافی نیست ولی معلم مدیون نمی شود حتی در صورتی که شاگرد جواب درست بدهد.

خلاصه: شرط بندی حرام نیست ولی ملزم هم نیست.

س ۵۳۳: در مسیر مورچه ها اگر انسانی ندانسته پا روی آنها بگذارد و میبیرند و یا دانسته - چون راه دیگری ندارد - پا روی آنها بگذارند آیا گناه محسوب می شود؟

ج: هوالعالم، خیر گناه ندارد.

توبه

س ۵۳۴: متأسفانه اینجانب از سن تکلیف تاکنون که بیست و سه سال دارم مرتکب گناه استمناع شده ام و یکی دو سال است که با عنایت خداوند خیل کم به این وسوسه و گناه دچار می شوم و در هر دفعه غسل جنابت کرده و در دلم توبه میکنم و باز گاهی به این وسوسه دچار می شوم آیا غسل نابت انسان را پاک می کند؟ و یا اینکه اگر برای همیشه دست از این کار کثیف بردارم خداوند توبه مرا می پذیرد؟

ج: هوالعالم، چنانچه توبه کنید و دیگر این عمل قبیح را مرتکب نشوید خداوند شما را می بخشد.

س ۵۳۵: جوانی به همراه گروهی برای صید ماهی رفتند و با همدیگر ماهی حرام بدون فلس صید کردند و آن را به گروهی از شیعه فروختند و آنها نیز به گروهی از عامل فروختند حال آن جوان پشیمان از عمل خویش شده و توبه کرده بفرمایید برای اینکه برئی الذمه شود چکار کند؟

ج: هوالعالم، چنانچه کسانی که از او خریدند را می شناسد به آنها مراجعه کند و از آنها حلالیت بطلبد و اگر نمی شناسد پس به عنوان صدقه مبعولی به مقدار ثمن با اذن فقیه به فقرا بدهد.

احکام دیات

س ۵۳۶: عاقله چه کسانی هستند و آیا در روایات تصریح به آنان شده است یا نه؟ و آیا خود شخص جانی متحمل بخشی از دید می شود یا نه؟

ج: هوالعالم، عاقله متقربین به میت هستند - به اوین و یا به اب فقط - به شرط ذکوریت مثل برادرها و اولاد آنها و عموها و اولاد آنها، و شرط نیست که در حال ارث ببرند. اما قاتل داخل در عاقله نیست. عاقله متحمل دید نمی شود در صورتی که قتل با اقرار ثابت شده باشد. و چنانچه جانی عاقله نداشته باشد و یا نشود از آنها - به واسطه عجز یا غیره - گرفت از خود جانی گرفته می شود. در تقسیم بر عاقله قریب و بعید فرق ندارد و بالسویه تقسیم می شود. و اصل دین به ذمه قاتل است و عاقله موظف به ابراء ذمه او می باشد.

س ۵۳۷: با توجه به روایت کتاب المقنع «اذا حلق رجل لحيه رجل فان لم تنبت فعليه دية كاملة ونبتت فعليه ثلث الدية» بفرمایید دیه تراشیدن ریش چقدر است؟

ج: هوالعالم، در صورتی که عدوانا بتراشد چنانچه نروید - تا یکسال بکله تا ابد - دیه کامله است. و اگر بروید ثلث دیه است. و اگر با رضایت خود آن شخص باشد دیه ندارد.

احکام قصاص

س ۵۳۸: فرض مسئله این است که مربی ورزشی که در تعلیمات خود رعایت موازین شرعی و قانونی را داشته است و با توجه به فعالیت های ورزشی بر روی ورزشکاران که به همه افراد ضربه متعارفی وارد می کرد اتفاقاً یک نفر در بین آنها توسط هین ضربه به قتل رسید. حال بفرمایید آیا این مربی عمل او جرم محسوب می شود یا خیر؟

و اگر جرم است قتل او از کدام نوع قتل - عمد، شبه عمد، خطای محض - است؟
ج: هوالعالم، چون برای مربی در وقت استخدام شرط ضمنی است که در بعضی موارد ضربه متعارفی بزند، پس ضربه ای که در مورد سوال وارد کرده است جرم نیست یعنی خلاف شرع نیست.
 ولی چون قتل که اصلا احتمال داده نشده است در موقع استخدام و با فعل او محقق شده است قتل غیر عمد است و حکم آن را دارد و بر این مطلب روایات متعددی دلالت می کند مثل روایت^(۱) یونس از امام صادق (ع) «ان ضرب رجل رجلا بعصا ازو بحجر خمات من ضربد واحده قبل آن يتكلم فهو يشبه العمد» و امثال این روایت.

س ۵۳۹: در صورتی که مربی ورزشی با رعایت تمامی موازین شرعی و قانونی عملی را بر روی ورزشکارانش انجام می دهد که متعارف بین باشگاه ها می باشد اما فرض در جایی است که مربی با قصد قتل یک نفر از کارآموزانش عملی متعارف یک ورزشکار انجام داده و هیچ نوع تخطی از موازین ننموده است و آن شخص اتفاقا به وساطه این عمل فوت نموده است. حال سوال این است که آیا این عمل مربی با توجه به قصد قتل بدون عملی که نوعا کشنده باشد جرم است یا خیر؟
 و اگر جرم است قتل واقع شده منسب به مربی از چه نوع قتلی - عمد، شبه عمد، خطای محض می باشد؟ لطفا مبنای روایی را مبسوطا بیان فرمایید؟

ج: هوالعالم، در این فرض چون قصد قتل نموده به آن عمل، لابد احتمال تحقق قتل هم می دهد بنابراین جرم است و قتل عمد.
 و دلیل آن هم روایات زیادی است که در کتاب رسائل الشیعه^(۲) مذکور است مانند روایت صحیح عبدالرحمن از امام صادق (ع) «انما

۱- وسائل الشیعه جلد ۵: باب ۱۱ از ابواب قصاص در نفس

۲- رسائل الشیعه باب ۱۱ از ابواب قصاص در نفس

الخطأ آن ترید شیئا فتصیب غیره فاما کل شیئی قصدت الیه فاصبته
فهو الحمد» و روایات متعدد دیگر.

احکام مسائل اجتماعی

دین و سیاست

س ۵۴۰: چه نوع سیاستی با دین مبین اسلام سازگار می باشد؟

ج: هوالعالم، چون جمله ای از احکام اسلام احکام سیاسی است و لذا
خود پیغمبر اکرم (ص) اول عملی که انجام داد بعد از گرویدن اهل
میدنه به اسلام تشکیل حکومت اسلامی بود پس سیاستی که بر وفق
موازن اسلامی باشد سیاستی صحیح است.

جهاد

س ۵۴۱: کسانی که در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به جبهه ها رفته اند و در دفاع از
کشور اسلامی ایران کشته شده اند آیا جر و پاداش شهدا را دارا می باشند؟

ج: هوالعالم، آنهایی که با اعتقاد به اینکه جنگی است بین اسلام و کفر و با استناد به فتوای مجتهد عادل که او معتقد به او است، رفته اند بلی حکم شهید را دارند.

س ۵۴۲: آیا مثله کردن کافر یا مشرک چه قبل از مرگ و چه بعد از مرگ جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر جایز نیست.

س ۵۴۳: مثله کردن کافر در حال حیات و یا بعد از مردم آیا جایز است یا خیر؟ به چه دلیل؟

ج: هوالعالم، در غیر حال حرب جایز نیست و همانا در روایت است که مثله کردن جایز نیست حتی نسبت به کلب

امر به معروف و نهی از منکر

س ۵۴۴: نظر آیت الله خوئی (قدس سره) در کتاب «صراط النجاة» این است که: «امر به معروف و نهی از منکر اختصاص ندارند به غیر والدین» و نظر آیت الله تبریزی (دام ظلّه) این است که :

« اینکه ضرب و جرح و مانند آن از مراتب امر به عروف و نهی از منکر باشد مورد اشکال است ولی ضرب و جرح و مانند آن توسط پدر و مادر و دیگر افراد خانواده در صورتی که ممانعت آنها از گناه متوقف بر آن باشد جایز است»

حال با توجه به این دو فتوا بفرمایید: نظر حضرتعالی نسبت به مطلب فوق چیست؟ و اینکه امر به معروف و نهی از منکر به نسبت به پدر و مادر چه مراتبی دارد؟

ج: هوالعالم، امر به معروف و نهی از منکر بر دو قسم است.

۱- دعوت خاص و انفرادی، و آن عبارت است از دعوت بعضی افراد نسبت به بعضی دیگر مثل امر به فریضه خاصی نسبت به شخص تارک آن و نهی از منکر خاصی همانند دروغ و غیبت و... نسبت به شخصی که مرتکب آن است.

۲- دعوت عام و اجتماعی، و آن عبارت است از دعوت امت پیامبر سایر است را بر خیر و هدایت و نور این دعوت عام به بیان طرق. مبانی، حقایق و احکام شریعت مقدس است برای امت دیگر.

اما مورد سوال در مراتب امر به معروف و نهی از منکر از قسم اول است که دعوت خاص و انفرادی باشد و برای آن مراتبی است: اول: انکار قلبی مثل اظهار کراهت. اعراض، ترک کلام و غیره نسبت به مرتکب گناه.

دوم: انکار لسانی.

سوم: انکار بدید و این مرتبه به دو شرط است اینکه اسیر نالایسر رعایت شود و مفسده ای در پی نداشته باشد.

چهارم: انکار به ضرب و جرح، با عدم تأثیر مراتب قبل نوبت به این مرتبه می رسد.

پنجم: قتل، با عدم کفایت مراتب قبل نوبت به قتل می رسد در صورتی که مفسده گناه معصیت کار اهم از قتل باشد و یا مصلحت قتلش اهم باشد.

و در هیچ از یک از مراتب ذکر شده دلیلی بر انحصار نداریم تا بتوان به آن استدلال کرد به فرق بین والدین و بین غیر آنها در مراتب امر به معروف و نهی از منکر.

س ۵۴۵: آیا اغراء به ظلم و یا کشتن مسلمین مشمول ادله شریک در گناه غیر بودن و مشمول این فقره و لعن الله امه سمعت بذلک فرضیت به است؟
ج: هوالعالم، امر به منکر مسلما از محرّمات است.

س ۵۴۶: یکی از اقوام ما که در منزلش سگ نگهداری می کند آن را به داخل اطاق می برد و با ظرف های خود غذا می دهد و با خود به حمام می برد و بدن خیس او به فرش های منزل مالیده می شود و با خود به رختخواب می برد که تمامی موارد به یقین مشاهده شده است.

آیا رفت و آمد ما به منزل وی جایز است یا خیر؟ و یا گاهی دست و پای ما خیس است و روی فرش قرار می گیرد و راه می رویم چه حکمی دراد؟ و غذا خوردن با آن ظرف ها چگونه است؟

ج: هوالعالم، در صورت احتمال تأثیر، رفتن شما به حکم نهی از منکر حرام است. و به هر تقدیر با دست و پای خیس اگر به فرش او راه بروید یا بمالید نجس می شود. و در ظرف های او اگر آب نکشد غذا خوردن جایز نیست.

تعدیب دانش آموز در مدرسه

س ۵۴۷: آیا جایز است برای مدیر مدرسه با سمت مدیریت، به جهت تأدیب، دانش آموزان را بزند؟

ج: هوالعالم، روایات متعددی وارد شده پیرامون تعدیب دانش آموز در خصوص معلم و در آنها زدن هم تجویز شده است. اما مدیر مدرسه اگر وظیفه تربیتی دانش آموزان را دارد برای او زدن هم جایز است و الا اگر وظیفه تربیتی ندارد قهرا جایز نیست.

س ۵۴۸: بر فرض اینکه زدن دانش آموزان برای مدیر مدرسه جایز باشد ایالین حکم در موارد مختلف - بین اینکه زدن اثر منفی بر دانش آموز داشته باشد مثلاً تضعیف شخصیت او شود و بین اینکه اثر منفی نداشته باشد - فرق دارد؟

ج: هوالعالم، خیر. اثر مثبت و منفی که بعداً بر ضرب مترتب می شود نمی تواند ملاک جواز یا عدم جواز ضرب دانش آموز باشد.

س ۵۴۹: آیا اجازه ولی دانش آموز دخیل در جواز ضرب است، که چنانچه اگر ولی اجازه زدن بچه اش را نداد مدیر هم حق زدن نداشته باشد؟

ج: هوالعالم، اینکه ولی بچه اش به مدرسه می فرستد و تعلیم و تأدیب او را به مدیریت مدرسه واگذار می کند، نفس این عمل اجازه دادن به مدیریت است و همین مقدار اجازه برای ضرب للتعدیب کفایت می کند.

س ۵۵۰: مدیر مدرسه با این عذر که در مواردی تنها با عصبانیت و داد شنیدن می شود بچه ها را آرام و منضبط کرد حال بفرمایید آیا برای او جایز است بر سر آنها داد بکشد؟ و آیا سب و شتم آنها در حالت عصبانیت جایز است؟

ج: هوالعالم، سب و شتم جایز نیست و اما داد کشیدن مانعی ندارد چون از لوازم تنذیب است و بعضی افراد بدون آن آرام و منضبط نمی شوند.

س ۵۵۱: آیا احکامی که برای مدیر مدرسه در سوالات سابق بیان شد برای معلم هم مطرح است؟ و آیا برای معلم ضرب و تأدیب مختص به زمان تعلیم است یا در هر زمانی به طور مطلق جایز است مثلاً در زنگ تفریح یا بیرون از مدرسه؟

ج: هوالعالم، جواز ضرب توسط معلم مختص است به زمان مرتبط با تعلیم، و در غیر آن زمان معلم و غیر معلم فرقی ندارند در عدم جواز ضرب.

س ۵۵۲: آیا حکم ضرب در تأدیب مخصوص پسر بچه ها است و یا اینکه آن حکم در دختر بچه ها هم جاری است؟

ج: هوالعالم، دلیل جواز ضرب برای تأدیب عام است و شامل دختر بچه ها هم می شود.

س ۵۵۳: اینکه معلم یا مدیر مدرسه اجازه دارند دانش آموز را برای تأدیب بزنند دلیلش چیست؟ و زدن چه مقدار است؟

ج: هوالعالم، در روایت معتبر علوی است «ادب الیتیم و اضربه کما تؤدب و تضرب ولدک^(۳)» و اما مقدار ضرب در جنایات شرعی، بتسگی به نظر حاکم شرع دارد و در غیر آن موارد، روایات در غایت اختلافند و کلمات فقها نیز متفاوت است عده ای قائل به کرات ضرب شده اند و عده ای قائل به حرمت ضرب شده اند نسبت به اکثر از ده

۳- بچه یتیم را ادب کن و بزنی همچنان که فرزند خودت را ادب می کنی و می زنی

سوط. و اظهر به نظر من جواز ضرب است به حدی که تا مطلوب از تأدیب حاصل شود.

مسائل متفرقه اجتماعی

س ۵۵۴: سلب آرامش از اهالی خیابان های... به واسطه آلودگی صوتی افتضاح ناشی از جیغ های نابهنجار راکبین وسایل تفریحی برقی پارک... بالاخص ترانه های کذایی و سوت و کف راکبین چرخ و فلک که حتی در لیالی شهادت ائمه اطهار (ع) ساعت ها و تا ساعت یک بامداد به طول می انجامد، همچنین سلب احساس امنیت و آزادی از خانواده ها به واسطه اشراف راکبین چرخ و فلک به حریم و حرز منازل مشکونی اطراف، بعلاوه امحاء و سوزاندن زباله های پارک با دود و بویی مشمئز کننده، چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، نامه تان موجب تاسف است چون در قم که در واقع پایتخت حکومت اسلامی استاین گونه اعمال خلاف شرع وایذای مردم و سلب امنیت و آزادی از خانواده ها و... علنی بشود و متصدیان امر هیچگونه عکس العملی نشان ندهند.

ولی ن خیال می کنم مقصر خانواده های محترمند که تا حال سکوت کرده اند در حال که تظلم و قبول ظلم مانند خود ظلم موافق شرع نیست.

به هر حالشما وظیفه اولیتان این است که رجوع نمایید به شهرداری و قوه انتظامیه و فرمانداری... و بدون اعتراض تقاضا نمایید که آنها که موظف به اصلاح امرند، رسیدگی نمایند. من مطمئنم که مصادر

امر رسیدگی خواهند نمود چون ظاهراً اکثراً متدین و مایل به خدمتگزاری می باشند.

احکام مسایل جدید (مستحدثه)

عقیم کردن

س ۵۵۵: بستن لوله های رحم در زنان و یا استفاده از قرص ضد بارداری به منظور کنترل جمعیت چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، جایز است.

جنین آزمایشگاهی

س ۵۵۶: آیا از بین بردن جنین آزمایشگاهی قبل از استقرار در رحم جایز است یا خیر؟
ج: هوالعالم، بلی جایز است.

س ۵۵۷: نطفه ای که پس از تلقیح در آزمایشگاه، صلاحیت تبدیل به انسانی را دارد آیا می شود آنرا با دست کاری تبدیل به عضو یا بافت کرد؟
ج: هوالعالم، مادامی که روح دمیده نشده جایز است.

س ۵۵۸: چنانچه تلقیح سلول انسانی با نطفه زنی در آزمایشگاه صورت بگیرد آیا می توان این موجود را قبل از استقرار در رحم از بین برد و یا آن را تبدیل به بافت یا عضو کرد؟
ج: هوالعالم، بعد از استقرار در رحم نمی شود، ولی قبل از آن اشکال ندارد.

سقط جنین

س ۵۵۹: چنانچه زنی برای سلامتی خودش، جنین را سقط کند چون بر او جرح است آیا جایز است یا نه؟
ج: هوالعالم، اگر هنوز روح ندمیده است و جرح شدید است بلی جایز است.

س ۵۶۰: زنی با رضایت شوهرش برای سقط جنین به دکتر مراجعه نموده و دکتر با اجازه زن عمل سقط جنین انجام داده بفرمایید:
اولا: دیه بر ذمه کدامیک از این سه نفر است؟
ج: هوالعالم، دیه بر ذمه زن است.

س ۵۶۱: کدامیک از این سه نفر مرتبک معصیت شده؟

ج: هوالعالم، دکتر مرتبک معصیت شده است مگر آنکه حرمت سقط جنین به واسطه مزاحمت حرمت آن با یک حکم دیگر - از قبیل حفظ

حیات مادر و یا حفظ آبروی یک فامیل - ساقط شده باشد که در این صورت هیچ کدام مرتکب معصیت نشده اند.

تغییر جنسیت

س ۵۶۲: آیا مرد یا زن می تواند تغییر جنسیت بدهد؟ و اگر تغییر جنسیت داد ولیکن باطنش خلاف ظاهر است مثلاً مردی که رحم هم دارد، چه حکمی در این مسئله است؟

ج: هوالعالم، تغییر جنسیت فی نفسه اشکال ندارد. و چنانچه در ظاهر تغییر پیدا شده اما باطن یکی است معامله به آن نحو باطن باید شود.

احکام دخانیات

س ۵۶۳: استعمال دخانیات چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، اگر مضر به نفس باشد - به نحوی که موجب فلج شدن عضوی از اعضا باشد و یا هلاکت نفس - جایز نیست، در غیر این دو مورد جایز است.

احکام مسائل اخلاقی

خودسازی

س ۵۶۴: بهترین راه خودسازی برای آدمی چیست؟

ج: هوالعالم، عمل به وظیفه شرعیه

س ۵۶۵: لفا بنده حقیر را در سیر و سلوک راهنمایی بفرمایید؟ آیا در این راه از قطب و مرشد پیروی کنیم یا خیر؟

ج: هوالعالم، از در خانه اهل بیت (ع) به جای دیگر نروید و به دستورات آنها عمل کنید.

س ۵۶۶: بهترین راه برای طرد شیطان چیست؟

ج: هوالعالم، عبادت خدای تعالی و ترک محرمات.

صله رحم

س ۵۶۷: بعضی می گویند قطع رحم حرام است نه اینکه صله رحم واجب است لطفا نظر خود را بیان فرمایید؟

ج: هوالعالم، البته صلح رحم بسیار کار خوبی است و در روایات زیاد سفارش شده است ولی همان گنه که اشاره کرده اید قطع رحم حرام است

نفرین کردن

س ۵۶۸: آیا نفرین کردن شرعا حرام است؟

ج: هوالعالم، نفرین کردن حرمتش معلوم نیست.

لعن کردن

س ۵۶۹: آیا لعنت کردن اشخاص جایز است یا حرام؟

ج: هوالعالم، لعنت کردن بدون آنکه آن اشخاص خلاف شرعی انجام دهند کار صحیحی نیست ولو حرام نباشد.

احکام سادات

س ۵۷۰: صدقات مستحبی و کفارات را به سادات دادن چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، هیچ اشکال ندارد.

س ۵۷۱: با توجه به اینکه در آیه ۸۵ سوره انعام «و زکریا و یحیی و عیسی و الیاس کل من الصالحین» حضرت عیسی از ذریه حضرت ابراهیم شمرده شده است با اینکه انتساب او به حضرت ابراهیم از طرف مادر است. و با توه به اینکه در جواب اعتراض مامون به امام رضا (ع) که چرا شما فرزند رسول خدا (ص) نامرده می شوید با اینکه تنها از مادر به آن حضرت منتسب هستید نه از پدر، امام رضا (ع) فرمود چون دختران تو به رسول خدا (ص) محرم نیستند اگر الان رسول خدا باشد می تواند با آنها ازدواج کند اما دختران من به رسول خدا محرم هستند چون آن حضرت (ص) جد آنها می شود بفرمایید آیا می شود به کسی که مادرش علویه و سید است او را سیده بدانیم و به عنوان «سید» صدا بزنیم؟

ج: هوالعالم، این مسئله در فقه معنون است و من هم در جلد ۷ فقه

الصادق مفصلا بحث کرده ام و اجمال آن اینکه:

اولاً خمس - یعنی سهم سادات - را باید به هاشمی داد - و او مراد از آل، ذریه، عترت، و قرابت است - و به نبوهاشم. و این دو عنوان صدق نمی کند مرگ بر کسی که منتسب به هاشم باشد از طرف پدر چون ظاهر این است که این دو عنوان به ملاحظه معنای اسمی است نه اضافی

ثانیا: آنکه در روایت معتبر از امام صادق (ع) نقل شده است که فرموده «من کانت امه من بنی هاشم و ابوه من سایر قریش، فان الصدقات تحل له و لیس له من الخمس شیء لان الله تعالی یقول: ادعوهم لآبائهم».

احکام عید

عید الزهراء

س ۵۷۲: روز نهم ربیع الاول را چرا عید الزهراء می نامند؟

ج: هوالعالم، معروف است که روز قتل... است و مرحوم حاج شیخ عباس قمی هم چیزهایی نوشته اند و رساله مختصری یک نفر نوشته، و در آن رساله از امام عسگری (ع) روایتی برای اعمال آن روز به عنوان روز عید نقل نموده است. و اولین روز تصدی امامت ولی عصر (عج) هم می باشد ابراز مسرت به مقتضای «یفرحون لفرحنا» خوب است.

س ۵۷۳: در مورد جشن مجلس عید الزهراء چه می فرمایید با اینکه بعضی افراد ایراد می گیرند؟

ج: هوالعالم، مجلس جشن عید الزهراء بسیار کار حسنی است.

عید میلاد معصومین (ع)

س ۵۷۴: کف زدن در مجلس مذهبی در حال مدح خواند مداح چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، کف زدن در اعیاد مذهبی هیچ اشکالی ندارد.

س ۵۷۵: در ایام میلاد حضرات معصومی (ع)، استفاده کردن از برق تیر برق بدون اجازه اداره برق، جهت روشنایی چراغای محله، چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، جایز نیست مگر با اذن اداره.

احکام مجلس عروسی

س ۵۷۶: موسیقی، آواز، رقص در مجلس عروسی چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، موسیقی مطلقاً حرام است و همچنین غناء و رقص مرد در مجالس زنانه و زن در مجالس مردانه.

س ۵۷۷: طشت زدن، دایره زدن، همراه با کف زدن و شعر خواند در مجلس عروسی چنانچه تحریک کننده و مفسده انگیز نباشد چه حکمی دارد؟
ج: هوالعالم، غیر از دایره بقیه اشکال ندارد.

احکام قرآن

قرائت قرآن

س ۵۷۸: چنانچه کسی قرآن را بدون قصد قربت بخواند لطفا بفرمایید که، اولاً: آیا عرفا و شرعا قرآن خوانده است یا خیر؟

ج: هوالعالم، قرآن خوانده است ولی ثواب به او داده نمی شود.

س ۵۷۹: شخصی در کتابش نوشته: قرآن فقط برای شفای امراض روحانی است و قرائت آن شفای امراض جسمانی نمی شود قهرا برای شفای امراض جسمانی، بعضی از آیات را وسیله قرار دادن درست نیست چون قرآن یک کتاب هدایت است نه اینکه یک کتاب طب باشد و آیاتش موجب شفای بیماری های بدنی شود. در این رابطه ما را راهنمایی فرمایید؟

ج: هوالعالم، قرآن فی نفسه نه شفای مرض روحانی می شود، نه شفای مرض جسمانی، بلکه عمل به آن موجب سعادت می شود. وی یک از طرق عمل، آن است حضرات معصومین (ع) بفرمایند: خواندن قرآن با خصوصیات خاصه، موجب سعادت خاص دنیوی می شود. و التزام به آن هیچ محذوری ندارد.

مسائل متفرقه قرآن

س ۵۸۰: با توجه به اینکه در حال حاضر در مساجد چاه نگهداری و امحای قرآن ها و اسمای جلاله وجود ندارد و اخیرا سازمان با زیافت کاغذها درخواست می کند کتابهای مستعمل و غیر قابل استفاده را به آنها داده و در قبال آن مبلغی به مسجد می دهند. بفرمایید که تحیلو آنها برای تبدیل به کاغذ و یا محصولات کاغذی چه صورت دارد؟

ج: هوالعالم، ضرر ندارد شما که تسبیب به کار خلافی نمی کنید.

س ۵۸۱: مراد از «من شر ما خلق» در سوره فلق چیست؟

ج: هوالعالم، مفسرین معنا کرده اند من شر ما يتحمل الشر من المخلوقات و مرادش این نیست که همه مخلوق شر هستند» در مقابل این مطلب که «وجود خیر محض است».

احکام استخاره

س ۵۸۲: آیا استخاره با قرآن یا تسبیح و یا انواع دیگر آن صحیح می باشد و در صورت صحت کدامی بر دیگری ترجیح دارد؟

ج: هوالعالم، همه اش خوب است.

س ۵۸۳: آیا حضرات معصومین (ع) نیز برای خود یا دیگران استخاره می نموده اند؟
ج: هوالعالم، یقیناً آنها اگر دستور داده باشند به چیزی و موضوع آن بر آنها صدق کند عمل می کردند.

س ۵۸۴: اگر کسی کثیر الاستخاره باشد آیا عمل او به استخاره ها صحیح است؟
ج: هوالعالم، اگر مورد استخاره باشد بلی.

س ۵۸۵: آیا عمل به استخاره - با شرایط صحیح آن - واجب است؟
ج: هوالعالم، واجب نیست.

س ۵۸۶: آیا تکرار استخاره در موضوعی صحیح است، یعنی استخاره بد بیاید و دوباره استخاره نماید و یا به عکس؟

ج: هوالعالم، خیر صحیح نیست.

س ۵۸۷: فرق استخاره با قرعه ای که همراه با خیر خواهی نمودن از خداوند است، چیست؟

ج: هوالعالم، بعضی از استخاره ها - مانند استخاره ذات الرقاع - قرعه یکی از اجزای آن است.

س ۵۸۸: استخاره یک فرد برای دیگری صحیح است یا خیر، چرا؟

ج: هوالعالم، صحیح است چون فرقی در موضوع بین افراد نیست.

س ۵۸۹: استخاره در مورد واجب و مستحب و مباح و مکروه و حرام، چه صورتی دارد؟

ج: هوالعالم، در مباح بلی، بلکه در مستحب و مکروه نیز بلی، ولی در واجب و حرام خیر.

س ۵۹۰: اگر استخاره کند شخصی سید باشد آیا اولی بر عام است یا خیر؟

ج: هوالعالم، فرقی نیست بین سید و عام.

س ۵۹۱: آیا مطرح نمودن استخاره از طرف دین مبین اسلام. زمینه ای برای جلوگیری از

فکر و عقل در بین مردم عوام نمی شود، چرا؟

ج: هوالعالم، خیر، چون در صورتی استخاره صحیح است که بعد از

تفکر و مشورت باشد، اگر باز متحیر ماند استخاره بنماید، و قبل از

آن استخاره مورد ندارد.

س ۵۹۲: انسان برای اینکه به استخاره ای که نموده عمل نکند، چه کاری می کند تا مورد غضب خداوند واقع نشود؟

ج: هوالعالم، عمل نکردن به استخاره موجب غضب الهی نیست.

س ۵۹۳: استخاره نمودن زنان - اعم از اینکه استخاره بگیرند و یا اینکه دیگران برای آنها استخاره کنند - چه صورتی دارد؟

ج: هوالعالم، فرقی بین زن و مرد نیست.

س ۵۹۴: استخاره برای ازدواج چه مقدار حجت شرعی دارد و انسان باید با چه نیتی برای ازدواج استخاره بنماید؟

ج: هوالعالم، حجت شرعی ندارد، استخاره مانند مشورت با یک بزرگ متفکری است.

س ۵۹۵: اگر استخاره خوب بیاید و بعد انسان در موردش سختی و ضرر ببیند. می گویند خیر و صلاح شما در همان بوده پس در این صورت استخاره چه معنی دارد چون در حالت عادی نیز هر امری باری انسان مؤمن واقع می شود خیر و صلاح او می باشد؟

ج: هوالعالم، در این صورت معنای خوبی استخاره این است که اگر این کار را نمی کردی ضرر بیشتری متوجه می شد.

س ۵۹۶: کسانی که مرتباً برای همه کارهای خود - اعم از کوچک و بزرگ - استخاره می کنند چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، صحیح نیست مگر آنکه مریض باشند و راهی برای فهمیدن صلاح و فساد نداشته باشند مگر استخاره.

س ۵۹۷: کسانی که می گویند «مطالب قرآن بسار عمیق است و به سادگی فهمیده نمی شود» پس با این توضیح بفرمایید چگونه می شود خوبی یا بدی حجتی را از قرآن به طریق استخاره متوجه شد؟

ج: هوالعالم، قرآن ظاهری دارد و باطنی. اما باطن قرآن را کی جز ائمه (ع) نمی فهمند و اما ظاهر قرآن را همه می فهمند و لذا در کتب استدلالی همه به ظاهر قرآن برای استفاده احکام استدلال می کنند.

س ۵۹۸: کسی که خیلی دقیق به معانی قرآن واقف نیست اگر برای مردم استخاره نماید چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، چنانچه نمی تواند خوب و بد را تشخیص دهد، نباید استخاره کند.

س ۵۹۹: در مورد استخاره با قرآن بعضی می گویند «باید قرآن کامل باشد» حال بفرمایید آیا استخاره با قرآن ناقص هم صحیح است یا خیر، چرا؟

ج: هوالعالم، با قرآن ناقص هم می شود استخاره نمود چون مقصد فهمیدن صلاح و فساد دنیوی است.

س ۶۰۰: بفرمایید که نظر کلی حضرتعالی، راجع به استخاره چیست؟ و برای اطلاع بیشتر به چه منابعی باید رجوع نماییم؟

ج: هوالعالم، بعضی از اقسام استخاره روایت دارد و شهید (قد سره) نقل می کند: که مواردی که استخاره کرده است با تجربه قطعی می فرماید استخاره صحیح است. و کتابی در استخاره هست ولی عربی است.

مسائل اعتقادی

اصول دین

س ۶۰۱: بعضی در کتابشان القا می کنند که «اصول دین سه تا می باشد و کسانی که می گویند اصول دین پنج تا است اشتباه می کنند» لطفا بفرمایید کسی که این عقیده داشته که اصول دین پنج تا است - توحید، عدل، نبوت امامت، قیامت - خطا کرده است و گناهکار است؟

ج: هوالعالم، معنای دین اخص از اسلام است، دین عبارت است از قوانینی که خداوند تعالی جعل کرده و قرار داده است از اصول عقائد و فروع، و واضح است که اصول دین پنج است.

اسلام و ایمان

س ۶۰۲: اینکه شیعیان در کلمه طیبه این طور عبارت را ادا می نمایند «لا اله الا الله، محمد رسول الله، علی ولی الله، وصی رسول الله و خلیفته بلافصل» بعضی در کتابشان القا می کنند که «خلیفته بلافصل» در کلمه طیبه ذکر کردن از بدعات است ولو مضمون این جمله را ادا نمایند چون به این لفظ در حدیث موجود نیست. و می نویسد کلمه اسلام «لا

اله الا الله، محمد رسول الله» می باشد و کلمه ایمان و لا اله الا الله، محمد رسول الله، علی ولی الله و خلیفه رسول الله می باشد اضافه بر این جایز نیست حال بفرمایید آیا شیعیان مرتکب گناه شده اند؟

ج: هوالعالم، آنچه دستور شرع است کلی است و در خصوصیات الفاظ موکول به نظر افراد است مشروط به آنکه الفاظ از مضمون آن کلی زیاد نباشد و لفظ و خلیفه بلافصل، مضمون همان عبارت رسول خدا (ص) در روز غدیر است. بنابراین هیچ اشکالی ندارد گفتن آن.

نبوت وامامت

س ۶۰۳: بعضی افراد در کتابهایشان نوشته اند که:

«شیعیان ائمه اطهار را وسیله برای امور دنیوی و برآوردن حاجات دنیوی قرار می دهند با اینکه ایشان برای هدایت بشر آمده اند نه اینکه مسائل دنیوی مردم را حل نمایند چون مسایل دنیوی تابع وسائل طبیعی است و از همین باب است که بعضی ها وقتی به مزارات و حرم ها مشرف می شوند از قبور ائمه اطهار (ع) حاجات دنیوی طلب می کنند که این کار درست نیست و بدعت می باشد، آنها فقط برای امور معنوی واسطه می باشند و ارتباطی به امور تکوینی ندارد»

لطفا بفرمایید آیا ائمه اطهار (ع) در حال حیات و بعد از حیات، تنها وسائل و برکات الهی در امور معنوی می باشند و یا اینکه در امور دنیوی و تکوینی هم می شود از آنها کمک خواست و آنها را وسیله قرار داد؟

ج: هوالعالم، امام قطع نظر از دارا بودن ولایت تکوینی که عبارت است از تصرف در عالم کردن ایجاد اواعدا، و اینکه عالم طبیعت منقأ آن بزرگواران است - البته نه به نحو استقلال بلکه در طول قدرت خداوند تعالی و اختیار او - خداوند می فرماید در طلب حاجات «وابتغوا الیه الوسیله» - یعنی واسطه قرار دهید نزد پروردگار در طلب حاجات - و آن واسطه هم اهل بیت (ع) می باشند و خداوند به واسطه آنها حاجات شما را برآورده می نماید. و لذا در وقت کم آبی می فرمایند در دعا خدا به حق امام زمان قسم بدهید و به واسطه ان بزرگوار یاران رحمت الهی بر شما نازل می گردد.

س ۶۰۴: اینکه برای معصوم (ع) می گوئیم «روحی و ارواح العالمین لک العزاء» با اینکه روح در اختیار ما نیست بفرمایید مراد آن چیست؟

ج: هوالعالم، در این موارد این جملات معنای کنایی دارند یعنی من آن قدر به شما اهمیت می دهم که اگر دوران امر بین از بین رفتن شما یا همه باشد، من از بین رفتن همه را مقدم می دارم.

س ۶۰۵: با توه به ایه مبارکه «یا ایها الرسلو بلغ ما انزل الیک من ربک...»^(۴) و آیه مبارکه «الیوم المکت لکم دینکم...»^(۵) در امر ولایت علی بن ابیطالب (ع)، و با توجه به خطبه بنی اکرم (ص) در غدیر خم، پیرامون ولایت آن حضرت. بفرمایید آن کسانی که قبول ندارند و یا این آیات و روایات را تأدیل می کنند به چیز دیگری غر از امامت و ولایت، آیا کافرند یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیر کافر نیستند.

۴- مائده: ۶۷

۵- مائده: ۳

شیعه و تشیع

س ۶۰۶: ملاک در تشیع و شیعه بودن چیست؟ و آیا مأمون الرشید قاتل امام رضا (ع) شیعه بود یا نه؟

ج: هوالعالم، میزان اعتراف به امامت اثناعشر داشتن است. و چنانچه مأمون هم اینگونه بوده است او هم شیعه فاسق بدتر از هر کافری است.

تولی و تبری

س ۶۰۷: در مورد جواز لعن سه غاصب ازل و ابد در مجالی که دوستان و محبین اهل بیت می باشند چون بعضی می گویند که در این زمان باید تقیه کرد و اگر ما آنها را لعن کنیم آنها تلافی می کنند و بعضی می گویند الان مصلحت اتحاد دنیای اسلام، اقتضا می کند دست از لعن آنها برداشته شود، نظر حضرتعالی در این مورد چیست؟

ج: هوالعالم، در مورد لعن غاصبین چنانچه علنی باشد در حضور مخالفین و موجب اختلاف شود نباید انجام شود به موجب آیه کریمه «لا تسبوا الذین یدعون من دون الله نیست الله عدوا...» و اما در مجالسی که مخالفین نیستند بسیار ذکر خوبی است.

غلو

س ۶۰۸: لفا بفرمایید کسانی که در مقام اهل بیت عصمت و طهارت (ع) غلو می کنند و جملاتی امثال «خدا علی و علی خدا - لا اله الا الزهراء - بسم الله الرحمن الرحيم یعنی امیر المؤمنین - مالک يوم الدين یعنی زینب کبری» می گویند آیا شرت رد چنین مجالی جایز است؟ برای ما تعیین تکلیف فرمایید؟

ج: هوالعالم، این جملات موجب کفر است و روایات متعددی از خود حضرت امیر المؤمنین - علیه الاف التحیه و الثناء - وارد شده کسانی که نظیر این جملات بلکه کمتر از این معانی می گفتند ان حضرت تبری از آنها نموده و از زمره مسلمین خارج دانستند.
به هر حال این جملات به آن گونه که از آنها ظاهر است موجب کفر است و رسول خدا (ص) و ائمه طاهرین (ع) از این گونه افراد بیزارند.

س ۶۰۹: اشعار سبک و دون شأن اهل بیت (ع) و دور از واقعیت، و بعضا غلو امیز از جمله عباراتی چون، حسین را می پرستم ، بسم الله الحسین، لا اله الا فاطمه، از نظر شرعی چگونه است؟

ج: هوالعالم، کلمات کفرآمیز را هیچ مسلمانی نمی پذیرد خود امام حسین (ع) به حدی در این جهت حساس بودن که قابل بیان نیست.

رجعت

س ۶۱۰: نظر شریف شما در رجعت چیست؟ آیا آن را قبول دارید؟

ج: هوالعالم، اصل رجعت ثابت و مسلم است و هیچ جای تردید نیست و روایات متواتری که تعداد آنها به دویست روایت می رسد بر آن دلالت دارد. لکن جزئیات و خصوصیات رجعت بر ما معلوم نیست.

فشار قبر

س ۶۱۱: آیا فشار قبر بر روح در قالب مثالی می شود یا بر همین جسم؟ اگر بر همین جسم بشود چرا بعد از دو روز اگر قبر را بشکافند همان بدن به طور سالم هست و تغییری نکرده یا اینکه میت هم استحقاق فشار قبر داشته ؟

ج: هوالعالم، کیفیت فشار قبر بر ما روشن نیست و خدا کند تا آخر هم نفهمین و مبتلا نشویم به آن.

حادث یا قدیم بودن عالم

س ۶۱۲: در نظر متکلمین عالم حادث است به این معنا که اگر به گذشته برگردیم به لحظه ای می رسیم که عالم پدید آمده، نه خودش قدیم است و نه ماده اش قدیم است. بلکه خداوند ان را از نیستی به هستی آورده است.

در نظر فلاسفه عالم قدیم است یعنی ماده اولی آن ازلی است و هر چه به گذشته برگردیم به مبدا و آغاز آن نمی رسیم.

حال بفرمایید آیا حدوث عالم به همین معنا از ضروریات دین است یا دقیم بودن عالم؟ آیا می شود با برهان عقلی قائل به قدیم بودن عالم شویم؟

ج: هوالعالم، مسئله حدوث عالم و خالفیت خدا از واضحات است چون وجود بلاموجد و ترجیح محال است و از ضروریات همه ادیان است. و قدم به معنای مبدأ حدوث پیدا نکردن اشکال ندارد ولی قدم به معنای آنچه راجع به خداوند تعالی معتقدیم التزام به آن شرک است.

مسائل متفرقه اعتقادی

س ۶۱۳: آیا خداوند متعال از ازل علم به اشیاء و حوادث قبل از ایجاد داشته یا نه؟ با اینکه شیخ صدوق در اعتقادات روایت کرده «سئل الصادق (ع) هل يعلم الله قدیما و ازلا بالاشیاء؟ قال: أنى يعلم و لامعلوم...»

ج: هوالعالم، علم دو نوع اطلاق دارد و بر دو اصطلاح است.

۱- علم به معنای خود اضافه بین عالم و معلوم. به این معنا. علم بعد از تحقق و وجود دو طرف آن - عالم و معلوم - حاصل می شود و اضافه عالم به معلوم اضافه حقیقی است این علم چنین برای خداوند قبل از ایجاد نیست.

۲- علم به معنای مبدا اضافه عالم و معلوم، این علم برای خداوند قبل از ایجاد است. علم به معنای اول از صفات ذاتیه خداوند نیست ولی علم به معنای دوم همین ذات خداوند است. قهرا با این بیان تنافی بین علم خداوند قبل از ایجاد و معنای روایت. مرتفع می شود.

س ۶۱۴: آیا کفار با اینکه ایمان به خدا و رسولش (ص) ندارند مکلف به فروع دین هستند یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی مکلف به فروع می باشند ولیو بدون اسلام و ایمان اعمالشان صحیح نیست، ولی چون قدرت بر اسلم آوردن دارند مکلف به فروع می باشند.

س ۶۱۵: اعتقاد افرادی که می گویند: ذات خدا بلند مرتبه بذاته، به صورتهای این معلومات و حقایق آنها متجلی می شود، پس ظاهر شدن ولی به صورتهای این معلومات و حقایق آنها، بنابر اقتضای ذات و قابلیت مظاهر برای ظهور واجب است. یا اینکه می گویند: ان الذات الالهيه هي التي تظهر بصور العالم و ان اصل تلك الحقایق و صورها تلك الذات.

یا قائلند به اینکه: فما عبد غیر الله فی کل معبود اذا لا غیر فی الوجود، فکل ماتدرکه فهو وجود الحق فی اعیان الممكنات فالعالم متوهم، ماله وجود حقیقی و هذا معنی الخیال، و در اشعار خود چنین سروده اند:

یکی شمس حقیقت می درخشد در همه عالم

تعیین های امکانی بود مانند روزن ها

به جز یکتا جمال حسن مطلق نیست در هستی

(حَسَن) را چشم حق بین است و حق گویند روشنها

وجود اندر کمال خویش ساری است

تعین ها امور اعتباری است

امور اعتباری نیست موجود

عدد بسیار و یک چیز است موجود

گویند که کند ذات حق نتوان یافت

ما یافته ایم که کنه ذاتش مائیم

و قائلند که: عالم عبارت از تجلی وجود مطلق است بر خود در کسوت تعینات کونیه
اعیان و اجساما، غیبا و شهودا. جبروتا و ملکوتا و ملکا.

در نهایت چون به دقت بنگری معتقدند: آنچه در دار وجود است وجوب است و بحث در
امکان برای سرگرمی است.

خلاصه اعتقاد به این وحدت وجود از نظر اسلام چگونه است؟

ج: هوالعالم، قائل به وحدت وجود به این معنا که ذکر شده است در

سؤال، کافر است مگر آن که بگوید «من معتقد به آن نیستم و از این

الفاظ معنای ظاهر آن را اراده ندارم» خداوند همه را هدایت کند.

مسائل تاریخی

تاریخ حضرت زهراء (س)

س ۶۱۶: بعضی در کتاب های خود نوشته اند:

«بعضی از مصیبت ها. تظلم ها که برای جناب سیده زهراء مرضیه (س) بر منبرها خوانده می شود، از قبیل احراق باب. کسر ضلع، شهادت محسن و شبانه روز گریه و اه و فغان کردن، بعید به نظر می رسد و بعدها برای مصالح سیاسی و برای ایجاد انقلاب بر علیه بنی امید و بنی عباس توسط شیعیان افراطی ایجاد شده است که در این زمان. گفتن این مطالب موجب تفرقه بین مسلمین و باعث ضعف قدرت مسلمین می باشد»

لطفاً در این رابطه بیان فرمایید که به طور کلی، تظلم های یکه برای سیده زهراء مرضیه (س) خوانده می شود صحت دارد یا فقط شهرت است؟

ج: هوالعالم، بسیاری از این مطالبی که نقل کرده اند از مسلمات است. و راستی مایه شگفتی است و بسیار سخت است قبول آنها. که شقاوت افرادی به حد مرحله غیر تصویری برسد که چنین اعمالی از آنها نسبت به چنین شخصیتی که هر چه در عظمت او بگوئید کم فته اند سر بزنند.

آیا ان اعمال موجب تفرقه نشده است ولی گفتن آنها موجب تفرقه است آن هم در بین دوستان گفتن، خداوند به همه قدری انصاف بدهد.

تمثال و تصویر معصومین (ع)

س ۶۱۷: نقاشی از شخصیت های مذهبی اعم از حضرات معصومین و غیر آنها مدت ها است که رواج دارد و در هیئات مذهبی و سایر اماکن عمومی نصب می گردد، نظر مبارکتان درباره این قبیل تصاویر چیست؟

ج: هوالعالم، به نظر من کار درستی نیست و کذب عملی است و گاهی هم اهانت است.

زیارت عصمین (ع)

س ۶۱۸: با توجه به اینکه روایات دلالت دارند بر استحباب زیارت پیامب راکرم (ص) و امامان (ع) و امام زادگان، و با توجه به روایت «مسجد المرثه بیتها»، بفرمایید آیا استحباب زیارت معصومین و امام زادگان برای زن هم هست یا خیر؟

ج: هوالعالم، بلی هست، ولی نماز در خانه ثوابش بیشتر است از نماز در مسجد.

س ۶۱۹: ما که به زیارت معصومین (ع) می رویم با اینکه قبر آنها در سردابه است و در مکان بالاتر هستیم آیا بی احترامی به آنان نمی شود؟

ج: هوالعالم، قبر همه معصومین (ع) در زیر زمین است یقیناً اهانت نیست.

س ۶۲۰: رفتن به زیارت عتبات عالیات از جمله حضرت سید الشهداء (ع) با اخذ ویزا و یا به صورت قاچاق، چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، در صورت خوف بر نفس جایز نیست و در غیر آن مورد جایز است و حسن. اما بر زن مطلقاً من جایز نمی دانم.

س ۶۲۱: رفتن به زیارت عتبات عالیات در صورت ناامنی عراق چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، در غیر مورد خوف بر نفس و هتک ناموس، بسیار کار خوبی است.

س ۶۲۲: پیرامون زیارت اما محسین (ع) روایت مختلف است مثل «زر الحسین (ع) ولو علی خوف»، و «یجب عملیک زیاده» و غیره لطفاً بفرمایید عمل به این روایات در صورت خطر بر نفس یا مال، یا کتک خوردن، یا به زندان افتادن و یا... به چه وجهی می باشد؟

ج: هوالعالم، در صورت خطر بر نفس جایز نیست اما بقیه امور مانع از زیارت و مطلوبیت آن نیست.

س ۶۲۳: در صورتی که رفتن به زیارت امام حسین (ع) خطر جانی یا مالی یا عرضی داشته باشد آیا جایز است به زیارت بروند؟

ج: هوالعالم، در صورت خطر عرضی جایز نیست و در صورت خطر مالی یا جانی غیر از هلاکت نفس جایز است. و در صورت خطر هلاکت نفس جایز نیست.

س ۶۲۴: در زمان ما رسم دولت بر این است که برای گرفتن گذرنامه باید برای بانوان عکس رنگی و برقی تحویل شود و مأمور گذرنامه عکس را با صاحب عکس رؤیت و تطبیق کند و چه بسا در عکس زندهای جوان و با آرایش مظفه ریبه و اناره شهوت است. حال بفرمایید آیا گرفتن گذرنامه برای زیارت های مستحبی عتبات عالیات و یا برای عمره مستحبی چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، گرفتن گذرنامه برای زیارت های مستحبی. ول با عکس گرفته شود و تطبیق کنند با خود آن شخص، اشکال ندارد. در نهایت باید خانم ها را متنبه نمود که آرایش نکنند. و در صورت امکان مأمور تطبق هم زن باشد.

عزاداری

س ۶۲۵: اگر بعضی از واجبات از مکلف به واسطه شرکت در مجالس عزاداری حضرت سید الشهداء (ع) فوت شود مثلاً نمازش قضا شود. آیا بهتر است بعد از این در این مجالس شرکت نکند و یا اینکه این عمد شرکت باعث دوری از اهل بیت (ع) می شود؟

ج: هوالعالم، هیچ گونه تزاحمی بین این دو عمل نیست. در مجالس عزاداری شرکت کند و نماز هم بخواند.

س ۶۲۶: عزاداری حضرت سید الشهداء (ع)، در مساجد و حسینیه ها بهتر است یا در خانه و خیابان ها؟

ج: هوالعالم، در همه امکند خوب است.

س ۶۲۷: اجرای دسته های عزاداری «شاه حسین گویان» بعد از عاشورای حسینی به خصوص شام غریبان چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، بسیار کار خوبی است.

س ۶۲۸: استفاده کردن از آلات موسیقی همانند طبل، صنج و شیپور در دسته های عزاداری سید الشهداء (ع) چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، هر عملی که فی نفسه حرام است مانند موسیقی و غناء نباید در عزاداری حضرت سید الشهداء داخل شود.

س ۶۲۹: طبل و شیپور و صنج زدن در عزاداری سید الشهداء (ع) چگونه است؟

ج: هوالعالم، طبل و شیپور جایز است، صنج خلاف احتیاط است.

س ۶۳۰: هیئت های حسینی چگونه می توانند شأن امام حسین (ع) و شهدای کربلا را نگه بدارند؟

ج: هوالعالم، مرثیه بخوانند، سینه بزنند، زنجیر بزنند در خیابان ها برگردند و...

س ۶۳۱: زنان چگونه می توانند در عزاداری سید الشهداء (ع) شرکت نمایند لطفا راهنمایی فرمایید؟

ج: هوالعالم، زن ها به جامع روضه خوانی بروند و جای آنها از مردها جدا باشد و به بدن لخت مردان سینه زن نگاه نکنند.

س ۶۳۲: پول های نذری که برای هیئت حسینی جمع می گردد آیا هیئت می تواند از این پول ها به کسانی که احتیاج دارند قرض الحسنه بدهد؟ و الا در چه مصرفی خرج شوند؟
ج: هوالعالم، مصرف این پول ها بسته به قصد نذر کننده است.

س ۶۳۳: بعضی از هیئات حسینی که مراسمشان تا نیمه شب طول می کشد. بلند گویی در بیرون هیئت دارند که صدای آن قاصدها متر پخش می شود و بسیاری از مردم - که بیمار و پیر و کودک هستند - ناراحت می‌وند. نظر حضرتعالی در این خصوص چیست؟
ج: هوالعالم، البته این کار خوب نیست ولی نباید سبب شود که عزاداری تعطیل شود بلکه باید عزاداری باشد و رعایت حال مجتمع هم بشود.

س ۶۳۴: ضمن اهمیت اقامه عزا برای امام حسین (ع) و دیگر امامان (ع) و با توجه به اینکه این عبادت بزرگ در مواردی الوده به امور سبک و خلاف شأن ائمه هدی (ع) شده

است بفرماییدک آیا تشخیص عزاداری مقبول از اعمال نامشروع به نام اقامه عزا. منحصر با فقیه جامع شرایط است و یا خیر بلکه عموم مردم می توانند در این مورد تشخیص بدهند؟

ج: هوالعالم، بعضی از امور تشخیص ان با فقیه است مانند جواز قمه زدن و طبل و شیپور نواختن. و مرد به صورت زن در آمدن و غیره.

س ۶۳۵: برداشتن علامت های آهنی بزرگ، حتی بعضی به عرض خیابان، و نصب پارچه های گران قیمت و مجسمه های انواع حیوانات بر روی آن. ضمن نوشتن نام مبارک ائمه هدی (ع) و آیات قرآن، و حاجت طلبیدن از آن و نصب و حمل آن در مساجد و معابر عمومی، آیا شرعا جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، بعضی از آنها جایز، و بعضی جایز نیست.

س ۶۳۶: آیا صرف هزینه برای برگزاری تعزیه. خرید علامت های چند میلیونی به شکل صلیب، و یا خرید آلات موسیقی از مله طبل و چنگ و... آیا شرعا جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خرید علامت به شکل صلیب و آلات موسیقی جایز نیست.

س ۶۳۷: استفاده از آلات موسیقی از جمله طبل. شیپور، نی، ارگ و... و نواختن اهنگ هایی بعضا طرب انگیز در دسته های عزاداری، آیا شرعا جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، این گونه امور خلاف است و باید جلوگیری نمود.

س ۶۳۸: خواندن اشعار سبک ودون شان ومنزلت اهل بیت - عیلهم السلام - وبه دوراز واقعیت وبعضا غلوآمیز از جمله عباراتی چون ((حسین را می پرستم))، ((بسم الله الحسین))، ((لاله الافاطمه))، آیا شرعا جایز است؟

ج: هوالعالم، کلمات کفر آمیز را هیچ مسلمانی نمی پذیرد خود
 امام حسین - علیه صلوات الله - به حدی در این جهت احساس بودند
 که قابل بیان نیست .

س ۶۳۹: اعمالی چون تیغ زدن، زنجیز زدن، قفل بستن به بدن، قلاده بستن، آویزان نمودن
 سنگ از بدن، عریان شدن در مجالس عزا و غیره که چه بسا توهین به مقدسات و سبک
 شمردن مجلس عزای اهل بیت - علیهم السلام است آیا جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، اغلب آنچه اشاره کردید بسیار کار صحیحی است، من از
 شخص جنابعالی تقاضا می کنم در بعضی از آن مجالس شرکت کنید
 ببینید خودتان منقلب می شوید یا نه؟ یا رفتن هندی ها را در آتش
 و سالم بیرون آمدن در موقع عزاداری را ملاحظه نمایید. البته بعضی
 کارها خلاف هم هست که باید جلوگیری نمود .

س ۶۴۰: در مورد عزاداری امام حسین - علیه السلام - و برهنه کردن سینه، سینه زدن،
 بر سر زدن، چه می فرمایید؟

ج: هوالعالم، در مورد عزاداری امام حسین - علیه السلام - به نحو
 سینه زدن، زنجیز زدن، بر سر و صورت، همه اینها از شعائر مذهبی
 است و بسیار کار خوبی است بقاء دین به بقاء این شعائر بستگی
 دارد، و لذا در همه زمان مانند زمان رضاخان پهلوی که خیال کردند
 بادین مبارزه کنند اول با مراسم عزاداری امام حسین - علیه السلام -
 مبارزه نمودند .

س ۶۴۱: گل مالی کردن عزاداران در حال عزاداری، توسط بعضی، چنانچه بعضی
 از عزاداران ناراضی باشند به دلیل گلی شدن لباس یا به دلیل دیگر، جایز است یا نه

ج : هوالعالم، اگر راضی نباشند جایز نیست.

س ۶۴۲: بعضی هادریکتاب خود القاء می کنند که؟

((در شیعیان رواج یافته است اکه پشت بام خانه یک علم وپرچم نصب می کنند ودر جلوس های عزاء را همراه دارند ونام این علم را ((علم عباس)) گذاشته اند واز آن خیلی احترام می کنند بااینکه علم عباس هیچ احترام ندارد، علم اگر مقدس بود بایدنامش علم اسلام یا علم رسول الله گذاشته می شد...))
خلاصه: این شخص درکتابش برای عنوان علم خیلی بحث کرده ودرنهایت علم عباس را از بدعت ها شمرده است.

لطفا بفرمایید: آیا علم عباس از شعایر حسینی محسوب می شود یا خیر؟

ج: هوالعالم، عزاداری بر امام حسین علیه السلام به تمام معنای کلمه از مستحبات اکیده است وازشعایر مذهبی است وپرچم سیاه که به عنوان اعلام آنکه زمان و مکان آماده است برای عزاداری، نه اینکه بدعت نیست بلکه از شعایر مذهبی است.

س ۶۴۳: آیا آنچه از اموال که در عزای ائمه طاهرین، خاصه اباعبدالله الحسین - علیهم السلام - مصرف می شود باید خمس باشد یعنی خمس آن پرداخت شده باشد؟

ج: هوالعالم، در عزای ائمه طاهرین علیهم السلام - باید مال حلال صرف شود، مالکی که تخمیس نشده است صرف آن خلاف است.

س ۶۴۴: باتوجه بااینکه پوشیدن لباس سیاه مکروه است بفرمایید: آیا ضرورت دارد در عزای ائمه بپوشیم؟

ج: هوالعالم، سیاه پوشیدن در عزای ائمه - علیهم السلام - بدون شک مکروه نیست بلکه مستحسن است، من خودم مقیدم به پوشیدن سیاه.

و در غیر عزاداری هم کراهت پوشیدن سیاه معلوم نیست بلکه در زمان خاصی - زمان خلافت بنی عباس - چون شعار آنان پوشیدن سیاه بود نهر شده است، فعلا هیچ اشکال ندارد.

شبهه خوانی

س ۶۴۵: در بسیاری از مناطق، به خصوص روستاها، مراسم شبیه خوانی به اعتبار از سنتهای قدمی است برگزار می شود که گاهی اثر مثبت هم در مردم می گذارد، بفرمایید، این مراسم چگونه است؟

ج: هوالعالم، خوب است چون آنچه مصداق عزاداری حضرات اهل بیت - علیهم السلام - است توصیه شده است و از شعایر مذهبی است.

س ۶۴۶: اجرای تعزیه و شبیه خوانی به خصوص ساختن شبیه، نعش، حمله حضرت قاسم (ع) گهواره حضرت علی اصغر (ع)، خیمه امام (ع)... که با صرف هزینه گزاق صورت می گیرد آیا شرعا جایز است یا خیر؟

ج: هوالعالم، خیمه امام (ع)، حمله، گهواره، و این قبیل امور، در دنیا رسم است، در وقت مجلس عزا گرفتن از این کارها استفاده می شود به نظر من اشکال ندارد.

س ۶۴۷: طبل و شیپور و سنج زدن در تعزیه حضرت سید الشهداء - علیه السلام - چه حکمی دارد؟

ج: هوالعالم، طبل و شیپور جایز است، سنج خلاف احتیاط است.

نصیحت به عزادار

س ۶۴۸: لطفاً از باب ((فذكر فانالذكري تنفع المؤمنین)) اعضای هیئت های حسینی را نصیحتی که مفید دنیا و آخرت باشد رهنمون شوید؟

ج: هوالعالم، از در خانه امام حسین - علیهم السلام - کنار نروید و به ایرادلت مخالفین اعتنانکنید. ورعیات موازین شرع را هم بنمایید.

س ۶۴۹: باتوجه به اهمیت عزاداری و سفارش اکید ائمه هدی - علیهم السلام - مبنی بر عزاداری و گریه بر مصائب اهل بیت - علیهم السلام - حضرتعالی چه توصیه ای بر عزاداران در نحوه عمل به این عبادت بزرگ می فرمایید؟

ج: هوالعالم، همه نوع عزاداری از شعایر است مگر آنکه از محرّمات داخل شود که اساس را لکه دار می کند. و از آن بدتر جملات کفرآمیز، وعدم رعایت مقامات عالیّه ائمه هدی - علیهم السلام - و اهانت به مقدسات دین است.

عباس عموی پیامبر (ص) ابن عباس

س ۶۵۰: لطفاً بفرمایید نظرتان در مورد شخصیت عباس عموی پیامبر - ص - و فرزندش عبدالله بن عباس چیست؟

ج: هو العالم، ابن عباس مرد بزرگواری است و روایات در ذم او سه تا است و هر سه آنها - همانگونه که شهید فرموده - ضعیف است و اما عباس، من هر چه فکر کردم که این مرد در ایام بعد از پیغمبر - ص - چرا حمایت از صدیقه کبری نمود و حتی به عیادت او نرفت، فکرم به جایی نرسید من به او عقدیه ندارم و او را آدم خوبی نمیدانم.

مفضل بن عمر و معاویه ثانی

س ۶۵۱: لطفاً بفرمایید نظرتان در مورد شخصیت مفضل بن عمر و معاویه ثانی پسر یزید چیست؟

ج: هو العالم، مفضل بن عمر ثقه است و معاویه بن یزید از مصادیق ((یخرج الحی عن المیت)) است و او در بنی امیه همانند مؤمن آل فرعون در قوم فرعون است.

مسائل دعاها

س ۶۵۲: از دعاها کدام برای نوانیت قلب خوب است ؟

ج: هوالعالم، قران خواندن .

س ۶۵۳: در زیارت عاشورا آمده است ((اللهم العن اباسفیان و معاویه و یزید بن معاویه...)) سپس در آخر زیارت وارد شده ((و ابدابه اولاً، ثم العن الثانی والثالث والرابع...)) با اینکه مراد از ((الرابع)) معاویه - لع - است چرنام او صریحا برده نشده است؟

ج: هوالعالم، به واسطه رعایت مشابَهت به آن سه نفر. و از جمله بعدی ((اللهم العن یزید خامساً)) صریحا استفاده می شود که مراد از ((الرابع)) معاویه - لع - است.

س ۶۵۴: بعضی در کتاب خود نوشته اند:

((شیعیان حدیث کساء را برای تبرک و تیمن در مجالس و محافل به روایت حضرت جابر به ترتیب مخصوص می خوانند این حدیث از مجعولات است و به نیت مروی خواندن نه تنها موجب ثواب نیست بلکه گناه می باشد))
لطفاً بفرمایید: حدیث کساء که در آخر مفاتیح الجنان است به این ترتیب خواندن موجب ثواب است یا خیر ؟

ج: هوالعالم، اصل حدیث کساء از مسلمات است. به خصوص آنچه در آخر مفاتیح است روایت معتبر به آن ترتیب من ندیدم، ولی به مقتضای اخبار ((من بلغ)) در مستحباب، روایت ضعیف هم کفایت می کند و پیغمبر - صلی اله علیه وآله - فرموده است که ((من آن ثواب ها راکه نقل شده میدهم ولو روایت دروغ نقل شده باشد))

نصیحت معنوی

س ۶۵۵: خواهشمند است نصیحتی که مفید دنیا و آخرت همه ما باشد رهنمون شوید؟
ج: هوالعالم، عمل به واجبات و ترک محرّمات موجب سعادت دنیا و آخرت است.

س ۶۵۶: تقاضا می شود اینجانب و خانواده ام را با نصیحتی که مفید دنیا و آخرت باشد رهنمون شوید؟

ج: هوالعالم، شخصی از رسول خدا - صلوات الله علیه - چنین تقاضایی کرد حضرت فرمود: ((مقید به نماز اول وقت باشید))

کیفیت خوابیدن رو به قبله

س ۶۵۷: از مستحبات، روبه قبله خوابیدن است، لطفا بفرمایید نحوه روبه قبله خوابیدن چگونه است - همانند خوابیدن محتضر یا همانند خوابیدن میت در قبر؟ آیا نص معتبری در این باب وجود دارد؟

ج: هوالعالم، حاجی نوری - ره - در کتابش چند روایت نقل می کند: که مستحب است مؤمن، به شکل میت در قبر بخوابد.
ومی نویسد: من روایتی که دلالت کند بر استحباب شکل محتضر ندیدم.